

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS * OKTÓBER * PAŹDZIERNIK * 1997 * Č. 10 (473) * CENA 1 ZŁ

V Podvuku sa konala XVI. prehliadka dychoviek, ktorej sa zúčastnilo osem dychových orchestrov zo Spiša, Oravy a Slovenska. Podrobnejšie o prehliadke píšeme na str. 16-17. Foto: J. Pivovarčík

V ČÍSLE:

Bojoval za slobodu	3
Jubileum krempaškej dychovky	4
Kým vlastne bol Józef Kuraš?	5
Zaostrené na severozápadný Spiš	6-7
Na richtárskom stolci	8
Naša mlad vo Varšave	9
Pamiatke jurgovského rodáka	10
Ako vybavovať preukaz zahraničného Slováka	11
SAS '97	12
Mládež z Vratislavi a Jaworzna v Jablonke	13
Prázdny v Sargasovej zemi	14
Sladké podnikanie	14
XVI. prehliadka krajanských dychoviek	16-17
Povedka na voľnú chvíľu	18-19
Čitatelia - redakcia	20-21
Čas na huby	22
Mladým - mladším - najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Móda	27
Naša poradňa	28-29
Psychozábava - humor	30-31
Stáva sa...	32

NA OBÁLKE: 1. Fridman obklúčený vodami umelého jazera nedeckej hydro-elektrárne; 2. Malebný pohľad na Kacvín. Foto: J. Pivovarčík

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 633-36-88

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE
ZARZĄD GŁÓWNY

SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU
ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 632-66-04, 633-09-41
tel./fax: 634-11-27

Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny:
JÁN ŠPERNOGA

Zespół:
Peter Kollárik, Jozef Pivovarčík

Społeczne kolegium doradcze:
Augustín Andrašák, Žofia Bogačková,
František Harkabuz, Žofia Chalupková,
Bronislav Knapčík, Lýdia Mšalová,
Anton Pivovarčík

Skład:
Redakcja Život

Łamanie i druk:
Drukarnia TSP
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:
Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego lub bezpośrednio
wpłatą na konto: BDK w Lublinie
II/O Kraków 10701193-2017-2221-0100
Prenumeratę czasopisma można zacząć
w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kóŁ
i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 1 zł
półrocznie - 6 zł
rocznie - 12 zł

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian
tytułów nadesłanych tekstów.

AKO SME ZAČÍNALI...

**JÁN
MOLITORIS**
**Čestný predsedá
Spolku Slovákov
v Poľsku**

Po skončení druhej svetovej vojny sa Slováci žijúci na severnom Spiši a hornej Orave tešili, že po páde fašizmu a rokoch vojnových útrap nastane konečne mier a začne sa svorné spolužitie medzi ľudmi a národmi. Žiaľ, tak sa nestalo. Severné územia Spiša a Oravy obsadila Červená armáda, ktorá prišla strážiť hranice z roku 1920. Nastalo napätie, ľudí sa zmocnila nervozita a obavy, že prichádza čosi nebezpečné. Za prítomnosti sovietskych vojsk slovenský ľud zorganizoval podpisovú akciu, v ktorej sa k slovenskej národnosti prihlásilo ok. 98 % obyvateľstva. Po odchode Červenej armády prišlo na tieto územia v lete 1945 poľské vojsko. V deň jeho príchodu sa ľud postavil na odpor. Takto sa začala písat smutná a bolestná kronika na severnom Spiši a hornej Orave, kde od pradávna žili Slováci.

Ked' odišla Červená armáda, začali sa prenasledovať, vyšetrovania a väznenia, na čom sa podieľali nielen poľské bezpečnostné orgány, ale aj vojsko. Navyše v celom okolí začala vyčíňať banda „Ogňa“, ktorá rabaovala, katovala a vraždila Slovákov, ich priaznivcov a vôbec obyvateľov Spiša a Oravy. Ľud bol nespokojný a zatrašený. Mnohí obyvatelia, aby sa vyhli peklu na zemi, zachraňovali sa útekom na Slovensko. Z tohto dôvodu vznikol na Slovensku Komitét pre utečencov Spiša a Oravy, ako aj Výbor pre osloboodenie Spiša a Oravy so sídlom v Spišskej Starej Vsi.

Ked'že prenasledovania neprestávali, slovenský ľud sa začal organizovať a písat správy o svojom utrpení. Organizovali sa peňažné zbierky na cestu delegácií, ktoré ceštovali na rôzne miesta so žiadostami o pomoc v tiažkej situácii a súčasne o prinavrátanie severného Spiša a hornej Oravy k Česko-Slovensku. Každá žiadosť bola podložená podpismi Slovákov. Týchto podpisových akcií sa vtedy zúčastňovalo ok. 98 % obyvateľstva. Jednu zo žiadostí spolu s podpismi poslali aj do Moskvy. Je pozoruhodné, že s obsahom tejto žiadosti súhlasili aj sovietski dôstojníci, ktorí boli dočasne na území Spiša a Oravy. Samozrejme Moskva nechcela ani počuť o krvide slovenského národa a ľudu Spiša a Oravy, ktoré E. Beneš „predal“ Poľsku za územie Tešínska.

Už koncom roka 1945 a v roku 1946 sa bez akejkoľvek agitácie či iných akcií vyvinulo silné krajanské hnutie, ktorého plodom boli vtedy ešte ilegálne Spolky Slovákov na Spiši

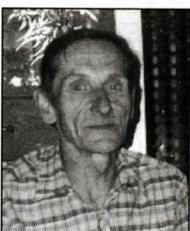
a na Orave. Krajanskému hnutiu pomáhal spomínaný Výbor pre osloboodenie Spiša a Oravy v Spišskej Starej Vsi, ktorý pozorne sledoval vývin situácie a zabezpečoval pravidelné prídeľy potravín, múky, cukru a pod.

Situácia Slovákov v tomto zložitom období bola veľmi tiažká. Slovenskí farári museli opustiť svoje farnosti a na ich miesto prišli poľskí knázi, ktorí bránili veriacim spievať v kostoloch slovenské nábožné piesne. Nezriedka sa stávalo, že za slovenské spievanie v kostoloch vtedajšia milícia vyšetrovala a väznila viacerých slovenských farníkov. Do škôl boli dosadení poľskí učitelia, takže slovenčina bola zlikvidovaná.

Po nástupe dr. Mateja Andráša do funkcie konzula ČSR v Katowiciach sa situácia začala meniť. Dr. M. Andráš totiž vyvinul veľké úsilie pre zlepšenie postavenia Slovákov na Spiši a Orave. Zmiernenie prišlo na jar 1947. 10. marca bola podpísaná Zmluva o priateľstve a spolupráci medzi Poľskom a Česko-Slovenskom, ktorá umožnilo krajanskej organizácii vyjst' z illegality. Spolkový život sa začal prudko rozvíjať, organizovali sa obecné schôdze v jednotlivých miestnych skupinách, volili sa výbory MS, rozhýbala sa kultúrna činnosť. Spomínaná zmluva umožnila zároveň vznik slovenského školstva na Spiši a Orave. Takmer do každej obce prišli učitelia zo Slovenska, ktorí súčasne pomáhali krajanom rozvíjať ochotnícku umeleckú činnosť. Veľkým úspechom bolo založenie v roku 1951 slovenského lycea v Jablonke, ktoré vzdelávalo spišskú a oravskú krajanskú mládež.

Žiaľ, tento úspešný rozvoj bol násilne zadržaný v šesťdesiatych rokoch, kedy bolo slovenské školstvo zrušené. Namiesto neho bolo v školách zavedené vyučovanie slovenského jazyka ako dodatočného nepovinného predmetu. To spolu s ďalšími nepriaznivými opatreniami spôsobilo - najmä v počiatocnom období - badateľný pokles nielen počtu žiakov, ale aj úrovne slovenskej výučby.

Pri príležitosti polstoročného jubilea nášho Spolku želám všetkým krajanom veľa zdravia, pokoja, vytrvalosti a síl v ďalšom zveľaďovaní našej organizácie.

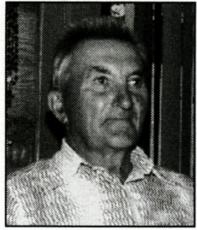
**ALBÍN
SKÝČÁK
z Podsrnia**

Mnohé udalosti z tohto obdobia sa už vymazali z mojej pamäti, ale na niektoré z nich sa ešte pamätám.

Spomínam si, ako k nám ktosi priniesol správu o opäťovnom pripojení Oravy a Spiša k Poľsku, ktorá sa v priebehu niekoľkých hodín rozšírila po celej obci a priam ohromila krajanov. Nechceli tomu ani uveriť a dlho verili, že sa vrátia k Slovensku. Ako sa však neskôr ukázalo, ich nádeje boli, žiaľ märne. Cítili sme sa osirotení a preto vznikla myšlienka o založení organizácie, ktorá by nás, Slovákov, sústredila pod svoje ochranné krídla. K prvým stretnutiam, väčšinou organizovaných po domoch krajanov, došlo akosi samočinne. U nás v obci k hlavným organizátorom týchto stretnutí patrili Albín Chovanec, neskôr prvý predseda MS v Podsrni, Jozef Bonk, Jozef Chovanec, Jozef Bielak, Jozef Jurčák, Eugen Rapáč, a svoju troškou som pomohol aj ja. Pamätam sa tiež, ako hned' v prvých mesiacoch po vojne mnoho ľudí z Oravy opustilo svoje domy a rádšej odišli na Slovensko. Od nás medzi nimi boli o.i. bratia Karol a František Glogoviči, brat Albína Chovanca Eugen, Alexander Bahula a iní. Tí, ktorí zostali, pokračovali v krajanskom dianí. Schôdzovali i napriek razíam a výsluchom a kontaktovali sa s krajanmi aj z iných oravských obcí, najmä s Eugenom Kottom a Jánom Kovalíkom z Dolnej Zubrice, s Podvŕšanom Jozefom Gribáčom, s Vendelinom Kapušákom z Harkabuza a krajanmi z Jablonky, ktorá sa stávala centrom diania na Orave. Konečne, v roku 1947, sa naše nádeje splnili. Spolok sa stal skutočnosťou.

Krajania v Podsrni na svojej prvej schôdzi za predsedu MS zvolili Albína Chovanca. O rok neskôr vznikla slávenská škola, rozbehla sa naplnio činnosť ochotníckeho divadelného krúžku, ktorý už v roku 1946 u nás založil učiteľ Emil Proni. V dome Albína Chovanca začala fungovať krajanská klubovňa. Z repertoáru našich divadelníkov mi v pamäti utkvela najmä hra J. G. Tajovského Statky-zmätky, v ktorej o.i. účinkovali Bronislava Kapušáková, Karol a Helena Chovanecovci, Vladislav Žondlák a Cecília Moniaková. Divadelníci nacvičovali najskôr v škole a potom v klubovni, ktorá sa v súčasnosti nachádza u dcéry Jozefa Bonka Augustíny Laciakovej. Pekné úspechy dosahovala naša ľudová kapela, ktorú založil Jozef Bonk. Boli skrátka dobré podmienky pre rozvíjanie nášho národného povedomia.

Po smrti J. Bonka kapela prestala účinkovať a už niekoľko rokov sa u nás nevyučuje ani slovenčina. Verím však, že je to iba prechodný jav, ktorý sa nám podarí spoločnými silami zmeniť. Hoci mnohí majú kopu práce najmä na svojich hospodárstvach, nemali by zabúdať ani na zachovávanie tradícií a našich zvykov. Bolo by tiež potrebné do činnosti MS pritiahať viacej mladých ľudí, ktorí by ďalej rozvíjali odkaz svojich otcov a dedov. Verím, že sa to podarí.

**Andrej
GAVRON
z Tribša**

Čože by som sa nepamätať na obdobie vzniku nášho Spolku. Bol som vtedy už mládencom a dobre som chápal tragédiu krajčanov spojenú s opäťovným pripojením Spiša a Oravy k Poľsku. Napriek rôznym perzekúciám sa ľudia otvorenie hlásili k svojmu slovenskému povedomiu a dlho verili, že sa situácia predsa len zmení. Ako sa však neskôr ukázalo, tieto nádeje sa nikdy nesplnili. Preto dobre sa stalo, že pristúpili k organizovaniu krajanského hnutia. Ako sa pamätam, už v októbri 1947 začala svoju činnosť naša miestna skupina. Na obecnej schôdzke bol vtedy za prvého predsedu MS zvolený Ján Mišovič. Vo výbere boli aj Valent Vaksmanský, Andrej Gogola, Ján Vaksmanský, Andrej Milon, Andrej Lojek a ďalší. Výbor miestnej skupiny položil veľký dôraz na vybudovanie silnej členskej základne. Nebol s tým žiadny problém, lebo Tribšania sa do Spolku priam masovo hrnuli.

Jednou z hlavných úloh MS bolo - podobne ako v iných obciach - zabezpečenie slovenskej výučby. Podarilo sa to, keďže už v roku 1948 bola otvorená slovenská škola, do ktorej spočiatku chodila veľká väčšina detí. Ďalšou oblastou, ktorej miestna skupina venovala veľkú pozornosť, bola starostlivosť o rozvoj slovenskej kultúry a najmä udržanie slovenčiny v našom kostole. Musíme zdôrazniť, že práve s tým sme od začiatku mali vari najviac problémov. Hned po vojne prišiel k nám totiž poľský kňaz Wyrostek, ktorý okamžite zakázal slovenské spevy v našom kostole sv. Alžbety. Nadarmo sme sa sťažovali,

ani metropolitná kúria nám nepomohla. Po ňom prišiel - ako sa dobre pamätam - kňaz Czerwień, za ktorým sa hned vybrali slovenskí veriaci, nielen od nás, ale aj z Čiernej Hory patriacej vtedy k našej farnosti. Kňaz nakoniec súhlasiel so slovenskými spevmi, ale za predpokladu, že si to budú slovenskí farníci žiadat'. Pripravili sme potrebnú listinu a spolu s Vojtechom Petráškom sme obišli celú obec. Pod žiadostou sa nám podpísalo vyše 80% tunajších veriacich. Tento dokument sme potom nechali na farskom úrade. Kňaz vtedy povolil slovenské spevy, ktoré sme si, aj keď v obmedzenej mieri, udržali podnes.

**EMÍLIA
KAPUSTIAKOVÁ
z Podvlka**

Spomienky na obdobie vzniku našej krajanskej organizácie ma vracajú do obdobia môjho detstva. Chodila som vtedy do slovenskej školy a mala som často styk s krajanskými otázkami. O založení nášho Spolku viem veľa najmä z rozprávania môjho otca, Karola Oškvarka, ktorý spolu s Jozefom Gribáčom, Vendelinom Grapom a ďalšími Podvlčanmi stál v obci pri jeho zrode. Veď napokon mamin brat, t.j. môj ujo, Albín Chovanec bol jedným z hlavných organizátorov Spolku v Podsrní a tamojším prvým predsedom MS. Je preto len samozrejmé, že otec sa s ním často stretával a iste sa delili svojimi skúsenosťami. Stretávali sa tiež s Jozefom a Eugenom Gribáčovcami, Jozefom Bonkom z Podsrnia, s Alojzom Šperlákom z Jablonky a so Zubričanmi. Organizačne najintenzívnejším obdobím bola zima 1946/47. Vte-

dy sme ešte bývali v starom dome v Podvlku na Psiarni. Jozef Gribáč, František Kapušák a ďalší chodili po domoch spisovať krajanov, hlásiacich sa k slovenskej národnosti. Ako viem, bolo ich vyše 95%. Bol to dobrý predpoklad pre vznik Spolku. V tomto rušnom období však viacerí krajania od nás odišli na Slovensko. Bol medzi nimi aj môj krstný otec Anton Mastela. Ludvík Oškvarek so sestrami Cecíliou a Apolóniou dodnes žijú v Trstenej a Ružomberku a ďalší. Pamätam sa tiež, ako sa zbierali peniaze na krajanské potreby, vtom na cestu oravskej delegácie za vtedajším čsl. konzulom v Katoviciach Dr. Matejom Andrásom. V roku 1947 sa Spolok stal skutočnosťou. Môjho otca potom krajania zvolili za predsedu MS v obci. Učilo sa v slovenskej škole, pod vedením Antona Papánka pracoval divadelný súbor, ktorý potom viedla Hermína Kovalíková a neskôr Mária Gribáčová. Pred dvomi rokmi divadelníci oslavovali už 45. výročie svojho vzniku. Albin Pieronek nám maloval scénu a kulisy, a oblečenie na vystúpenia sme si požičiavali od starších žien, ktoré si svoje kroje nezriedka podnes uchovávajú. Ja som v našom súbore hrávala až do mojej svadby, v roku 1962. Vystupovali sme vtedy o.i. v Zubrici, Lipnici, Podsrní, Jablonke a samozrejme v našej obci. Súbor vtedy načičoval v starej škole, neskôr u Hermíny Kovalíkovej, a v súčasnosti sa divadelníci stretávajú v klubovni u Prilinských. V divadle hrávala aj moja mladšia sestra Anjela Tornová. Na to obdobie mám dodnes milé spomienky. Som veľmi rada, že v divadelných tradíciách sa u nás neustále pokračuje a verim, že nezostanú jediným, čo sa pre zachovanie našich tradícií a zvykov robí. Všetkým krajanom pri príležitosti 50. výročia vzniku Spolku želám veľa ďalších úspechov.

**Zaznamenali: PETER KOLLÁRIK
JOZEF PIVOVARČÍK**

KRÁTKO ZO SPIŠA

5. augusta uplynulo siedme výročie od prvého zjavenia Panny Márie v Litmanovej. Pri tejto príležitosti sa na hore Zvir zhromáždilo takmer 30 tisíc pútnikov zo Slovenska, Poľska, Česka, Maďarska a Rakúska. Slávnostnú sv. omšu celebroval biskup Pavol Hnilica z Ríma.

***

1. septembra prezident PR A. Kwaśniewski navštívil nowosądzské vojvodstvo. Najprv sa zastavil v Limanowej, kde vyznamenal skupinu obetavých hasičov a policajtov, ktorí sa zúčastnili záchrannej akcie počas tohtočnej povodne. Popoludní prestrihnutím farebnej stuhy oficiálne otvoril nedeckú hy-

droelektráreň. Vo svojom príhovore prezident zdôraznil, že nová vodná nádrž výrazne prispela k bezpečnosti Dunajca v období tohtočnej povodne.

***

4. septembra popoludní došlo v Kacvíne k pretrži mračien. Búrka spojená so silným krušobitím spôsobila tamojším roľníkom veľké škody. Ako sme sa dozvedeli, takýto lejak si nepamätajú ani najstarší obyvatelia tejto spišskej obce.

***

Ako nás informoval Matričný úrad v Nižných Lapšoch, 8. septembra t.r. zomrela v Nedeci vo veku 96 rokov najstaršia obyvateľka lapšanskej gminy Anna Porębská. Rodine zosnulej vyjadrujeme hlbokú sústrast'.

***

V nedeľu 17. augusta sa v Novom Targu konali preteky hasičov lapšanskej gminy, ktorých sa zúčastnilo deväť požiarnych zborov. Prvé miesto v súťaži obsadili požiarinci z Fridmana, druhé z Kacvína a tretie z Falštiny.

***

31. augusta sa v Nedeci konali preteky mládežníckych požiarnych skupín. Po niekoľkohodinovom zápolení si v skupine chlapcov prvé miesto a pohár vojta nižnolapšanskej gminy odnieslo mužstvo z Kacvína, na druhom mieste skončili Nedečania a tretie pripadlo Nižnolapšanom. V skupine dievčat zvítazili Kacvínčanky. Blahozeláme.(jp)

BOJOVAL ZA SLOBODU

29. augusta sme si pripomenují 53. výročie SNP a 6. októbra Deň obetí Dukly. Oba z nich má v dobrej pamäti i náš krajan Ignác GRIBÁČ z Podvľka, bývalý odbojár a priamy účastník bojov na Dukle a v SNP, ktorý nám rozpovedal o svojej účasti v týchto historických udalostiach.

Detstvo

Narodil sa 15. októbra 1921 v Podvľku ako najmladší zo siedmich súrodencov v rodine Jozefiny (rod. Kierpiecovej) a Floriána Gribáčovcov. Šesť rokov základnej školy absolvoval v rodnej obci v rokoch 1927 až 1933. Bolo to práve v období Svetovej hospodárskej krízy, ktorá doľahlala na aj tak už biednu Oravu. Čažko bolo matke vychovávať početnú rodinu, najmä potom, ako im zomrel otec. Ignác mal vtedy len 8 mesiacov. Preto hneď po vychodení školy musel ísť slúžiť do Podsrnia ku gazdovi Františkovi Magašovi. Ďalšie roky bol paholkom u knaza vo Veľkej Lipnici, kde mal o.i. na starosti kone.

Vojnové roky

V službe zotrval až do 1. októbra 1942, kedy ako 21-ročný mládenec musel nastúpiť povinnú vojenskú službu v slovenskej armáde. Narukoval do Liptovského sv. Mikuláša, kde bol zaradený do pešej výcvikovej roty ako guľometčík. Hoci si na vojenský život zvykal len čažko, postupne patril k najlepším vojakom. Prvú dovolenku po niekoľkých mesiacoch služby strávil v rodnej obci. V júni 1943 bola jeho jednotka prevelená na východný front. Na čele s veliteľom roty por. Alexandrom Muchom boli nasadení do vlaku a pohli sa na juh.

- Vo vlaku sme strávili šest dní a nocí - hovorí Ignác Gribáč - až sme sa konečne ocitli v cieli našej cesty, v Novej Askánii na Kryme pri Azovskom mori.

Tu sa ako vojak slovenskej Rýchlej divízie zúčastnil viacerých bojov. Sovietske vojská však prerazili ich líniu a oni sa dostali do zajatia. Spolu s ním tam boli aj ďalší Ora-

vci - Anton Nedel'ák, Jozef Vilček, Ignác Fiedor (ktorý neskôr padol v Karpatoch), ako aj Štefan Rapáč a Karol Gloviak z Podsrnia. Keď sa dozvedeli o tvorení I. čsl. armádneho zboru v Rusku pod vedením generála L. Svobodu nezaváhali, a prihlásili sa aj oni. V Proskurove na Ukraine bolo výcvikové parašutistické stredisko, kde absolvovali 3-mesačný výcvik.

- Počas výcviku - pokračuje I. Gribáč - som absolvoval 5 skokov z lietadla a jeden nočný skok. Pamätam sa, že sme skákali krátko pred polnocou.

Po ukončení výcviku ich 8. januára 1944 zaradili do 2. československej paradesantnej brigády. Ignác Gribáč sa s nou zúčastnil v rámci I. ukrajinského frontu viacerých bojových akcií, o.i. v okolí mestečka Rymanów v Krojanskom vojvodstve.

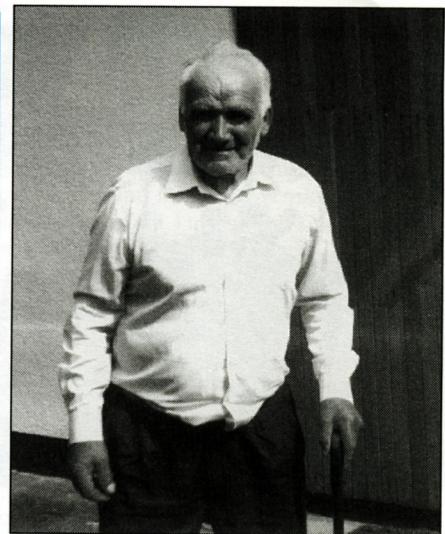
Na Dukle a v SNP

Ked' sa začala Karpatsko-duklianska operácia, nasadili do nej aj jednotku Ignáca Gribáča a tak sa aj on ocitol v tzv. Doline smrti - v Duklianskom priesmyku. Boli to - ako spomína - veľmi čažké boje, kde zahynuli tisíce vojakov. Neskôr bola 2. čs. paradesantná brigáda letecky prepravená na známe povstalecké letisko Tri duby pri Zvolene. Po vysadení 10. októbra 1944 sa I. Gribáč so svojou jednotkou zúčastnil bojov na viacerých miestach medzi Čiernym pri Trnavej Hore, Kriváni a v Starých Horách. Nemci však mali na niektorých miestach stále veľkú prevahu, a tak sa stalo, že 27. októbra 1944 sa pri Starých Horách dostala jednotka, v ktorej bojoval I. Gribáč, do zajatia.

V zajatí

Previezli ich do Martina a nakoniec naložili do vlaku, ktorý nabral smer Nemecko. Dva mesiace potom strávili v čažkých podmienkach zajateckého tábora Falenpost 11, odkiaľ ich previezli na nútené práce v oblasti Hanover Linder. Tábor bol konečne osloboodený 17. apríla 1945 spojeneckými vojskami.

- Spojenci sa o nás dobре postarali - ho-

vorí I. Gribáč. - Dostali sme od nich odev a obuv, konzervy, čokoládu a cigarety, ošetrili nás, takže sme sa ako-tak pozviechali. Napriek tomu pobyt a čažká práca v tábore mi väzne podlomili zdravie. Domov som sa na koniec vrátil v júli 1945.

Konečne doma

Ďalší rok sa v podstate dostával zo zdravotných problémov. Bolo však potrebné pomáhať matke na gazdovstve, ktorá po smrti manžela zostala na všetko sama. 4. februára 1947 sa Ignác Gribáč oženil. Manželkou sa mu stala Irena Gribáčová, s ktorou sú spolu už 50 rokov. Vychovali 6 synov a 4 dcéry a majú 31 vnukov. Ignác Gribáč pracoval vyše 15 rokov ako betonár v stavebnej firme v Rabke, chýtal sa tiež ďalších zárobkových činností, o.i. na stavbe cesty Zabornia-Chyžné a okrem toho hospodáril na svojom neveľkom hospodárstve. V roku 1976 prešiel do invalidného dôchodku a svoje gazdovstvo prepísal na deti. Pred založením Spolku Slovákov v Poľsku v roku 1947 sa aktívne zapojil do organizovania krajanov v svojej obci. Od začiatku je teda členom a aktivistom MS SSP v Podvľku. Do ďalšieho života mu zaželajme najmä dobré zdravie a veľa slnečných dní.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

DAR SRDCA

Naša akcia DAR SRDCA neprestajne pokračuje. Aj tentoraz opäť do nej prispel dlhoročný čitateľ Života, krajan Jozef GRA-PA zo Sosnovca, ktorý na potreby Spolku Slovákov v Poľsku venoval 130 nových zlotted, ako aj Štefan PACIGA z Kacviny – 100 dolárov. Srdečne d'akujeme.

Ktokoľvek by chcel podporiť náš Spolok, môže prispievať na adresu: Zarząd Główny TSP, ul. św. Filipa 7/4, 31-150 Kraków. Konto: BDK w Lublinie, II/O w Krakowie, nr. 333401-2017-132.

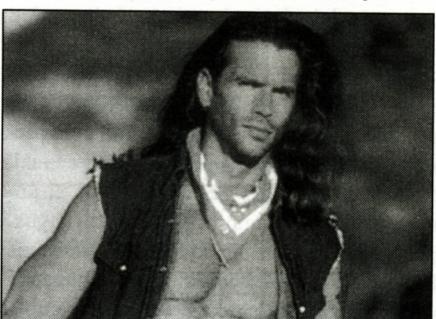
Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje známeho amerického filmového herca, ktorý sa preslávil úlohami vo viacerých dobrodružných filmoch a seriáloch s detektívou zápletkou. Iste ľahko uhádnete o koho ide, keď povieme, že hral o.i. v seriáloch Falcon Crest a Renegát, ktorý vysielať televízia Visla. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Čakajú knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 8/97 sme uviedli fotografiu Elvise Presleya. Knihy vyžrebovali: Gabrie-

la Zgamová z Jablonky, Marek Kurnát z Novej Belej, Mária Radecká z Kacviny, Jadviga Švecová a Bartolomej Surma z Krempách.

Krempašania pod taktovkou J. Kalatu pochodujú v Jurgove...

... a na prehliadke v Podvulku

JUBILEUM KREMPAŠSKÉJ DYCHOVKY

Takmer v každej obci na Spiši pôsobí dychovka. Medzi najstaršie v tomto regióne patria dve - v Jurgove a Krempachoch. Tá druhá sa v tomto roku dožila úctyhodného jubilea - 70. výročia účinkovania. Pre Krempašanov sedemdesiatiny znamenajú veľmi veľa. Začínali vtedy, keď dychovka na dedine bola skoro jediným nositeľom miestnej kultúry. Jej členovia sa schádzali po večeroch, vo všedný i sviatočný deň a to nielen pre vlastné potešenie, ale aj k radosti iných. Za 70 rokov sa veľa naučili. V dychovke sa vystriedali už tri generácie hudobníkov. Keď už nevládal otec, odovzdal hudobný nástroj synovi, alebo vnukovi, a ten zase svojmu potomkovi. Dodnes v dychovke účinkujú muzikanti z takých spišských rodín ako Grigušovci, Kalatovci, Kovalčíkovci, Tomaškovičovci, Slovikovci, Surmovci a pod.

Pred sedemdesiatimi rokmi

Ako sa uvádza v kronike dychovky, ktorú Krempašania starostlivo uchovávajú, pokus o zorganizovanie kapely začal už v roku 1925. No plná činnosť dychovky začala o dva roky neskôr. O záujemcov nebola nûdza. K zakladateľom dychovky patrili: Martin Bizub, Ján Kovalčík, Jozef Galuš, Andrej Surma, Michal Tomaškovič a ďalší. Horšie bolo s hudobnými nástrojmi. K dispozícii mali len niekoľko starých, poškodených inštrumentov pochádzajúcich z minulého storočia. Preto sa s pomocou obrátili na svojho priateľa J. Kapolku z Nedece, ktorý im niektoré chýbajúce nástroje veľmi rád požičal. Neskôr vďaka peňažnej zbierke, ale aj pomoci rodákov zo zámoria si zadovážili chýbajúce hudobné nástroje. Odborného školenia Krempašanov sa podujal nižnolapšanský učiteľ Pitoňák. Prvým kapelníkom Krempa-

šanov sa stal J. Kowalczyk z Ostrowska, ktorý túto funkciu plnil do 2. svetovej vojny. Pod jeho vedením začal zbor dosahovať prvé úspechy a onedlho sa stal známy v širokom okolí.

Metamorfózy

Možno povedať, že krempašská dychovka účinkovala všade tam, kde si jej prítomnosť priali. Ohrávali teda popredných obyvateľov obce, chodili koledovať a zúčastňovali sa rôznych kultúrnych, cirkevných a rodinno-spoločenských podujatí. Počas vojny činnosť dychovky výrazne ochabla. Mnohí jej členovia museli narukovať na vojnu, zomrel tiež kapelník J. Kowalczyk. Žezlo kapelníka nakrátko prevzal jeho odchovanec Ján Kovalčík a po ľom v roku 1946 Valent Kovalčík, ktorý viedol orchester do roku 1968. Hlavný dôraz kládol na nábor mladých členov do dychovky. Investícia do mladých sa oplatila. Orchester postupne získal vysokú úroveň. Zúčastňoval sa nie len obecných slávností, ale aj oblastných a vojvodských dychových prehliadok. V roku 1969 sa kapelníkom stáva Valent Žigmund, ktorý hlavný dôraz kládol na hudobnú prípravu členov. Pri pomoci vtedajšieho vedenia MS KSSČaS sa dvojročného školenia ujal vynikajúci dychový odborník Jan Sawina z Nového Targu. V práci mu pomáhal aj skúsený hudobník a zaslúžilý kultúrny činiteľ Karol Slovik. Jeho príčinením sa podarilo dychovku výrazne odmladiť, ba pod patronátom miestnej skupiny SSP bol založený aj folklórny súbor, ktorý dopĺňal činnosť dychovky. Členovia dychovky obdržali nové notové knihy a založili fond na nákup nových hudobných nástrojov, ktoré sa im podarilo zadovážiť v roku 1974.

Nadviazali tiež osožnú spoluprácu so slovenskými dychovkami v Trstenej a Novoti. Vzájomná kultúrna výmena obohatcovala dychové telesá. V roku 1976 sa novým kapelníkom stáva Ján Kalata, ktorý podnes viedie orchester.

Tmavá budúcnosť?

V súčasnosti v jubilujúcej krempaškej dychovke účinkuje 32 členov v rôznom veku.

- *Najviac problémov - hovorí kapelník J. Kalata - máme s náborom mladých. Dnešná mládež je totiž akási pohodlnicka. My sme takí neboli, nás nikto nemusel dlho presvieďať. Keď to tak pôjde ďalej, mám vážne obavy o budúcnosť nášho kultúrneho diania. Myslím si, že tento problém nemáme len my. Do budúcnosti sa však treba pozerať optimističky!*

Naša dychovka je zaregistrovaná pri Dobrovoľnom hasičskom zbere v Krempachoch, čo nám umožňuje vyhospodáriť viac finančných prostriedkov na našu činnosť. Nezanedbateľná je však aj podpora Spolku Slovákov v Poľsku, ktorý nám už viackrát pomohol, nielen materiálne, ale aj po stránke metodickej. Dúfam, že naša spolupráca sa bude naďalej rozvíjať.

Vo svojom bohatom repertoári má krempašký orchester prakticky všetky žánre dychovej hudby - od populárnych ľudových melódii po svižné polky a pochody. Pravidelne sa zúčastňujú všetkých prehliadok, v tom samozrejme aj našich. V celkových hodnoteniach obsadzujú spravidla popredné miesta.

Za svoju aktívnu kultúrnu činnosť bola krempašská dychovka vyznamenaná viacerými diplomami a oceneniami, vtom zlatým odznakom za zásluhy pre nowosączské jazvodstvo. Pri nevšednom jubileu krempaškej dychovky zaželajme všetkým členom v ich ďalšej činnosti veľa zdaru a úspechov.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

KÝM VLASTNE BOL JÓZEF KURAŚ?

Šéf partizánskeho oddielu Józef Kuraś (1915-1947) z Waksunda, nevel'kej dedinky ležiacej 3 km na východ od Nového Targu, je kontroverzná a rozporuplná osobnosť. Za desaťročia od jeho samovráždy (21. februára 1947) už narastla pomerne obsiahla literatúra o tejto postave.

V poslednom období vyšla dokonca malá monografia o „Ognovi”, ktorú napísal B. Dereň. Ide o knižku *Józef Kuraś „Ogień”, partyzant Podhalia* (Krakov 1995). Žiľ, knižka B. Dereňa, podobne ako viaceré publikácie v mesačníku „Hale i Dziedziny”, v novotarskom periodiku „Nasze Strony” a v iných časopisoch prinášajú veľmi tendenčný pohľad na „partizánsku” činnosť waksmundského rodáka. Niektoré publikácie sú vlastne chválospevmi na počesť Józefa Kuraša, pričom jedinou príčinou tohto jednoznačne kladného ocenenia je jeho boj proti komunizmu. Treba si však položiť otázku, či išlo len o boj proti komunizmu?

Nedávno sa nás krajan František Chalupka z Novej Belej obrátil na redakciu časopisu „Nasze Strony” s otázkou, kto vysvetlí, čím zavinili štvrťa občania - Slováci z Novej Belej zavraždení ľuďmi „Ogna”.

Vedľ novobel'skí občania nemali nič spoločné s komunizmom, a keby aj, ani vtedy by to nebola dostatočná príčina ich usmrtenia. „Ogień” a jeho spolubojovníci si nárokovali kompetencie legálnych štátnych orgánov: nakladali veľké kontribúcie, vynášali rozsudky smrti, vydávali príkazy vyhostenia niektorých Slovákov zo Spiša a Oravy. B. Dereň ospravedlňuje Józefa Kuraša veľkým vlastenectvom a jeho obavami, že sa po vojne tieto územia dostanú Česko-Slovensku. Je to však postačujúci dôvod prenasledovania ľudí, ktorí nemali žiadnen vplyv na povojnové usporiadanie hranice?

Pred niekoľkými rokmi Život uverejnili spomienky krajanana Sebastiána Milana z Čiernej hory, ktorý len zázrakom ostal nažive, keď ho po viacmesačnom skryvaní chytili ľudia „Ogna”.

Latinský právnický výrok „Audiatum et altera pars” doporučuje kvôli objektívite vypočuť aj druhú stranu. Pozrite sa dnes, aký bol Silvester 1945 v Gronkowe. Vlastné, tragicke spomienky na činnosť „Ogna” napísal vnuk zabitého obyvateľa Gronkowa, zastreleneho 31. decembra 1945. Ako vyplýva z pripojenej poznámky, redakcia časopisu „Hale i Dziedziny” odmietla publikovať jeho text. V súlade s uvedenou právnickou zásadou to teda robíme my, Slováci, v našom krajskom mesačníku.

Prof. dr. hab. JOZEF ČONGVA

SILVESTER 1945 V GRONKOWE

Na stránkach časopisu „Hale i Dziedziny” sa mnohokrát objavovali články venované osobe Józefa Kuraša, ktorý je známejší pod krycím menom „Ogień”. Vždy som ich pozorne sledoval a snažil som sa tieto správy konfrontovať s tým, čo som o „Ognovi” počul v Gronkowe, Waksunde, Ostrowsku, Łopusznej, Ochotnici, Szaflaroch, Novom Targu alebo v Zakopanom. Občas v týchto článkoch zarážal moralizátoriský tón. Pripomíinali, ako komunistická propaganda hanila a ničila dobré meno jedného z najväčších synov Podhalia. Čo ma teda nútí napísat týchto niekoľko slov práve vo veci „Ogna”?

Myslím si, že mám postačujúci dôvod. Som vnukom človeka, ktorého „Ogień” osobne zastrelil. Môj starý otec, Władysław Zagata-Łatanek, dostal gul'ku do tyla práve vtedy, keď ukazoval „Ognovi”, kde bývajú jeho susedia, Kudasikowci. Bol silvestrovský večer 1945. V momente smrti mal starý otec 36 rokov. Zanechal manželku a štyri deti. Najmladšie malo iba dva roky.

„Ognovi” ľudia išli d'alej cez dedinu smerom k Ostrowsku. U Wojciecha Leśnického-Barana zadržali d'alších dvoch Gronkowčanov. Jedným z nich bol Stanisław Haręza a druhým brat môjho stareho otca, Stanisław Zagata-Łatanek. Prvého odohnali preč, kým druhého zavraždili na prahu. Mal 32 rokov. Od Barana odišiel oddiel k Szewczykovcom. Tam vyvliekli z domu Józefa Szewczyka, ktorý práve večeral s manželkou a troma detmi. Zastrelili ho pod jabľou. Mal 34 rokov.

Od Szewczykovcov idú ľudia „Ogna” d'alej. U Grońskeho-Pocfu hrá hudba, mládež sa zabáva v očakávaní na Nový rok. Výstrel do povaly je znamením, že sa chystá cosi zlé. Prišeli sa pýtajú na Leona Zagatu-Łatanku. Menovaný vystupuje dopredu. Vedú ho na dvor, kde hynie od gulek. Mal necelých 18 rokov.

Tento scéna sa prizerala ešte jeden Zagata-Łatanek, 21-ročný Bronisław. Podľa očitých

svedkov vraj udrel „Ogna” po tvári a vykríkol: „Prečo si mi zavraždil brata?” Zahynul od palby celého oddielu. Bol tak dosekaný, že sa nedalo rozpoznať jeho tvár.

To však ešte nie je koniec gronkowskej tragedie onej pamätnej silvestrovskej noci roku 1945. Na konci dediny bol medzi ovčami zastrený 28-ročný Władysław Krzysztyniak. Ked' sa do obce vracaťi brat a otec zastrelených Zagatov-Łatankowcov, ľudia ich varovali, aby ušli, a informovali ich o strašnej tragedii, ktorá sa nedávno odohrala. Tejto noci mali zahynúť ešte d'alší Gronkowčania, ale šťastnou náhodou ich „Ogna” ľudia nezastali doma.

Dodnes sú neznáme príčiny tejto tragedie. Gronkowskí partizáni - to znamená tí, čo zostali nažive - sa tejto téme vždy radšej vyhýbali v obave pred pomstou zo strany príbuzných obetí. Možno nám konečne niekto povie pravdu!? Či Gronkowčania, zavraždení v silvestrovskú noc 1945, to boli samí darebáci, výtržníci, zlodeji, udavači, alebo snáď išlo o niečo iné? Neboli to azda osobné účty? Samotný „Ogień” bol niekoľkokrát v dome môjho starého otca a zúčastňoval sa pijatíky po návrate Łatankowcov zo Slovenska (boli prie-kupníkmi a pašérkmi, počas vojny previedli cez hranicu o.i stovky poľských Židov). Izraelskí občania ešte v šestdesiatych rokoch hľadali môjho starého otca, aby sa mu podľakovali za záchranu života, nič nevediac o jeho smrti a celej strašnej tragedii.

Nevedno ani to, prečo neboli zastrenení ďalší Gronkowčania, ktorých „Ogień” odsúdil na smrť, medziiným farár Wiktor Błotko a riaditeľ školy Przytula. Či jedinou vinou Władysława Krzysztyniaka boli slová, ktoré povedal tým, čo odvádzali do hôr gronkowské kravy: „Hej, dobre je vám pásť sa na cudzej krvide?” Vari zapísanie na partizánov prechádzajúcich cez dedinu bolo dostatočnou príčinou, aby naňho vydali rozsudok smrti?

Po zavraždených ostali pláčuce matky, manželky a deti. Starší Gronkowčania podnes rozprávajú o matke zavraždených Łatankowcov, ktorá až do smrti oplakávala stratu svojich štyroch synov (niekoľko rokov skôr zomrel na tuberkulózu ešte jeden jej syn, študent Franciszek). Ľudia zd'aleka obchádzali jej dom, keďže - najmä po večeroch - bolo z neho počuť jej horký pláč až zavýjanie. Od bolesti o niekoľko rokov zomrela. Po vykonaní rozsudkov smrti na Gronkowčanoch „Ogna” ľudia pohrozili, že vyplália celú dedinu, keď niekto pôjde na pohreb zavraždených. Tak isto hrozili smrťou manželkám a príbuzným zavraždených, ktorí ich preklíname. Netreba zdôrazňovať, že táto tragédia ochudobnila tieto rodiny a spôsobila bolest, ktorá vystačí na niekoľko pokolení. K obetiam silvestrovskej noci roku 1945 treba ešte pripočítať niekoľko ďalších Gronkowčanov, ktorí zahynuli z rúk „Ognových” ľudí budťo počas vojny, alebo v nasledujúcich rokoch.

Tieto slová nepíše človek, ktorý horí ne-návist'ou buď sa vysluhuje komunistom. Božehrán! Tak obete, ako aj ich kati sú už dávno na Božom súde. Skôr alebo neskôr pravda vyjde najavo. Viem, že ešte žijú ľudia, ktorí slúžili u „Ogna”. Možno oni niečo dopovedia? Alebo snáď konečne počujeme obyčajné, kresťanské „odpušťe” buď goralské „vybocče”? Čakajú na to rodiny obetí padlých z rúk „Ogna” a jeho ľudí nielen v Gronkowe. Ked' „Ogień” a jeho ľudia boli skutočne vlastencami a bojovníkmi za slobodné a nezávislé Poľsko, tento prípad musí byť objasnený. V opačnom prípade budú, tak on, ako aj jeho ľudia, nazývaní - a to nielen komunistickou propagandou - „banditmi”.

Kňaz dr. WŁADYSŁAW ZAREBCZAN

Rím

P.S.

Tento článok „Hale i Dziedziny” neuverejnili a autor sa podnes nedozvedel prečo? Kto sa bojí potomkov obetí, ktorých „Ogień” zavraždil? Nebudeme do nikoho strieľať...

ZAOSTRENÉ NA SEVEROZÁPADNÝ SPIŠ

POKRAČOVANIE Z Č. 9/97

Na toto medzinárodné fórum poľská i česko-slovenská strana predkladali vo veci územných nárokov a hraníc požiadavky v podobe memoránd, petícií, ohlasov z verejných zhromaždení atď., pritom využívali argumenty etnické, historicko-právne, hospodárske, strategické, náboženské a iné, ako aj vysielali sem rozličné delegácie, ktoré mali vyjavovať „*vox populi...*“.

Pri rokovaniach poľskej a česko-slovenskej strany v júli 1919 v Krakove Poliaci oficiálne predložili svoje územné nároky. Okrem pretenzií na Tešínsko žiadali zo Spiša celé okresy Spišská Stará Ves, Stará Ľubovňa a Kežmarok, polovicu okresov Poprad a Levoča; z Oravy celé okresy Trstená a Námestovo; z Trenčianskej župy celý okres Čadca a polovicu okresu Kysucké Nové Mesto.

Čím boli motivované poľské nároky na časti severného Slovenska priamo vyložil Machay v spomínamej knihe, s. 238-239:

„Trudniejsza sprawa była ze Spiszem. Szkoda, że rząd polski nigdy nie miał swojego pewnego zdania w sprawie spisko-orawskiej. Zawsze przyjęto narzucone przez nas wnioski. Odczuliśmy naraz z Semkowiczem wielką odpowiedzialność, jaką na nas spada, jako na głównych doradców rządu w poczynaniach w sprawie spisko-orawskiej. W Czacy i na Orawie ustaliliśmy łatwo granice powiatami: Czaca, Namieśćów i Trzciańska, chociaż mnie się wciągnięcie całego namiestowskiego powiatu do głosowania wysoce niepodobało, gdyż za dużo w nim jest słowackich gmin. Musiałem jednak się zgodzić, gdyż inaczej byłby polskie wsie pozbawione głosowania. Długośmy się naradzali nad ustaleniem granicy na Spiszu, czy wciągnąć do żądań okręg Spiska Sobota, czy nie? Chodziło nam bardzo o Smokowce, o posiadanie południowych Tatr w całości. (...) Ze względu jednak na to, że w tym powiecie Polacy stanowią minimalny odsetek ludności, aby naszym żądaniom, opartym tak mocno na zasadach etnograficznych, dać tem większą wagę, postanowiliśmy powiat Spiskiej Soboty pominąć. Smokowce więc przepadły! Uśmiechała się nam za to Łomnica Tatrzanska, Bielskie Groty w powiecie Kieżmarskim, no i cała dolina Popradu z Podolińcem, z Drużbakanami i Lubowlą.“

„Tažšie to bolo so Spišom. Žiaľ, poľská vláda nemala rozhodnú mienku vo veci Spiša a Oravy. Vždy prijala to, čo sme navrhovali. Spolu so Semkowiczom sme si zrazu uvedomili veľkú zodpovednosť, aká na nás dopadá v úlohe hlavných poradcov vlády pri rozhodovaní vo veci Spiša a Oravy. V okrese Čadca a na Orave sme hranicu ľahko určili hranicami okresov Čadca, Námestovo a Trstená, i keď mne sa určenie celého Námestovského okresu na plebiscit veľmi nepozdávalo, keďže je v nôm prveľa slovenských obcí. No musel som súhlasiť, pretože ináč by poľské obce nemohli hlasovať. Dlh

sme sa radili pri určovaní hranice na Spiši, či žiadať alebo nežiadať okres Spišská Sobota? Veľmi nám šlo o Smokovce, o získanie celej južnej strany Tatier. (...) S ohľadom na to, že v celom uvedenom okrese Poliaci tvoria minimálne percento obyvateľstva, aby naše nároky, opierajúce sa predovšetkým o etnografické zásady, získali čo najväčšiu váhu, rozhodli sme sa okres Spišská Sobota vynechať. Teda Smokovce vypadli! Ale v Kežmarskom okrese sa na nás usmievala Tatranská Lomnica, Belianska Jaskyňa, ako aj celá dolina Popradu s Podolíncom, Ružbachmi a Ľubovňou.“)

Keby sa tieto nespravodlivé a neoprávnene nároky boli realizovali, Slovensko, by bolo doslova oškodené.

Kedže krakovské rozhovory sa skončili neúspešne, obe strany odporúčali, aby sa na sporných územiacch vykonal plebiscit (referendum), v ktorom obyvateľstvo osobným hlasovaním prejaví svoju vôle, kam chce patriť. Medzičasom však poľská strana upustila od niektorých svojich nárokov na severnom Slovensku, no k svojmu štátu nadľalej žiadala pripojiť zo Spiša celý okres Spišská Stará Ves a z Kežmarského okresu obec Javorina, z Oravy celé okresy Trstená a Námestovo, ako aj Tešínsko podľa etnicity.

Mierová konferencia v Paríži tento návrh prijala a poverila Najvyššiu radu veľvyslancov, aby ho realizovala. Tá sa za plebiscit rozhodla 27.9.1919 a určila ho na 24.7.1920. Medzi uvedenými dátumami sporné územia sa mali stať neutrálnymi teritoriámi, z ktorých obe strany musia stiahnuť svoje vojská, nahradí ich mali medzinárodné jednotky, ako aj policajné orgány príslušných medzinárodných plebiscitných komisií, v ktorých okrem Česko-Slovenska a Poľska boli zastúpené USA, Veľká Británia, Taliansko a Japonsko.

Vypísaním plebiscitu napäťe medzi Poľskom a Česko-Slovenskom nielenže nepoľaovovalo, ale ešte sa vystupňovalo, obe strany vsadili na mohutnú agitáciu prostredníctvom aktivistov a nevyberanú publicistickú kampaň, pričom dochádzalo k incidentom, ba aj k teroru ako za čias občianskej vojny (najmä na Tešínsku). O týchto udalostiach v miestnom meradle na Spiši viem aj z rozprávania očitých svedkov, a to od svojho starého otca Michala (nar. v poslednej tretine 19. storočia) a svojho otca Jána (nar. roku 1906), pričom moja rodiná obec ležala priamo na vyhlásenom plebiscitnom území.

Na Spiši došlo k dvom väzonym incidentom s obeťami na životoch, ktoré dôkladne osvetli slovenský historik Ivan Chalupecký až v roku 1993 v článku *Krvavá hranica na Dunajci: Život (Krakov)*, č. 4, s. 7-8. Pritom sa neopieral o interpretácie rozvášnenej dobovej tlače, ale o archívne dokumenty, ktorých hodnotnosť posudzovali medzinárodné plebiscitné orgány.

Medzi poľskými agitátormi na Spiši vy-

nikal svojou agilnosťou Józef Wiśmierski, profesor Jagelovskej univerzity v Krakove a poradca poľskej delegácie na mierovej konferencii v Paríži, ktorý sa priženil na Spiš a účinkoval ako tajomník poľskej plebiscitnej komisie v Spišskej Starej Vsi. Situácia sa vyzostrila, keď zo Spiša koncom marca 1920 odišlo česko-slovenské vojsko a nahradili ho francúzske jednotky. V tom čase vznikli na prílahlom poľskom území ozbrojené úderky (spišsko-oravská légia, ktorá neskôr splynula s maďarsko-poľskou légiou), zasahujúce záškodníckym spôsobom na slovenskej strane (napr. prepady finančnej stráže v Jurgove so smrteľným následkom a Podspádoch, vydelenie do vzduchu domu richtára v Nedeci a.i.), no najväčší incident sa stal 20.6.1920.

So súhlasom plebiscitných orgánov verejnú správu a súdnictvu zabezpečovali česki (prevažná väčšina) a slovenskí úradníci. Z nich siedmi aj s jednou ženou sa v uvedený deň vybrali na výlet zo Spišskej Starej Vsi do Červeného Kláštora (kúpele Smerdžonka). Po návrate v podvečer ich na brehu Dunajca zazalo poľské ozbrojené komando a odviedlo do Pienin (prednosta pošty aj s manželkou medzičasom prepustilo), kde ich orabovalo o cennejšie predmety a okolo polnoci na nich vystrelilo z pištolí. Po tomto útoku dvaja úradníci zomreli a ďalší boli zranení.

Po správe o tomto vraždenom prepade rozhorený dav v Spišskej Starej Vsi zaútočil na sídlo poľskej komisie a inzultoval jej členov, ktorí sa dali na útek. Profesor Wiśmierski utekal cez Dunajec, v ktorom sa utopil. Nasledujúci vývin ukázal, že agitácia a sponnenuté tragédie boli zbytočné.

Podľa odhadu pozorovateľov obyvateľstvo Spiša a Oravy by hlasovalo s veľkou prevahou za pripojenie k Česko-Slovensku, zase obyvateľstvo Tešínska za pripojenie k Poľsku. Ale plebiscit sa napokon nekonal.

V tom čase Poľsko viedlo vojnu o územia na východe so sovietskym Ruskom, a keď sa vojská Tuchačevského a Bud'onného priblížili až k Varšave, pričom ČSR odmietla prepúšťať transportné vojenské vlaky zo Západu, ktoré mali zlepšiť situáciu poľského vojska, obe strany sa 10.7.1920 v Spaa dohodli, že od plebiscitu odstupujú a súhlasia, aby konečný verdikt, vlastne arbitráž o hraniciach vynesla Najvyššia rada veľvyslancov.

A tá 28. 7. 1920 sama zásadne rozhodla o hraniciach na sporných územiac, pričom presnú hranicu vytýčila až poľsko-česko-slovenská rozhraničovacia komisia 11.2. 1924. Verdikt z 28.7 zohľadňoval v podstate kompromisné riešenie - v konečnom dôsledku na účet Slovenska.

Podľa uznesenia Konferencie veľvyslancov ČSR dostala územie na západ od rieky Olše, pričom jej pripadla dôležitá priemyselná oblasť so všetkými uholnými baňami, ako aj neprerusená železničná trať na úseku Bohumín-Jablunkov ako súčasť košicko-bohumínskej železnice. Poľsko získalo územie na

východ od rieky Olza, ako aj časti Spiša a Oravy. Ale Slovensko utrpelo územné straty a úbytok obyvateľstva, i keď Najvyššia rada mu pôvodne chcela ponechať na severe starú uhorsko-poľskú hranicu.

V dôsledku uvedeného rozhodnutia Poľsku pripadlo zo Spiša štrnásť dedín s príslušným územím: Čierna Hora, Durštín, Falštín, Fridman, Jurgov, Kacvín, Krempachy, Lapská, Nedeca, Nižné Lapše, Nová Belá, Repiská, Tribš, Vyšné Lapše; z Oravy dvanásť dedín s príslušným územím: Bukovina-Podsklie, Dolná Zubrica, Harkabuz, Horná Zubrica, Chyžné, Jablonka, Malá Lipnica, Oravka, Pekelník, Podsrnie, Podvŕk, Veľká Lipnica (v súčasnosti samostatnými administratívnymi jednotkami sú aj Podsklie a Kyčory).

Celkovo šlo o 584 kilometrov štvorcových a 24 700 obyvateľov, z ktorých podstatná väčšina sa hlásila k slovenskej národnosti.

Lenže po verdiķe Rady veľvyslancov z 28.7.1920 sa Poľsko pri dvojstranných rozhovoroch s Česko-Slovenskom usilovalo získať Javorinu s celým jej katastrálnym územím (ako aj južnú časť katastra Jurgova a západnú časť katastra Ždiaru), a tak zabráť Javorovú a Bielovodskú dolinu, čím sa mala otvoriť cesta k hlavnému hrebeňu Vysokých Tatier. Poliaci vlastne žiadali vytýciť hranicu hlavným hrebeňom od Rysov po Kopské sedlo a odťať na severe cez štít Belianskych Tatier k vrchom Repisko a Brija v Spišskej Magure, kde by sa napojila na známú hranicu. Česko-slovenská strana však na to nepristúpila.

Rozhraničovacia komisia 5.6.1921 spor opäť predložila Konferencii veľvyslancov, ktorá ho postúpila na dobrozdanie Rade Spoločnosti národov, a k nemu na požiadanie právne stanovisko zaujal aj Medzinárodný súdny dvor v Haagu, ktorý sa priklonil k česko-slovenskému stanovisku s argumentom, že definitívnu hranicu určilo už arbitrárne rozhodnutie Konferencie veľvyslancov z 28.7.1920. Napokon Rada Spoločnosti národov vydala 12.3.1924 rezolúciu, ktorá ponechala Javorinu a jej kataster v ČSR.

Po ďalšom rokování Poľska a Česko-Slovenska v Krakove bol 6.5.1924 podpísaný protokol, ktorý podrobne upravoval vzájomné riešenie hospodárskych, colných, komunikačných a iných otázok. Oba štátov 29.4.1925 uzavreli ešte zmluvu o niektorých právnych a finančných otázkach, čím akoby dali bodku v povoju novom usporiadaniu vzájomných vzťahov.

Uvedený opis riešenia problému „sporných území“ medzi Česko-Slovenskom a Poľskom je korektný z vonkajšieho pohľadu, na úrovni *relata refero*, ale dostatočne neodhaluje skryté relevantné motívy konania oboch strán, nezviditeľňuje a nezvažuje všetky, teda aj hĺbkové súvislosti, pričom dosiahnutý výsledok a konzervacie do budúcnosti len tá strana, ktorá získala najviac, považuje - propagačne všetkým nahovárajúc, že šlo o

nevýhnutný kompromis - vtedy za jedine možný a v podstate správny.

Českí interpretátori (vrátane historikov) podčiarkujú najmä hospodársku nevyhnutnosť získania celého ostravsko-karvinského revíru z územia Tešínska pre novú republiku, ako aj kontroly celej trate košicko-bohumínskej železnice, čo malo význam tiež pre Slovensko. Hospodársky zreteľ je tu očividný, no faktom zostáva, že v tej časti Tešínska s rozlohou 1272 kilometrov štvorcových, ktorá pripadla ČSR, podľa štatistických údajov (S. Zahradník - M. Ryczkowski: *Korzenie Zaolzia*; tento poľský názov meníva územie na západ od Olzy; s.45; Warszawa - Praga - Trzyniec 1992; a s prihlásením na štatistiky vo vydani *Nástin dejín Tešínska*; Ostrava - Praha 1992) žilo v roku 1900 Poliakov 55,2%, Čechov 35,8% a Nemcov 8,9%; v roku 1910 Poliakov 48,5%, Čechov 39,5% a Nemcov 12,0%. (Pre názornosť a porovnanie uvádzam údaje zo sčítania podľa už uvedeného prameňa, s. 70, v okresoch Český Tešín z Fryštátu, kde žilo v roku 1910 Poliakov 69%, Čechov 18%, Nemcov 13%; v roku 1921 Poliakov 38%, Čechov 50%, Nemcov 10%, iných 1,3%; v roku 1930 Poliakov 35%, Čechov 65%, Nemcov 8%, iných 1%). No ak by sa zohľadnili štatistické údaje z celého Tešínska, sumárna prevaha Poliakov by bola ešte zreteľnejšia (ja predpokladám; tak by sa skončil aj plebiscit!). Lenže ak sa to nemalo rešpektovať, ako sa mohol naplniť princíp sebaurčenia obyvateľstva? Vedľa práve na základe tohto princípu vzniklo Česko-Slovensko a Poľsko.

Česká strana si jasne uvedomovala, že princíp etnicity na Tešínsku je pre ňu nevýhodný, ba aj plebiscit by sa neskončil preňu priaznivo.

Akiste len privítala ako psychologicky výhodný motív, ak poľská strana práve voči severnému Slovensku vzniesla také extrémne územné požiadavky, čím sa značne spochybňovala vieročnosť a oprávnenosť jej pretensií, vrátane tých na Tešínsko, kde česká strana mohla oponovať aj historickoprávnymi argumentmi, a navyše časti Spiša a Oravy mohla použiť ako „návnuadu“.

Napokon odstúpiť od plebiscitu navrhli sami Poliaci, k čomu boli nepriamo donútení, ako piše Valenta v článku *Chýry a fakt...s. 9; „Poľsko sa vopred zaviazalo akceptovať každé rozhodnutie. Nemalo totiž príliš na výber, naliehavo žiadalo veľmoci o súrnu pomoc“* (vo vojne proti sovietskemu Rusku, pozn.V.K.).

Za ČSR rokovania viedol minister zahraničných vecí E. Beneš, ktorý na diplomatickom poli podnikol všetko, nevynimajúc ani záklulinské ľahy, aby dosiahol ten výsledok, aký dosiahol. Už v júni 1920 pri rokovanach s britskými a francúzskymi politikmi získal vopred od nich prísluh, že arbitráž bude rešpektovať predovšetkým „životné záujmy“ ČSR, ako sa vyjadrujú českí historici, pod čím chápú najmä získanie ostravsko-karvinského revíru. Hovoríť v tejto súvislosti o naplnení minimálneho programu pre českú stranu - musí vyvolať iba úsmev, pretože

to bolo viac ako maximum, ak si uvedomíme, aké bolo národnostné zloženie obyvateľstva na získanej časti Tešínska - pomerne s veľkým počtom Poliakov, ktorí sa dodnes hlásia k poľskej národnosti. A toto bolo treba „vyvážiť“ podľa Benešovho „diplomatického receptu“ len na úkor Slovákov, pretože na poľskej strane Tešínska sa neocitol ani jeden etnický Čech.

Valenta dôkladne preštudoval archívne dokumenty a dokonca zistil, že podklady na definitívne rozhodnutie Konferencie veľvyslancov vlastnoručne (!) pripravil Beneš; v článku *Chýry a fakt... s. 8-9, o tom piše, „Vedľa textu rozhodnutia vo francúzštine (našiel som v archíve MZV Benešovou rukou písaný koncept rozhodnutia), ale tiež príslušné mapy so zakreslenou novou hranicou čiarou. Ako sa Beneš dostal k tomu, aby tento koncept napísal práve on? Predpokládam, že sa referentom veľvyslaneckej konferencie veru nechcelo prehrabovať sa v hŕbach memoránd a iných písomných expozícií, ktoré; (dostali; Valenta nechtiac vynechal vo svojom rukopise sloveso s týmto významom; pozn. V.K.) o týchto hranicových problémoch od československej a poľskej delegácie na mierovej konferencii, porovnávať ich údaje a z toho vystílovať nejakú kompromisnú hranicu.“*

I keď sa to oficiálne tak neformulovalo (vedľa by povedala verejná mienka a súd história!), Benešovým odškodením pre poľskú stranu boli vlastne časti Spiša a Oravy, pričom sa porušila sedemsto rokov platná hranica.

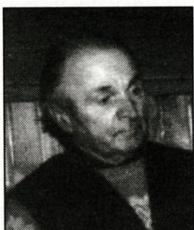
V tejto súvislosti si nemožno nepripomínať akciu sudetských Nemcov, ktorí ku koncu roka 1918 na základe sebaurčovacieho práva žiadali vydeliť z českého pohraničia štyri svoje provincie Deutschböhmien, Sudetenland atď.) a pripojiť ich k nemeckému Rakúsku. Česko-slovenská vláda to zmietla zo stola na základe historického práva a navyše aj hrozbu razantného vojenského zásahu.

Na zabezpečenie získania Tešínska E. Beneš neváhal nepriamo obetovať časti Spiša a Oravy obývané presvedčenými Slovákm. Ako je známe, tento politik do konca svojho života sa pridŕžal „vedeckého presvedčenia“, že Slováci ako národ neexistujú, lež sú len Čechmi rozprávajúcimi dialektom češtiny. Benešove rozhodnutia a skutky v nasledujúcom čase vrhajú dostatočné, aj spätné svetlo na jeho neprestajnú nežičlivosť vo vzťahu k slovenským záujmom, na ktorú sme vtedy doplatili stratou severných území. A len pripomeňme, ako rýchlo sa dohodol so Stalinom o odstúpení Podkarpatskej Rusi (Zakarpatskej Ukrajiny).

Poľsko územne získalo z Tešínska - bez-hospodársky najbohatšej časti - 1012 kilometrov štvorcových a približne 143 tisíc obyvateľov. Počas sporu šlo mu predovšetkým o celé Tešínsko, ako to dosvedčuje aj Machay v knihe *Moja droga do Polski*, kde piše (s. 219),

NA RICHTÁRSKOM STOLCI

Tento úrad poznajú všetci obyvatelia obce. Ludia, ktorí ho zastávajú sú iniciatívni, výreční a obetaví spoluobčania, ktorým záleží na úspechu a rozvoji svojej obce. Ako dobrí „šerifovia“ sa snažia, aby v obci všetko dobre fungovalo. Už iste viete o kom hovoríme. Pravdaže o richtároch. Dnes prinášame výpovede niektorých spišských občanov, ktorí buďto v minulosti, alebo v súčasnosti sedia na richtárskom stolci.

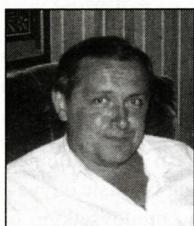

**JOZEF
BRIJA**
z Novej Belej

- Richtárom som bol v rokoch 1971-1983, teda plné tri volebné obdobia. Myslím si, že sa mi podarilo v prospech obce urobiť veľa, hoci sme žili v úplne iných podmienkach a inom spoločenskom zriadení. Spomeniem trebárs obecný vodovod, údržbu a opravu ciest, modernizáciu svetelných zariadení, ba aj melioráciu časti našich pozemkov. Žiaľ, niektorí majitelia nesúhlasili s vykonaním melioračných prác a teraz to ľutujú. Dnes sa totiž za melioráciu platí sčasti z vlastného vrecka.

Neviem, ako je to inde, ale mne sa s našimi ľudmi veľmi dobre spolupracovalo. Ked' sme sa na obecnej schôdzke uzniesli, že zajtra sa pôjde opravovať poľné cesty, nikto nenašiel. Šlo sa. Bola to pre mňa veľká radosť. Taktiež veľmi pozitívne hodnotím spoluprácu s mestnymi štátnymi orgánmi. Veľa vecí sa podarilo vybaviť, samozrejme v prospech obyvateľov.

Za svoj neúspech v období svojho richtárčenia považujem dve veci. Nepodarilo sa nám vtedy namontovať druhý vysokofrekvenčný transformátor, no a presvedčiť vtedajšie úrady a zvlášť predsedu Oblastného úradu v Novom Targu o zrušení rozhodnutia vo veci lokalizácie smetiska v našom chotári. Tento problém nemáme v podstate dodnes vyriešený.

**ANDREJ
FRONCZ**
z Nedele

- Richtárstvo je dnes výlučne spoločenskou funkciou a finančne sa vôbec nevypláca. Ja osobne mám s tým veľa práce, keďže naša obec je pomerne veľká. Na udržanie „richtár-

skeho úradu“ dostávam, podobne ako oveľa menšie obce lapšanskej gminy, len 120 zlôtých mesačne. Najhoršie na tom je to, že richtár na vidieku má v podstate neobmedzené hodiny práce a musí byť k dispozícii svojich občanov po celý čas. Mal by byť prvý informovaný, čo sa v obci deje. Našťastie mi v práci trocha pomáha richtársky výbor.

Na čom aktuálne pracuje nedeký richtár? Je to trocha smiešne, ale distribuuje a roznaša polyamidové vrecia na smeti. Najviac práce má každý richtár v lete. Obyvatelia sa napríklad často sťažujú na osvetlenie ulíc, fungovanie telefónov a pochopiteľne na stav ciest, najmä poľných, ktoré sú v tomto roku v dôsledku veľkých dažďov vo veľmi zlom stave. Neviem, či sa niektoré z nich vôbec dajú opraviť. Vo svojej práci sa však snažím vychádzať v ústrety všetkým obyvateľom obce.

Richtárom som len prvé volebné obdobie. Ale musím vám povedať, že isté skúsenosti už mám. Takmer 18 rokov bol richtárom môj otec Jozef. Na budúci rok sa mi volebné obdobie končí. Či budem opäťovne kandidovať? Ešte neviem, musím porozmýšľať. Som spokojný s tým, čo sa v obci za posledné roky urobilo. Môžeme sa napr. pochváliť veľmi peknou a modernou školou, aj keď nám ešte chýba riadna telocvičňa. Máme však už prislúbené prostriedky na začatie výstavby. Tešíme sa, že obec má zavedenú kanalizáciu a že sa rozširuje jej telefonizácia. Telefóny sú veľmi užitočné a potrebne nielen pre richtára.

**EDVARD
HATALA**
z Nižných Láp

- Každý richtár musí byť dobrák a mať otvorené srdce pre každého. Musí vypočuť všetkých a s každým musí spolupracovať. Nikomu nemôže odrieť. V dnešných časoch to nie je také ľahké, ako sa niektorí domnievajú. Ludia sa zmenili, nie sú už takí, akých si ja pamätam. V nových spoločenských pomeroch sa stali akýsi vypočítaví. Čažko je niekomu rozkázať a tobôž prinútiť k svojpopomocným prácam. Dnes málo kto chce zdarma pracovať. Na druhej strane sa tešíme, že vo svojej činnosti nie som sám. Veľmi dobre sa mi spolupracuje najmä s richtárskym výborm, poslancami mestnej samosprávy a spoločenskými organizáciami.

Do konca tohto roka sa ešte sústredíme na opravu mestnych poľných ciest, ktoré boli

zničené počas letných dlhotrvajúcich dažďov. Som rád, že aj Nižné Lapše sú konečne napojené na kanalizačnú sieť. Podarilo sa tiež, podobne ako v iných spišských obciach, rozšíriť telefónnu sieť. Dnes už vyše 120 domácností má telefón. Pokračujeme zároveň vo výstavbe školy, na ktorú obec čaká už toľke roky.

Či budem kandidovať v nasledujúcich richtárskych vol'bách? Ešte som sa nerozhodol. Ked' mám pravdu povedať, niekedy mám toho, ako sa hovorí po krk. Ale veľmi rád pracujem s ľuďmi. Okrem richtárčenia som tiež členom výboru miestneho urbárskeho spolku, farského výboru a výboru gminného družstva (GS). Povinnosti mám teda dosť.

**FRANTIŠEK
MLYNARCÍK**
z Čiernej Hory

- Dnes o tom hovoríme s úsmievom, keďže som richtárčenie asi pred tromi rokmi zavesil na klinec. Pomysel som si, že je už načas venovať sa viac rodine. So svojim rozhodnutím som dnes spokojný. Moja nástupkyňa A. Chowaniecová si s richtárstvom dobre počína a voliči sú s jej činnosťou spokojní. Treba však zdôrazniť, že každý richtár musí mať dôveru voličov, ktorí si musí udržať až do konca volebného obdobia.

Naša obec Čierna Hora je pomerne veľká. Pozostáva z dvoch častí - pred a za Litvínovým kopcom. O obidve časti sa treba staráť. Osobne mám radosť z toho, že sa počas môjho volebného obdobia podarilo po niekoľkoročných snahách spojiť obe časti obce aj keď úzkou, ale asfaltovou cestou. Začali sme tiež pracovať na modernizácii tunajšej základnej školy. Dúfam, že nová školská prístavba bude onedlho hotová. Žiaľ, čo sa mi nepodarilo, je modernizácia miestneho osvetlenia.

Podľa mňa najviac práce má richtár s vyberaním daní od miestnych roľníkov. Škoda, že sa tento problém nedá inak vyriešiť, napríklad tak, ako je to na Slovensku. Podľa mňa v každej obci by mal byť zriadený poštový úrad, alebo aspoň jeho pobočka. Richtár sa často zúčastňuje pri riešení majetkových sporov. Nie vždy sa to podarí a potom vec postupuje súdnym orgánom. Všeobecne možno povedať, že richtár zastupuje štátne a samosprávne orgány v najmenšej bunke - obci. Našťastie dnes je už richtár volený demokratickým spôsobom, bez zásahov vyšších orgánov moci.

Zaznamenal: JOZEF PIVOVARČÍK

NAŠA MLAĎ VO VARŠAVE

Hovorí sa, že dobrá vec sa sama chváli. Právom to možno povedať o zájazdoch krajskej mládeže do Varšavy - na pozvanie veľvyslance SR v Poľsku p. Mariána Servátku - ktoré sa už stávajú tradičným podujatím letnej sezóny.

Aj v tomto roku bol záujem o výpravu do hlavného mesta mimoriadne veľký. Kandidátov bolo toľko, že by vystačili aj na tri takéto zájazdy. 16. augusta už o 3. hod. ráno, podobne ako v predošlých rokoch, vyrazil autobus z Nového targu, a cez Jablonku i Krakov uháňal na sever. Viezol štyridsiatku mladých krajanov zo Spiša a Oravy - stredoškolákov, študentov, učiteľov, roľníkov a robotníkov. Medzi účastníkmi bol aj tajomník ÚV SSP Eudomír Molitoris. Cesta, aj keď dlhá, ubehla veľmi rýchlo, a tak sa ešte predpoludním ocitli v cieli, vo Varšave.

Viaceri účastníci prišli do Varšavy po prvý raz. Preto neprekupuje, že len čo sa stačili ubytovať, pobrali sa hned' na prehliadku mesta, aby si svoje vedomosti o ňom skonfrontovali so skutočnosťou. Cestou do centra obdivovali nové varšavské sídliská a výškové budovy, obzreli si Národné divadlo, boli svedkami výmeny čestnej stráže pri Hrobe neznámeho vojaka, ba vyviezli sa aj na 37. poschodie Paláca kultúry a vedy, odkiaľ obdivovali malebnú panorámu hlavného mesta.

Na veľvyslanectve SR

K prvým dojmom čoskoro pribudli ďalšie, mladých krajanov čakala totiž návšteva na veľvyslanectve SR. Spolu s veľvyslancem Mariánom Servátkom sa s našou mládežou zvitali: druhý tajomník veľvyslanectva Alexander Suško, obchodný radca František Lach, riaditeľ Slovenského inštitútu Ján Budziňák, ba prišli aj predstavitelia slovenského biznisu, ktorí otvára svoje firmy v Poľsku.

- *Veľmi sa teším* - povedal vo svojom príhovore pán veľvyslanec - že sa už po tretí raz môžem s vami, mladou krajanskou generáciou, stretnúť tu, na slovenskej pôde vo Varšave a porozprávať sa o vašich pro-

blémoch, vysvetliť pochybnosti a spoločne pouvažovať, v čom by vám naše zastupiteľstvo mohlo pomôcť. Dodal zároveň, že mládež symbolizuje budúcnosť, v našom prípade nepretržitosť krajanského hnutia, a vyjadril presvedčenie, že raz práve ona prevezme kolík v štafete pokolení a bude pokračovať v diele svojich dedov a otcov - v zachovávaní pevného slovenského národného povedomia.

Počas besedy pán veľvyslanec a jeho spolupracovníci oboznámili mladých krajanov s hlavnými úlohami diplomatického zastupiteľstva SR v Poľsku a prácou jeho jednotlivých oddelení. Pripomenuli, že práve v tomto roku uplyva 5. výročie vyhlásenia Deklarácie o zvrchovanosti SR a prijatia Ústavy SR a ako samostatný štát existuje len štiri a pol roka. Napriek tomu sa úspešne rozvíja a udržiava si dobré vzťahy s Poľskom. K ich ďalšiemu rozvoju môžu prispieť i krajania.

Aj keď mali mladí krajania nevelkú trémú, čo je pri stretnutiach na tak významných pracoviskách dosť prirodzené, besedovalo sa na viaceré témy, medziiným o možnostiach v oblasti poľsko-slovenského podnikania, ale i o niektorých problémoch spojených s výučbou slovenčiny na základných školách a nových ľažkostíach pri prijímaní našich študentov na vysoké resp. stredné školy. Zaujímali sa tiež o nový zákon NR SR o postavení zahraničných Slovákov, ktorý môže vyriešiť niektoré problémy.

V rezidencii

Po tomto - dalo by sa povedať - oficiálnom stretnutí pozval pán veľvyslanec krajanskú mlad' na priateľské posedenie do svojej rezidencie, kde sa s každým osobne zvital a uviedol ich do hlavného salóna. V krátkom príhovore povzbudil mládež k iniciatívnosti a podnikavosti a vyzval ju, aby sa cítila ako doma. Netrvalo dlho, a všetkým sa jazyky rozviazali. Vo väčších i menších skupinkách pokračovali vlastne v predošej besede. V milom, priateľskom ovzduší komentovali stretnutie na veľvyslanectve, zamýšľali sa nad možnosťami

mladých ľudí v súčasnej dobe, hovorili o potrebe vzdelávania, propagovania starej vlasti, o krajských aktivitách, ba dohodli sa aj na priateľskom futbalovom stretnutí mladých krajanov s pracovníkmi veľvyslanectva.

Počas posedenia nemohlo chýbať pohostenie. Veľký, slávnostne prestrený stôl, bol doslova celý zaplnený kadejakými dobratami. Nikoho nebolo treba dvakrát núkať, chutilo všetkym. V dobrej nálade si mládež nielen pobesedovala, ale aj zaspievala v sprievode znamenitého harmonikára, spomínaného pána tajomníka A. Sušku. Čas však d'aleko pokročil a tak sa s milými spomienkami neskoro večer vrátili do hotela.

Nasledujúci deň predpoludním bola v programe prehliadka Varšavy. Preto sa už zrána vybrali pozrieť si Staré mesto, kde sa nachádzala najviac historických pamiatok, vtom kráľovský zámok, katedrála sv. Jána, historické múzeum, stredoveké obranné mury a niekoľko galérií. Na Staromestskom námestí mohli obdivovať maľby a grafiky mladých varšavských výtvarníkov, ktorí tam po celý rok vystavujú svoje práce. Odtiaľ mali blízko k miestu ďalšieho stretnutia -

v Slovenskom inštitúte.

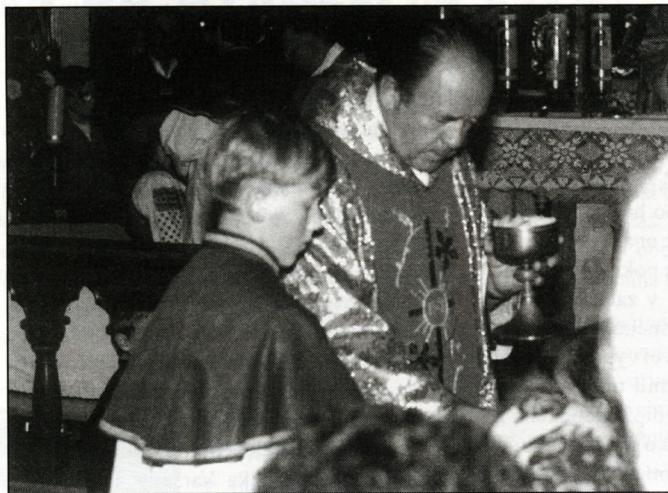
Hoci bola nedel'a, prijal ich riaditeľ inštitútu Ján Budziňák so svojimi spolupracovníkmi. Oprevali mladých krajanov po budove a oboznámil ich s cinnosťou tejto mladej slovenskej inštitúcie v hlavnom meste Poľska, ktorá pôsobi sotva dva roky. Napriek tomu sa už veľmi pekne zapísala do povedomia obyvateľov Varšavy, ale aj iných miest, a svojimi početnými akciami významne prispieva k zviditeľňovaniu Slovenska a jeho kultúry v Poľsku. Z bohatej činnosti Slovenského inštitútu treba spomenúť medziiným pravidelné kultúrne podujatia v priestoroch inštitútu - rozmanité výstavy, koncerty, stretnutia a besedy s významnými osobnosťami slovenskej kultúry a literárnej tvorby, vystúpenia slovenských súborov, všestranné prezentácie jednotlivých regiónov Slovenska, no a najmä pravidelné Dni slovenskej kultúry, v rámci ktorých sa uskutočňuje celý rad zaujímavých podujatí v rôznych mestách Poľska. - *Dvere Slovenského inštitútu sú pre vás a všetkých krajanov vždy otvorené* - povedal na záver riaditeľ Ján Budziňák a pozval mládež na malé pohostenie, ktoré si, podobne ako v rezidencii, priam nevedela vynachváliť.

Dvojdňový pobyt mladých krajanov vo Varšave sa chýlil ku koncu. Pred odchodom ich však čakalo ešte jedno prekvapenie - návšteva zmodernizovaného varšavského medzinárodného letiska Okęcie. Potom už vyrazili na späť do cesty, ktorá im pri speve a spomínaní na zažité dojmy ubehla veľmi rýchlo. Aj keď sa vrátili neskoro v noci, boli veľmi spokojní, a - ako to viaceri zdôrazňovali - radi by sa takéhoto zájazdu zúčastnili ešte aspoň raz.

Text a foto: JÁN ŠPERNOGA
FOTOREPORTÁŽ ZO ZÁJAZDU
NA 3. STR. OBÁLKY

Krajanská mládež na stretnutí v rezidencii veľvyslanca SR

Otec biskup F. Tondra udeľuje sv. prijímanie...

... a modlí sa pri hroboch rodičov A. Miškoviča. Foto: J.P.

PAMIATKE JURGOVSKÉHO RODÁKA

4. septembra t.r. uplynulo 95. výročie nedožitých narodenín významného jurgovského rodáka, kňaza a profesora Alojza MIŠKOVIČA. Pri tejto príležitosti v nedeľu 7. septembra už po tretí raz navštívil Jurgov spišský sídelný biskup, Mons. ThDr. František Tondra.

Vzácný host' počas pobytu v Jurgove nemá akosi šťastie s počasím. Aj tentoraz sa od samého rána mračilo a neskôr aj dosť intenzívne poprchačalo. Napriek tomu sa pred príchodom otca biskupa zhromaždili pred stolom desiatky jurgovských farníkov aj s miestnou dychovkou.

Presne o 11. hod sa v kostole sv. Sebastiána začala slávnostná sv. omša za dušu zosnulého A. Miškoviča, ktorú celebroval biskup F. Tondra spolu s jurgovským kaplánom Józefom Marekom a kňazom Branislavom Haníkom zo Spišskej Kapituly. Pri oltári otca biskupa privítal miestny farár Władysław Podhalański, ako aj krojané jurgovské krajanky a predstavitelia mládeže.

Spolu s jurgovskými veriacimi sa pobožnosti zúčastnili viacerí hostia, vtom veľvyslanec SR Marián Servátka, tajomník biskupského úradu, kňaz Dušan Škrabek, primátor Kežmarku František Grohola s manželkou, bývalý riaditeľ jurgovskej meštianky Michal Griger a jej učiteľ Ladislav Kudzbel z Kežmarku, ako aj zástupcovia nášho Spolku - predsedá ÚV SSP prof. Jozef Čongva, tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris, šéfredaktor Života Ján Šternog a ďalší.

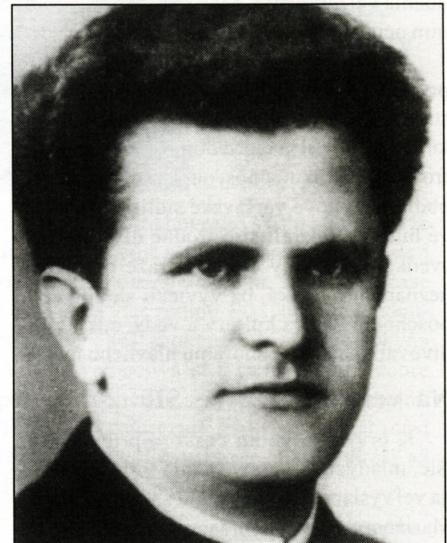
Počas sv. omše prednesol otec biskup homíliu, v ktorej o.i. nadviazal na príbeh zo sv. evanjelia o zázračnom uzdravení hluchonemého a na tomto príklade poukázal, ako sa majú správať a žiť všetci opravdiví kresťania, ktorých nemôžu deliť žiadne nacionali-

zmy a národnostné spory. Zároveň pripomínen osobnosť veľkého jurgovského rodáka, profesora Alojza Miškoviča, významného pracovníka na poli kultúry a vedy, ale preovšetkym kňaza, ktorého životným krédom bola láska k blížnemu.

Po sv. omši navštívil otec biskup hroby bývalých jurgovských farárov, pochovaných na kostolnom cintoríne - Antona Kubasáka, Andreja Silana a Andreasa Chmela. Potom sa v sprievode dychovky a zástupu veriacich pobral na miestny cintorín k hrobom rodičov Alojza Miškoviča, kde sa pomodlil a položil kyticu kvetov.

Po obede na fare sa dôstojný host' prišiel pozrieť do miestnej hasičskej zbrojnice, kde sa stretol a porozprával so skupinou krajanov. Zaujímali ho viaceré otázky, vtom najmä aktuálna situácia v odbavovaní slovenských bohoslužieb na Spiši a Orave, ale aj výučba slovenčiny na základných školách a problémy našich uchádzačov o štúdium na stredných a vysokých školách na Slovensku. Počas stretnutia dychovka zahrala otcovi biskupovi niekoľko slovenských a jurgovských melódii. Cestou zo zbrojnice sa nakrátko zastavil v rodnom dome A. Miškoviča, kde ho už domáci od skončenia sv. omše netrpezlivo očakávali. Chvíľu si posedel - pri káve a malom pohostení - priamo v izbe, v ktorej vyrastal, učil sa a neskôr sa istý čas aj skrýval tento významný jurgovský kňaz.

Na záver jurgovského pobytu čakala spišského sídelného biskupa Františka Tondru ešte jedna návšteva. Chcel uvidieť nedávno vysvätený nový spišský kostol v susedných Repiskách - Brijovom Potoku, ktorého stavebnisko pred piatimi rokmi sám posvätil. Počhválil repišských krajanov za iniciatívu a obetavosť pri výstavbe tohto božieho príbytu.

Alojz Miškovič ako mladý kňaz

ku, obdivoval jeho peknú drevenú výzdobu a chvíľu sa pomodlil pred svätostánkom.

Návšteva otca biskupa, aj keď krátka, zanechala v srdciach vďačných krajanov nezabudnuteľnú spomienku.

Text a foto: J.Š.

KRÁTKO Z ORAVY

V júli t.r. prekročilo poľsko-slovenskú hranicu v celom novosáczskom vojvodstve 225 400 vozidiel, čo je oproti rovnakému obdobiu z vlaňajška značný pokles (vtedy 335 400), spôsobený najmä zvýšením cien za zelené karty v Poľsku.

***

Na V. ročníku v prednese náboženskej poézie, konanom 18. júla t.r. v Ludžmierzi, obsadila v kategórii ľudového prednesu 3. miesto Izabela Wróbelová z Malej Lipnice. Porota, pod vedením kňaza Józefa Tischnera hodnotila 432 prác od 146 autorov.

***

Informácia o postupe podávania žiadosti o priznanie postavenia zahraničného Slováka

Ako sme už informovali, Národná rada Slovenskej republiky schválila zákon č.70 zo dňa 14.2.1997 o zahraničných Slovácoch, ktorý nadobudol platnosť dňa 5. júla 1997.

Podľa tohto zákona má každý zahraničný Slovák vo veku nad 15 rokov, ktorý nie je štátom občanom Slovenskej republiky, ale môže preukázať svoju slovenskú národnosť alebo slovenský etnický pôvod, právo podať žiadosť o priznanie postavenia zahraničného Slováka na zastupiteľských a konzulárnych úradoch SR v zahraničí (ďalej len ZÚ SR) alebo osobne na Odboore pre záležitosti krajánov Ministerstva zahraničných vecí SR (ďalej len MZV SR).

Žiadosť sa podáva na úradnom tlačive, ktoré si možno vyzdvihnuť na ZÚ SR alebo na MZV SR, na oddelení pre priznávanie postavenia zahraničného Slováka Odboru pre záležitosti krajánov, ktoré sídli na Grösslingovej ul. č. 35, 811 09 Bratislava. Úradné tlačivá možno dostať aj na krajanských spolkoch a organizáciach (u predsedov miestnych skupín).

K vyplnenému úradnému tlačivu žiadateľ pripojí:

1. Rodný list;

2. Doklad, resp. jeho úradne overenú fotokópiu, potvrdzujúcu jeho slovenskú národnosť alebo skutočnosť, že niekto z jeho priamych predkov až do tretieho pokolenia bol slovenskej národnosti a tento údaj je v pripojenom doklade uvedený (môže to byť napr. rodný list, krstný list, so-bášny list, úmrtný list predka alebo iný výpis z matriky, osvedčenie o čsl. štátom občanstve, doklad o trvalom pobytu na území bývalého Československa, resp. Slovenska alebo iný hodnotný doklad, ak je v ňom uvedený údaj o slovenskej národnosti).

3. Doklad potvrdzujúci slovenské kulturno-jazykové povedomie žiadateľa. Môže to byť napr. doklad o nadobutnutí vzdelania na škole v SR alebo na slovenskej menšinovej škole

bud' lektoráte v zahraničí, doklad o členstve v niektorom zo slovenských krajanských spolkov alebo organizácií v zahraničí a pod.

Takýto doklad žiadateľ nemusí pripojiť k žiadosť, ak ju predkladá osobne na ZÚ SR alebo na MZV SR a priamo preukáže zákonom požadované skutočnosti (*aktívnu alebo aspoň pasívnu znalosť slovenského jazyka, základnú orientáciu v slovenských kultúrnych reáliach alebo aktívne prejavyl hlásenia sa k slovenskému etnickému spoločenstvu, napr. dokumentmi o výsledkoch svojej doterajšej činnosti*).

V prípade, že žiadateľ preukáže ne môže zabezpečiť uvedené doklady, stačí mu predložiť písomné svedectvo krajanskej organizácie registrovanej v štáte jeho trvalého pobytu, potvrdzujúce jeho slovenskú národnosť a slovenské kulturno-jazykové povedomie. Ak v štáte pobytu taká organizácia nie je, predloží úradne overené písomné svedectvo dvoch zahraničných Slovákov, ktorým už bol vydaný preukaz zahraničného Slováka alebo dvoch štátnych občanov Slovenskej republiky, ktorí žijú v mieste jeho pobytu. Písomné svedectvo o požadovaných skutočnostiach sa predkladá podľa vzoru, ktorý sa nachádza na horeuvedených úradoch, resp. krajanských spolkoch. Žiadateľ môže podľa vlastného uváženia doložiť iné doklady, ktorími preukáže príslušnosť k slovenskej národnosti, resp. ktoré budú na prospch jeho žiadosť.

4. Výpis z registra trestov Slovenskej republiky (Register trestov GP SR, Kvetná ul. č. 2, 821 08 Bratislava) a z registra trestov domovského štátu alebo doklad potvrdzujúci jeho bezúhonnosť.

5. Doklad o tom, že netrpí nákazlivou chorobou, vydaný ošetrovúcim lekárom alebo zdravotníckym zariadením na území Slovenskej republiky alebo v štáte trvalého pobytu.

6. Dve osobné fotografie o rozmeroch 3,5 x 4,5 cm (nie vyrobene vo fotoautomatoch).

Po reorganizácii polície vo Veľkej Lipnici sa zvýši počet hliadok, čo by malo viest' k zlepšeniu bezpečnosti najmä na tamojších cestách. Veľkolipničania dúfajú, že sa takto podarí znížiť najmä počet havárií a iných prieskupov, o.i. krádeží, bitiek a podobne.

***

Na hraničnom priechode v Chyžnom colíci zadržali Romana Ł., ktorý sa snažil prejsť do Poľska osobným automobilom značky Citořen BX s falošnými dokumentami. V auguste t.r. sa ďalšia, 20 členná skupina rumunských občanov pokúšala ilegálne prekročiť hranicu v Chyžnom a dostať sa do Poľska. Po zadržaní boli deportovaní späť na Slovensko. V letných mesiacoch viacerí turisti, o.i. Poliaci, Česi, Holan-

dania, Dáni, Nórí a iní zablúdili počas turistických vychádzok na slovenskej strane Rysov a prešli na poľskú stranu. Späť na Slovensko sa dostali vďaka pomoci poľských pohraničníkov.

***

Počas celopolskej akcie pod názvom Bezpečné prázdniny '97 sa v polovici augusta t.r. uskutočnila na hraničnom priechode v Chyžnom kontrola technického stavu autokarov vchádzajúcich do Poľska. Podobnú kontrolu prešli tiež nákladné automobily a kamióny. Policajti sa zamerali najmä na stav svetiel, bŕzd, riadiaceho systému a obsahu olova vo výfukových plynach. Cieľom akcie bolo znížiť počet dopravných nehôd, často spôsobených zlým technickým stavom vozidiel.

PETER KOLLÁRIK

Ak žiadateľ žiada o priznanie postavenia zahraničného Slováka **pre svoje dieťa**, mladšie ako 15 rokov, pripojí k žiadosť jeho rodny list.

Ak je to potrebné, pripojí žiadateľ k žiadosť aj tieto doklady:

a/ Doklad potvrdzujúci priamy príbuzenský vzťah žiadateľa k svojmu predkovi v prípade, ak od neho odvodzuje svoj slovenský pôvod;

b/ Doklad o svojej totožnosti alebo cestovný doklad (overené fotokópie), ak žiadateľ zo zreteľa hodných dôvodov zasiela svoju žiadosť poštou a nepredkladá ju osobne, na základe ktorého príslušný úrad overí jeho totožnosť;

c/ Doklad potvrdzujúci skutočnosť, že je poberateľom starobného alebo invalidného dôchodku, na základe ktorého si žiadateľ môže uplatniť 50 % zľavu v doprave.

Doklady predkladá žiadateľ v origináloch alebo v úradne overených fotokópiach a v prípade potreby opatrených predpísanými overeniami. Ak predkladá žiadateľ doklady, ktoré sú vyhotovené v cudzom jazyku, musia byť úradne preložené do slovenského jazyka. Podanie žiadosti o priznanie postavenia zahraničného Slováka nepodlieha správnym poplatkom. Za doklad, ktorý ZÚ SR overí a žiadateľ ho prikladá k žiadosť, ZÚ SR vybere príslušný správny poplatok.

Na ZÚ SR predkladá žiadateľ vyplnenú žiadosť osobne alebo ju zo zreteľa hodných dôvodov zasiela poštou na horeuvedené úrady. Na MZV SR žiadateľ podáva žiadosť osobne, ak sa nachádza na území SR. Ak boli splnené zákonom stanovené podmienky, MZV SR vydá žiadateľovi preukaz zahraničného Slováka, a to do 60 dní odo dňa prijatia žiadosti Odborom pre záležitosti krajánov. Preukaz sa žiadateľovi zasiela poštou prostredníctvom ZÚ SR do štátu, v ktorom má pobyt. Preukaz si žiadateľ môže prevziať osobne na ZÚ SR alebo na MZV SR, ak sa nachádza na území SR.

Preukaz je platný len na území SR spolu s platným dokladom o totožnosti osoby alebo spolu s platným cestovným dokladom. Na základe tohto preukazu je žiadateľ oprávnený uplatniť si nárok na zákonom vymedzené zvýhodnenia na vecne príslušnom úrade, na ministerstve alebo na príslušnej inštitúcii na území SR podľa povahy nárokovaného zvýhodnenia.

Preukaz je vydaný na neurčitú dobu. Vyznačujú sa v ňom všetky zmeny údajov uvedené v preukaze, a preto je jeho držiteľ povinný tieto zmeny označiť MZV SR osobne alebo prostredníctvom ZÚ SR, za účelom vydania nového preukazu.

Preukaz sa nevydáva osobe, ktorá je štátom občanom Slovenskej republiky. V prípade pochybnosti, či žiadateľ je štátom občanom Slovenskej republiky, odporúčame zistiť túto skutočnosť vyžiadáním si osvedčenia o štátom občanstve na príslušnom krajskom úrade SR.

SAS '97

V dňoch od 3. do 24. augusta t.r. sa uskutočnil 33. ročník Letného seminára slovenského jazyka a kultúry - Studia Academica Slovaca, ktorý zorganizovala Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave. Zúčastnilo sa ho 190 frekventantov z 15 krajín, medzi nimi aj dvaja členovia MS SSP v Krakove - Marek Ślusarczyk a Jacek Janiczko.

Slávnostné otvorenie - za účasti rektora UK, profesorov a iných osobností - sa konalo v aule univerzity, kde frekventanti, ako praví študenti, odspievali tradičné Gaudeamus igitur... Prvý deň zavŕšil večerný koktail v hoteli Bôrik, na ktorom sa účastníci SAS-u mohli zoznámiť a porozprávať. Moju pozornosť upútala čarovná Japonka v peknom kimone, ktorá div divúcim celkom pekne hovorila po slovensky.

Na druhý deň sa v priestoroch FFUK začali prvé prednášky a lektoráty, na ktoré sme chodili zo študentského domova Družba, v ktorom sme boli ubytovaní. Ja spolu s Jacekom a niekoľkými frekventantami z Fínska, Talianska, Bieloruska a Maďarska som bol zadelený do skupiny začiatočníkov. Viedla ju sympatická lektorka PhDr. Držíková, ktorá robila všetko, aby nás čo najviac naučila.

Oddávna mojím snom bolo navštíviť slovenský parlament. Preto som sa obrátil na poslankyňu NR SR Alenu Kolesárovú, s ktorou som sa zoznámil počas predošlého pobytu na Slovensku, aby mi to umožnila. Mojím sprivedcom bola Dr. L. Kittlerová z tlačového oddelenia, ktorá ma oprevadila po všetkých priestoroch a podrobne porozprávala o práci Národnej rady SR. Tu predsa bol v tomto roku schválený zákon o zahraničných Slovácoch. Bolo to pre mňa veľmi dôležité prísť sem, ved' sa stotožňujem s týmto národom. Práve tu skrsla mi v hlave nesmelá myšlienka pokúsiť

Skupina začiatočníkov. Sprava autor, tretí zľava J. Janiczko

sa o stretnutie s prezidentom SR Michalom Kováčom. Obrátil som sa s tým na osobnú tajomníčku prezidenta SR M. Privitzerovú... a podarilo sa aj to. Ale o tom neskôr.

Dni uplynuli veľmi rýchlo, naše vedomosti zo slovenčiny sa rozširovali, a tak sme sa mohli čoraz ľahšie dorozumievať. Ani sme sa nenazdali, keď prišiel čas veľkého štvordňového výletu po Slovensku. Naša cesta z Bratislav viedla do Martína, kde sme sa naobedovali a chvíľku poprechádzali po meste. Odtiaľ sme išli do Prešova, ktorý sa na nasledujúce dni stal našou základňou. V Prešove sme sa o.i. stretli s primátorom a zúčastnili sme sa pekného koncertu dávnej hudby. Nezabudnuteľným zážitkom bolo stretnutie účastníkov SAS-u s prešovským diecéznym biskupom gréckokatolíckej cirkvi, Mons. Jánom Hirkom, ktoré nám sprostredkoval Dr. Ivan Benko. Otec biskup, v minulosti mnohokrát prenasledovaný a väznený, sa živo zaujímal o naše štúdium na SAS-e, zväzky so

Slovenskom a dojmy z pobytu v SR.

Z Prešova sme robili krátke výlety. Na vštívili sme o.i. Košice s nádherným gotickým Dómom sv. Alžbety a Levoču s jej chýrnou radnicou a kostolom sv. Jakuba, skrýavajúcim vo svojom interiéri slávny neskorogotický oltár Majstra Pavla, ktorý mi hned' pripomenal Krakov.

Po návrate do Bratislavu sa už SAS pomaly chýlil ku koncu. Ešte posledné prednášky, slávnostné ukončenie s rozdaním vysvedčení a rozlúčkový večierok, na ktorom si frekventanti vymieňali adresy a sľubovali si navzájom udržiavať kontakt, a nastal deň odchodu. V pamäti nám však zostane žiľivosť ľudí, vynikajúci prednášatelia a lektori, ktorí nás tak veľa naučili, a všetci organizátori, ktorí sa o nás tak vzorne starali. Touto cestou chcem všetkým srdcne podčakovať. Budete mi veľmi chýbať, pozdravujem vás.

MAREK ŚLUSARCZYK

STRETNUTIE S PREZIDENTOM SR

Ako som už skôr spomíнал, prezident Slovenskej republiky Michal Kováč prijal 22. augusta t.r. vo svojom sídle niekoľkočlennú skupinu účastníkov SAS-u. Okrem mňa boli v nej Jacek Janiczko a Rafał Mikulski z Krakova, ako aj francúzsky Slovák Alain Massicot.

Počas stretnutia, ktoré prebiehalo v miom, srdečnom ovzduší a trvalo vyše pol hodiny, sme oboznámili hlavu slovenského štátu so všeobecným dianím v našej krajine, ale najmä s aktuálnou situáciou Slovákov na Spiši a Orave, s činnosťou nášho Spolku, jeho úspechmi, t'ažkosťami a plánmi do budúcnosti.

Ukázalo sa, že pán prezident je dobre informovaný o živote a otázkach krajanov. Živo sa zaujímal o naše problémy, s ktorými sa boríme, vyjadril uznanie činnosti Spolku a

milo spomínal svoju návštevu a stretnutie s krajanmi na Ústrednom výbere SSP v Krakove. Odovzdal nám pozdrav pre všetkých Slo-

vákov v Poľsku so želaním ďalšieho úspešného rozvoja krajanského hnutia.

MAREK ŚLUSARCZYK

Spoločná snímka na pamiatku stretnutia

Skupina detí z Vratislaví

V internátnnej klubovni

MLÁDEŽ Z VRATISLAVI A JAWORZNA V JABLONKE

Júlové katastrofálne záplavy v Poľsku priniesli mnohým ľuďom veľa utrpenia a obrovské škody. Nezostali však osamotení. Štát, viaceré organizácie, ako aj jednotlivci im poskytli pomocnú ruku na zmierenie následkov tejto živelnej pohromy. V rámci tejto pomoci veľa detí z miest postihnutých povodňou mohlo vycestovať do iných oblastí na niekoľkotýždňovú bezplatnú rekreačiu. V internáte lýcea v Jablonke našla potrebný pokoj a oddych školská mládež z Vratislaví a Jaworzná.

Chodby lýcea a telocvičňa pulzovali životom, boli plné smiechu a vravy detí, ktoré sa práve pripravovali na Deň športu spojený s maškarným plesom. Po chvíliku ma zaviedli za Marcinom Łukomskim, príjemným mladým človekom, ktorý mal na starosti 44 mladých Vratislavčanov a Tomaszom Bochenkom, zástupcom vedúceho 41-člennej skupiny mládeže z Jaworzná. Spočiatku netajili prekvapenie z návštavy redaktora časopisu Život, ktorý, ako sa mi priznali, nepoznajú. Boli však radi, že sa o nich dozvedia aj naši čitateľia, ktorí, ako som im povedal, s veľkým zaujatím a pohnutím sledovali všetky informácie o povodni, ktorá postihla o.i. ich rodné mesto Vratislav. Jaworznia nás Život už trochu poznali, hľavne vďaka jednému z organizátorov pobytu mládeže na Orave, predsedovi Oravského kultúrneho centra v Jablonke, Piotrovi Męderakovi, pochádzajúcemu práve z Jaworzná.

- Veselé prázdniny - hovorí Marcin Łukomski - je názov akcie, zorganizovanej vo Vratislaví po povodni. Jej organizátori si dali o.i. za cieľ, tamojším deťom a mládeži stráviť uročitý čas v úplne inom prostredí, kde by za-

budli na chvíle hrôzy, ktoré prežili. Skontaktovali sa preto s predstaviteľmi firmy Koala z Jaworzná, ktorá vratislavským deťom pobyt na Orave zabezpečila.

Dobré kontakty, ktoré na Orave už pred niekoľkými rokmi nadviazal predseda OKC v Jablonke P. Męderak, finančné príspevky z miestneho gminného úradu a ďalšie zdroje umožnili Vratislavčanom, ako aj mládeži z Jaworzná prežiť príjemný pobyt v prekrásnej oravskej prírode.

- Do Jablonky pricestovali obe naše skupiny 4. augusta - hovorí Tomasz Bochenek, vedúci Jaworzanov. - Priviezli nás autobusy objednané v Chyžnom. Počas nášho pobytu v Jablonke sme už stihli absolvovať o.i. výstup na Babiu Horu, navštívili sme múzeum oravskej architektúry v Hornej Zubrici, boli sme v Zakopanom, v doline Kościelisko, kde sme si o.i. prezreli jaskyňu Mrožno. V pláne máme ešte návštavu dreveného kostola zo XVII. storočia v Oravke a ďalšie výlety. Spoznávame samozrejme aj Jablonku, kde bývame.

Treba doplniť, že počas celého pobytu tejto veľkej skupiny mladých ľudí sa o nich všetci príkladne starali. Mali zabezpečenú výbornú stravu a ubytovanie a ich vedúci im každý deň spastrovali organizovaním rôznych hier a súťaží.

- Malí sme už Deň turistov, Deň športu a Deň zaľubených - hovorí M. Łukowski. - Bol tiež deň, kedy „vládu“ nad skupinou prebrali deti. Organizovali sme pre nich tiež ďalšie akcie, ako napríklad súťaž v tanci, robení účesov, o najlepšiu masku atď. Myšlím si, že sa počas nášho pobytu v Jablonke nikto ne-nudil a bude na chvíle strávené na Orave

milo a dlho spomínať. Ďakujeme všetkým, ktorí nám tento pobyt umožnili.

Na to, ako sa na chvíle strávené d'aleko od domu pozerajú sami účastníci táboru, som sa spýtal priamo niekoľkých z nich.

- Volám sa Marta Jankowska - hovorí štúpla dievčinka - chodím do 4. triedy ZŠ č. 18 vo Vratislaví. Som tu aj s mojím 8-ročným bratom Tomkom. V Jablonke sa mi veľmi páči, boli sme už na výlete v Zakopanom a každý deň máme naplnený rôznymi zábavami. Je tu dobre.

Po Marte mi o svojich dojmoch porozprávala ôsmačka zo ZŠ č. 78 vo Vratislaví.

- Volám sa Agnieszka Nawrocka. Sme rozdelení do niekoľkých skupín podľa veku, veď medzi nami sú deti od 7 do 16 rokov. Vôbec nám to však neprekáza. Dokážeme nájsť spoločnú zábavu a mladším v mnohom pomáhame. Neľutujem, že som sem prišla. O rok končí základnú školu a chcela by som pokračovať v štúdiu na Strednej ekonomickej škole.

Ako posledného som vyspovedal zástupcu najstarších účastníkov turnusu Tomasza Moszkowicza.

- Chodím do 3. ročníka lýcea v Chrzanove. O možnosti pobytu na Orave som sa dozvedel z informačného plagátu na ulici v Jaworzné. Skontaktoval som sa s T. Bochenkom a tak som sa dostal až sem. Má rád prírodu a spoznávanie nových ľudí, preto som rád, že sa mi to podarilo. Všetci tu tvoríme veľmi dobrý kolektív, takže sa cítim veľmi dobre.

A o to najmä organizátorom išlo. Zabezpečiť deťom príjemný pobyt, počas ktorého mohli nielen načerpať mnoho nových sil, ale tiež zabaviť sa, vidieť veľa zaujímavých vecí a spoznať krásy oravskej prírody. Doma porozprávajú o svojich bohatých zážitkoch a nových priateľoch, ktorých tu získali.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

PRÁZDNINY V SARGASOVEJ ZEMI

Hoci je už školský rok v plnom prúde a máme veľa nových povinností, ešte vždy si nájdeme chvíľu času, aby som si zaspomínať na nádherné prázdniny, ktoré som strávil začiatkom augusta v rekreačnom tábore **Sargasova zem** v Trusalovej nedaleko Martina. Chcel by som sa so svojimi zážitkami podeliť hlavne s najmladšími čitateľmi Života, a to preto, že tento medzinárodný tábor organizovali Mladí matičari z Martina, okrem iného aj pre krajanské deti. Z Poľska nás tam bolo až sedem (z Kacvínna, Jurgova, Hornej Zubrince a z Krakova). Nechybali deti z Rumunska, Chorvátska, z ďalekej Kanady, ale najviac účastníkov bolo zo Slovenska.

Po príchode do rekreačného strediska Trusalová sme sa ubytovali v drevených chatkách. Mne, Ľubovi z Rumunska, Paľovi a Robovi zo Slovenska sa ušiel „Brloh“. Nezvyklé prezývky mali aj naši vedúci, napr. Džidži, Laba. Boli veľmi sympathetickí a mohli sme im tykať. Aj tak sme však museli dodržiavať disciplínu.

Po pravidelnej rannej rozvicičke a raňajkách sme mávali rôzne hry, súťaže a šport. Popoludní, po krátkom odpočinku, to boli zasa vychádzky po okolí, kúpanie v potoku a iný zaujímavý program. K najlepším akciám patrilo stretnutie s vojakmi, ktorí nám ukázali zbrane, učili nás strieľať, hádzať granátom.

Videli sme aj dymovnicu. Nakoniec každý dostal pekný odznak.

Malé darčeky a poučenie o dejinách slovenského národa sme si odniesli z Martina. Strávili sme tam celú nedelu a okrem prehliadky mesta sme navštívili aj Slovenské národné múzeum.

Svoju odvahu sme si mohli vyskúšať v nočnej hre, keď sme museli sami bez baterky chodiť po lese a vedúci nás strašili. V akcii SOS sme sa učili poskytovať prvú pomoc pri rôznych zraneniaciach. Všetky podujatia boli organizované veľmi zábavnou formou, takže sme sa dobre bavili. K najháročejším akciám patril výstup na Veľký Kriváň (1708 m), na upäť ktorého bol nás tábor.

Krásne spomienky mám aj na večerné táboráky. Cez deň sme všetci zbierali drevo a vedúci postavili vatu. Pri ohni sme spievali slovenské pesničky, niekto hrali na gitare a nikdy nechýbala dobrá zábava. Okrem toho, každý večer zasadol snem pod vedením našich vedúcich. Jeho úlohou bolo vyhodnotiť účasť na podujatiach a správne riešenie hľavolamov, ktorých sme mali množstvo. Hodnotili sa aj najaktívnejšie osady.

Dva týždne nám ubehli veľmi rýchlo, hľavne preto, že sme sa všetci výborne skamarátili, že sme mali dobré počasie, a že nám

Skupina detí pred chatkou

chutila slovenská kuchyňa. Rozhodne by som sa tam chcel vrátiť aj na budúci rok. Za tábor treba sice platiť, ale za všetko, čo som sa tam naučil, vrátane jazyka, to stojí zato. Krajančí deti účasť na tábore môžu vyhrať aj v recitačnej súťaži.

**PETER JUCHNIEWICZ,
5. trieda, Krakov**

SLADKÉ PODNIKANIE

Neviem ako vy, ale ja mám veľmi rád sladkosť. Niet vari dňa, aby som ich neochutnal, patria k môjmu každodennému jedálnemu lístku. Podľa niektorých psychológov sladké pochúťky prispievajú k zlepšeniu nálady. Strečávame ich pri rôznych rodinných a spoločenských príležitostiach. Viete si predstaviť spišský svadobný stôl? Je to skutočný raj pre labužníkov. Skoro každá gazziná na našich dedinkách vie upiecť aspoň niekoľko druhov sladkých koláčikov či báboviek, ale nájdú sa medzi nimi ozajstné majsterky, ktoré z mýky, cukru, vajec a iných zložiek dokážu vyčariť hotové zázraky. Preto nečudo, že sú vyhľadávané najmä počas prípravy svadobných hostín a vtedy rozvonjava celé okolie svadobných domov.

Časy sa však menia, ľudia akoby spohodlneli, a tak dnes mnohí záujemci radšej vyhľadávajú cukrárske služby, ktoré sladkosť nielen pripravia, ale ich aj odvezú rovno k spotrebiteľovi.

Na Spiši takéto služby poskytuje nevelký podnik vo Vyšných Lapsoch, ktorého majiteľkou je Irena Kedžuchová. Jej pekáreň na výrobu pečiva a iných sladkostí sa nachádza v súkromnom dome pri ceste do La-

Celá osádka pekárne pokope

pšanky. Ľahko tam možno trafiť, keďže celé okolie rozvonjava aromatickou čokoládovinou, ako bratislavské Figaro. Kým sa však chutné koláčiky z tohoročnej mýky dostanú k nám na stôl, musia prejsť nezriedka zložitým výrobným procesom, ktorého tajomstvo poznajú len tamojši pekári. Podľa veľkosti objednávky pripravujú z kvalitnej mýky cesto, na ktorého miesenie majú tri nevelké miešačky. Dobre rozrobené cesto sa po ďalšom spracovaní formuje ako plastelína do rôznych tva-

rov a ukladá do nevelkých plechových formičiek, ktoré potom putujú do dobre vyhriatej rúry. O niekoľko minút sa na stole objavuje zlatisto-červenkasté pečivo.

- Snažíme sa vychádzať v ústrety všetkým zákazníkom - hovorí I. Kedžuchová. - Pečieme teda podľa vlastného výberu, zvyklostí, no a požiadaviek zákazníkov. Uvedomujeme si totiž, že na okolí máme silnú konkurenciu, veď spišské kucháre vynikajú v pečení základov. Naša pekáreň vznikla pred piatimi rokmi. Vtedy sme

I. Kedžuchová s manželom Štefanom pri mechanickom válku

Vkladanie koláčikov do pece

nepredpokladali, že budeme mať pri nej toľko práce. Priali by sme si, aby sa nám ďalej dario. Máme ešte veľa rôznych nápadov, ktoré by sme chceli v budúcnosti realizovať.

Lapšanskí pekári majú vo svojom recepcíu aj hodne spišských predpisov. Niektoré z nich dodržiavajú, iné trocha prepracovali a vylepšili. Záklazníkmi tejto prvej súkromnej pekárne na Spiši sú nielen miestni obyvatelia, ale aj siet' obchodov a novotarský veľko-

sklad. Má pomerne bohatú ponuku. Vyrába o.i. francúzske pečivo, rôzne zákusky, bábinky, makovníky, koláče, žemle a pod. Špecialitou lapšanskej pekárne je pochútka zvaná kráľovič. Pečie sa z piškotového cesta, niekoľkokrát preloženého medom a ochutneného tmavohnedou čokoládovou hmotou. Labužníci si tu teda prídu na svoje.

Ako nám majiteľka pekárne povedala, ceny za cukrárske služby nie sú vysoké a sú

závislé od trhu. Nepatrý vplyv na výrobnú cenu má nepochybne nutnosť dovodu niektorých cudzokrajných surovín, ako je čokoláda, kakao, kokosové a sezamové produkty, ktoré sú zaobstarávajú až v Krakove.

Kiežby bolo na Spiši čoraz viac podobných, ale aj iných služieb, ktoré by miestnemu obyvateľstvu nielen pomáhali, ale aj poskytovali prácu.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

KRÁTKO Z ORAVY

Neznámy páchateľ ukradol 14. augusta t.r. z parkoviska na Kroviarkach v Hornej Zubrici zelený Fiat 126 P, čím spôsobil majiteľovi škodu okolo 6 tisíc zlích.

***

V nedeľu 17. augusta t.r. sa rozbehli zápasov novotarskej B-skupiny vo futbale, za účasti futbalistov Orava Jablonka. Oravci si zatiaľ počínajú výborne a po dvoch víťazstvách nad Huraganom Waksmund a Nowým Bystrým boli na 1. mieste.

***

V rámci Svetového roku Slovákov sa koncom augusta uskutočnil ďalší ročník Národného výstupu na Kriváň.

***

23. augusta t.r. zorganizovalo Združenie babiohorských gmin II. Babiohorské stretnutie predstaviteľov miestnych samospráv spojené s výstupom na Babiu Horu. Stretnutie zakončila sv. omša na Kroviarkach a beseda pri vatre.

***

Ďalší nevybuchnutý granát, pozostatok po 2. svetovej vojne, našli koncom augusta t.r. v Chyžnom. Bol zaklesnený v strope starej drevenej chalupy. Nebezpečný nález zneškodnili mýneri.

***

Pod vedením predsedu Petra Buriana sa v Lesnici na Slovensku konalo ďalšie zasadnutie Rady Euroregiónu Tatry, ktorá rokovala o priebehu Dňa kultúry Euroregiónu Tatry a

príprave plánov na otvorenie turistického príechodu na Rysoch. Oboznámila sa tiež s programom Credo, ktorého cieľom je o.i. podporiť transhraničné spolupráce v štátoch bývalého východného bloku.

***

Od 1. septembra t.r. sa môže športuchtivá mládež v novopostavenej hale vo Veľkej Lipnici (na snímke), už naplno oddávať volejbalu, basketbalu a tenisu.

***

V Podvlku došlo k dopravnej nehode. Vodič Fiata 126 P z neznámych príčin prešiel na ľavú stranu vozovky a narazil do mosta. On a traja spolucestujúci sa zranili. Smrteľnými následkami sa skončila 25. augusta v Malej Lipnici rýchla jazda vodiča osobného automobilu Peugeot, ktorý narazil do betónového zábradlia. Jeden z cestujúcich Rafał S.

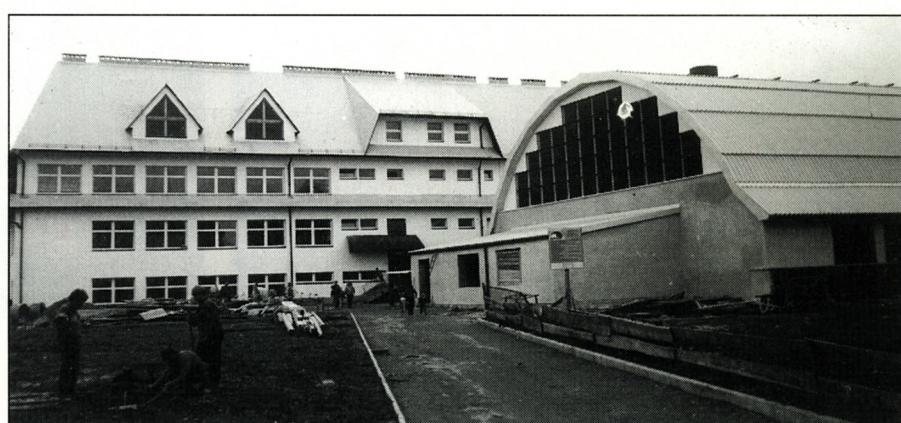
zomrel na mieste nehody a ďalší dvaja utrpeli väzne zranenia. Vodič, jazdiaci pod vplyvom alkoholu ušiel z miesta nehody.

***

Dňa 21. októbra 1997 uplyva 35 rokov od svadby krajanov Eugénie (rod. Kozákové) a Jozefa Kadlubkovcov z Podsrnia. Vychovali 4 deti: dcéru Katarínu a synov - Štefana, Miroslava a Krištofa a tešia sa z troch vnukov.

23. októbra oslávia 35. výročie sobáša manželia Kristína (rod. Vontorčíková) a Anton Grobarčíkoviči z Oravky. Vychovali dcéru Alžbetu a tešia sa z vnuka Mateja a dvoch vnučiek - Jolanty a Anety. K jubileu, ľanovej svadbe, želáme obom párom veľa zdravia a pohody v ďalšej spoločnej ceste životom.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

J. Čongva počas otvorenia

Konferenciéri z Krempáčov

Pochodujú Nižnolapšania

XVI. PREHLIADKA KRAJANSKÝCH DYCHOVIEK

Toto tradičné podujatie, striedavo organizované na Spiši a Orave, sa už oddávna teší veľkému záujmu zo strany našich krajanov. Vlaňajší ročník prehliadky v Jurgove pri príležitosti osláv 450. výročia založenia tejto podtatranskej obce bol mimoriadne vydarený, a tak sme boli zvedaví, ako sa úlohy organizátorov tohoročnej prehliadky dychoviek zhôstia Podvlčania. Ten, kto bol v posledný augustový deň v tejto oravskej obci mi iste dá za pravdu, že to bolo na jednotku. Domáci pripravili pre vystupujúcich pekné pódiu pri miestnom futbalovom ihrisku. Pred ním viali poľské a slovenské zástavy, symbolizujúce dobré vzťahy tu žijúcich občanov.

Slávnostný sprievod

sa pohol od požiarnej zbrojnice v Podvlku o 13,30 hod. V jeho čele išli mažoretky z Námestova, ktoré pripravuje Ľudmila Lucháčová, a na Oravu ich priviedla riaditeľka Mestského kultúrneho strediska Eva Mušáková. Stovky divákov, lemujúcich obe strany cesty, obdivovali ladné a rytmické pohyby týchto mladých a pekných Sloveniek, ktorým prihral do taktu dychový orchester Kýčera z Lokce pod vedením kapelníka Antona Sivo-

ňa. Za nimi pochodovali malé podvlčianske mažoretky a domáca dychovka, vedená kapelníkom Jánom Páleníkom, potom d'álšie orchestre - z Krempáčov, Jurgova, Novej Belej, Fridmana, Vyšných a Nižných Láps. Je škoda, že sme v sprievode tentokrát nevideli členov dychoviek z Dolnej Zubrice, či Malej Lipnice. Za veselého vyhľadávania celý sprievod, vrelo pozdravovaný divákmami, prešiel dedinou k slávnostne ozdobenému drevenému javisku.

Bohatý program

nedeľného odpoludnia sa mohol začať. Diváci, ktorí sledovali sprievod pozdĺž celej cesty, si posadali na pripravené lavičky a stovky d'álších zaujali, aj keď postoačky, čo najvhodnejšie miesta, z ktorých mali dobrý výhľad na pódiu. Konferenciéri Monika Kovalčíková a Marek Brija z Krempáčov privítali všetkých prítomných. Medzi hostami o.i. boli: jablonský vojt Julian Stopka s manželkou, vojt gminy Veľká Lipnica Franciszek Adamczyk a predseda lipnickej gminnej rady Emil Kowalczyk, riaditeľ Delegatúry Kuratória osvety a výchovy v Novom Targu Antoni Mendyka, predsedu gminnej rady v

Jablonke Antoni Wontorczyk, predseda Oravského kultúrneho centra v Jablonke Piotr Mederak, predseda a tajomník ÚV SSP Jozef Čongva a Ľudomír Molitoris, predseda a podpredseda OV SSP na Orave Robert Kulaviak a Augustín Andrašák, šéfredaktor Života Ján Špernoga, redaktori Peter Kollárik, Jozef Pivovarovčík a ďalší. Pripomeňme, že sponzorom podujatia bolo Ministerstvo kultúry a umenia PR. S krátkym priležitosťným prejavom vystúpil Jozef Čongva a pódiu už patilo dychovkám.

Ako prvý sa predstavil v pekných bielo-červených rovnošatách domáci orchester, ktorí vlni oslavoval už 70. výročie svojho vzniku a od roku 1974 pôsobí pri Spolku Slovákov v Poľsku. Dychovku viedie kapelník Ján Páleník, ktorý v úvode zaželal všetkým zúčastneným príjemný hudobný zážitok, ktorý by - ako povedal - nemala pokaziť ani tmavá obloha, hroziaca dažďom. Potom už zazneli prvé tóny nástrojov a slová pesničiek, v podaní sólistov súboru Márie Gribáčovej a Jozefa Bryju, ktorí zaspievali o.i. Kto nám zakáže baviť sa až do rána a navodili vynikajúcu atmosféru. Dobrá nálada pokračovala vystúpením malých podvlčianskych mažoretiek, ktoré rozplieskali všetkých divákov.

Javisko potom ožilo modro-bielymi odevmi dlhonohých mažoretiek z Námestova, ktoré v rytmoch slovenských evergreenov v

Malé mažoretky z Podvlka

Podvlčania počas koncertu

Pôvabné mažoretky z Námestova

Belianska dychovka so svojimi sólistkami

modernej diskotékovej úprave, ako Nalej mi vína, Lísťoček z brezy, Rodný môj kraj a Pod bielou alejou predviedli pôsobivý tanecný program a zožali zaslúžený úspech. Boli peknou ozdobou nášho podujatia.

Mažoretky vystriedal dychový orchester Kýčera z Lokce, pod taktovkou Antona Sivoňa. Zahrali nám Šípovú ružičku, Trenčiansky potok, Cudzinca na pobreží a ďalšie známe slovenské pesničky, ktoré zaspieval Peter Kramářák. Ich vystúpenie sa všetkým veľmi páčilo.

Po host'och zo Slovenska priviedol na jasvisko kapelník Ján Kalata dychovku z Krempách. Jej členov iste netreba nikomu zvlášť predstavovať. Hrajú na vysokej úrovni. Vo svojom repertoári majú pochody, valčíky, polky, čardáše a ľudové piesne. Aj tentokrát boli s ich hrou všetci spokojní.

Veľmi dobre sa na prehliadke predstavil orchester z Jurgova, o ktorom sa právom hovorí, že patrí k najstarším na Spiši. Bol založený pred 100 rokmi a viedie ho kapelník František Čongva.

Dychovka z Novej Belej, pod vedením Emila Cervasa, ktorá taktiež oslavuje 70. výročie svojho vzniku, prišla na prehliadku s troma mladými speváčkami - Danou Cerasovou, Danou Šoltýsovou a Evelínou Gronkovou. S kapelou spievali len prý rok. Získali si zaslúžený aplauz, tým viac, že Beliania ako jedini vystúpili v pestrých ľu-

dových krojoch.

Nedali sa zahanbiť ani Fridmančania, pod vedením Jána Pacigu, ktorí sa zaskveli najmä brilantným predvedením pochodov a poliek.

Skoro trojhodinový dychový maratón začali koncerty dychovky z Vyšných Lápš, založenej v roku 1885, ktorú vedú Mečislav Šoltýs a Milan Griglák a orchester z Nižných Lápš, ktorý viedie kapelník Štefan Majerčák. Ukázali sa ako ozajstní majstri dychovej hudby.

Hoci rezke tóny dychoviek skončili, nikto neodchádzal, keďže konferenciéri už ohlasovali vystúpenie dvoch našich folklórnych súborov.

Zelený javor a Rombań

sú sice súbory mladé, ale už známe nielen na Spiši a Orave, ktoré si získali stovky obdivovateľov. Aj v Podvahu sa ukázali z tej najlepšej stránky. Zelený javor z Krempách za harmonikového sprievodu Jozefa Slovíka predviedol bohaté pásmo spišských a slovenských tancov a piesní, vtom o.i. Ešte som sa neoženil, ktorú si s nimi pospevovali viacerí diváci. Celý program zakončilo vystúpenie súboru Rombań z Chyžného, vedeného Jánom Capiakom. Zahrali a zaspievali mnohé oravské a slovenské pesničky, napr. Dolina, dolina ...

A to bol už definitívny záver pekného podujatia. Tajomník ÚV SSP L. Molitoris

L.Molitoris odovzdáva diplom J.Páleníkovi

podakoval prítomným za účasť, Podvahnom za dobrú organizáciu a vyslovil presvedčenie, že sa v tejto oravskej obci na podobných podujatiach ešte neraz stretneme. Nakoniec zástupcovia súborov, ktoré nám spríjemnili toto nedelné popoludnie, prevzali z jeho rúk za svoje vystúpenie čestné diplomy.

Prehliadka dychových orchestrov ešte raz ukázala, že hudba je tým najlepším prostriedkom na vzájomné dorozumievanie sa všetkých ľudí. Sme radi, že sa to potvrdilo aj v Podvahu.

Vystupuje folklórny súbor Rombań z Chyžného

Divákov prišlo neúrekom

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

JÁN ŠTIAVNICKÝ

POKAZENÁ STRIEKAČKA

Na okno ktosi ticho zaklopal.

Martin v polospánku otvoril oči a započúval sa do zvukov noci. Teraz, cez vojnu sú neisté časy, nehodno sa hned' pri každom šratome plásiť, lebo človek len do zbytočného po-dozrenia príde. I žena na druhej posteli sa ani nepohla. Malý Adamko v kolíske polohlasne chrapká, nuž sa mu všetko muselo len zamariť. Martin, potenší chlap, ktorý býval takmer v prostriedku Smolníka, uspokojený privrel oči, aby do rána stihol zhlnutú za dúšok spánku.

Klop... Klop... Klop....

Teraz už Martin naisto vedel, že na okno niekto klope. Pomaly sa zdvihol na posteli a nohy popamäti vsunul do starých baganí. Ticho, aby nezobudil ženu ani decko, podišiel k oknu.

- Kto tam? - opýtal sa polohlasne.

- Ja... - ozval sa hlas spred okna. - Pod von!

Martin po hlase poznal, že je to Kocher z okresného mesta. Kamarát, s ktorým kedysi slúžil v prvej vojne a od tých čias spolu bojovali na spoločnom protipanskom fronte.

Cez plecia si prehodil kabát a opatrne vyšiel von. Popri stene zašiel až k bránke a odhľadalo ju.

- Pod' d'alej! - nukal Kochera. - Nemôžeme na ulici stáť. Vieš, že teraz sledia na každý nás krok.

- Nemôžem, do rána sa musím vrátiť, aby nikto nezbadal, že som v noci preč.

- Pešo aj tak nestihneš!

- Pred dedinou som odložil bicykel!

- Pod' aspoň do dvorka. I tam je to lepšie ako tu, pri vrátkach. Kocher prikývol a nasledoval Martina, ktorý kráčal prvý. Prešli cez nevelký, ale v poriadku udržiavaný dvorček a vošli do drevárne. Martin opatrne zatvoril dvere a zapálil malý lampáš.

- Svetlo! - zaclonil plameň Kocher.

- Neboj sa, - usmial sa Martin. - Dvere som popribíjal starými vrecami. Von nevidno nič.

- Dobre vymyslené, - pochválil Martina Kocher a bez pohnutia oka si sadol na nízky klát, aby si nohy odpočinuli.

- No, čo si doniesol?

- Letáky... - povedal krátko Kocher. - O skutočnej pravde, aká je na východnom fronte.

- Rusi zasa potisli fašistov d'alej?

- A o riadny kus! I tu sa nám bude treba rozhýbať!

- Viem, - prikývol Martin. - Kde ich mám porozdávať?

- Polovicu v dedine a druhú polovičku musíš odniesť do Štósu rovno do fabriky!

- Zošalel si! - takmer vykrikol Martin. - Fabriku strážia vojaci. Nikoho cudzieho dnu bez povolenia nepustia!

- To nie je všetko, - pokojne pokračoval Kocher a lampášom si pripálil doma ušúlanú cigaretu. - Vo fabrike sa vyrába vojenský mate-

riál. Potrebujeme získať nákresy, aby sme ich maličko zmenili, a celá výroba bude nanič.

- Ako to chceš urobiť?

- Plány ti odovzdá Imerler. Náš človek, starý bol'sevik. Ty ich iba vynesieš von.

- Nesplníteľné!

- O všetkom porozmýšľaj. Treba to urobiť do troch týždňov. Z dediny ti môžu pomôcť.

- Ako? - nespokojne si šúchal bradu Martin. - Musíme vymyslieť dobrý plán, inakšie je všetko vo varenej kapuste.

- Máte hlavy, rozmýšľajte! - zdvihol sa Kocher. - O tri týždne sa ohlásim! - doložil a spod kabáta vybral zloženie letáky. Položil ich pred Martina na klát, kde predtým sám sedel. - Nech sa vám to podarí! - zazdravkal a vyšiel do tmy. Martin hned' zhasil lampáš a vykročil za ním.

- Počkaj, prevediem t'a poza záhrady! - ponúkol sa.

Kocher prikývol a ticho kráčal za Martina. V celej dedine sa neozvalo ani hláska, len z diaľky bolo počuť šumenie lesa. Leda - bolo oblečenému Martinovi začala byť zima. Lepteš si pritiahol kabát k sebe a zrýchlikol krok.

Ked' prišli na okraj dediny, Kocher ho predbehol.

- Vráť sa, - povedal a podal mu ruku. - Ďalej už trafím i sám.

- Škoda, že nemôžeš zostať, - vzdychol Martin. - dvaja by sme skôr niečo vydumali.

- Sám musíš. Nie je nás toľko, aby sme dvaja boli tam, kde stačí len jeden.

- Dobrú cestu!

- Ďakujem!

Martin ešte chvíľku stál a načíval, kým Kocherove kroky nezanikli v tichu tmy. Len potom, ked' okolo neho všetko zamíklo, obrátil sa a pomaly kráčal domov. Do posteľ sa mu nechcelo, vedel, že aj tak by už do rána nezaspal.

Hubler počúval Martina a ani slovom ho neprerušil, kým ten neskončil. Len ked' Martin zdvihol hlavu a pozrel do starej Hublerovej tváre, plnej vrások, ozval sa dedo chrapľavým hlasom.

- Treba ísť do Štósu a pozriet' sa na fabriku zblízka. Ako ju strážia a či sa nedá do nej prekíznuť popri vojakoch.

- V nedel'u tam môžem ísť, lenže vtedy sa nerobí. Cez bránu nebude nikto prechádzať.

- Nie, v nedel'u nie, - pokrútil hlavou Hubler. - Treba ísť v obyčajný deň, ked' sa robotníci i vojací motajú hore-dolu.

- Pošlem ženu, odkuká, čo treba! - ponúkol Martin pomoc.

- Nie, - zdvihol sa zo svojho miesta Hubler a podišiel k peci. Cez úzky otvor vo dvierkach potisol dovnútra slamku, ktorá sa hned' rozhorela jasným plameňom. - Vidíš, takto treba... Nenápadne, ale potom nech sa všetko vo vnútri rozpajedí.

- Keby sa dalo niekde zozadu... Cez plot... - fantazíroval Martin.

- Škoda reči! Sám tam pojdem... - rozhodol dedo Hubler. - Kedysi tam robil môj bratranec. Už je tri roky v zemi, ale ja sa zadám, že ho hľadám. Pritom všetko obkukám, čo nám bude na osoch. Do nedele za mnou nechod', aby nás pospolu často nevideli. Stretneme sa podvečer za našou záhradou. Máš kuzu, môžeš ju prievest', nech sa napasie.

- Dovediem, - prisľúbil Martin a rozlúčil sa s Hublerom.

Dni pomaly ubiehali jeden za druhým, ale Martin na nič nemyslel, iba na letáky a plány. Tie, ktoré má oddelené pre vlastnú dedinu, poroznáša až potom, ked' bude s fabrikou v Štóse všetko v poriadku. Keby žandári zachytili letáky predtým, sprísnili by hliadky a do fabriky by sa nikto nedostal. Takto si chodia spokojne hore-dolu a myslia si, že medzi horami, kde robia službu, ľudia na vojnú vôbec nemyslia.

Ked' prišla nedel'a, Martin podvečer odviazal kuzu a ženú ju pred sebou, pomaly prišiel s noužou k Hublerovu záhradu.

- Pasie sa, pasie...? - usmial sa dedo nešikovnému pastierovi, lebo koza mu povraz vždy obtočila okolo nôh.

- Nechce sa jej veľmi, - rozložil Martin ruky a prisadol si k dedovi. - Najradšej by bola, keby jej rovno do chlieva suché seno celý rok nosil. - Medzi rečou sa poobzeral dookola, a ked' nikoho nevidel, tichšie sa opýtal deda Hublera: - Ako s fabrikou?

- Zle... Prísne prehliadajú. Domáci, čo tam robia, neprenesú, a cudzí tobôž nie. Hned' od vrát ma odháňali!

- Čo urobíme?

- Na niečo som prišiel, - potisol sa Hubler k Ondrejovi, - len viacej ľudí nám na to bude treba.

- Hovorte! - súril Martin a kuzu, ktorá začala hlasno mekotať, priviazał o plot.

- Ty si hasičský strojník. Nuž musíš tak urobiť, aby sa striekačka pokazila.

- Azda na pokazenej striekačke nechcete letáky rozvážať? - opýtal sa so smiehom Martin.

- To nie. Ty ju pôjdeš opraviť do Štósu, a ked' s noužou vojdeš do fabriky, prenesieš letáky a nazad plány.

Martin až vzdychol od uľahčenia, len to mu ešte nešlo do hlavy ako svetu v celej dedine ukázať, že hasičská striekačka nefunguje a treba ju do opravy poslat'. Aj s tým sa priznal Hublerovi.

- I o tom som už uvážil, - vypál sa slabý dedo. - Pod lesom je nahotovená haluzina. Ked' ide o dobrú vec, aj podpaľačom sa stanem, a do tých čias striekačka nesmie fungovať!

- O to sa vy nebojte! - vrátil dedovi slabý úsmev Martin. - Na to som zase ja majster.

- Ked' sa o požiare dozvie Imerler v Štóse, - pokračoval Hubler, - už bude vedieť, čo treba pripraviť.

- I s ním ste hovorili? - čudoval sa Martin.

- Hovoril... V tăžkých časoch, aké teraz žijeme, musíš sa na každú podkovičku i tri razy pozrieť, aby ťa čižma nezačala tlačiť vtedy, keď najmenej chceš. No, vidím, koza sa ti napásla, môžeš ísť domov.

- Idem, - potiahol Martin kozu za motúz. - Žena bude čakať na pôdoj.

- Horí...!
- Pod lesom haluzina...!
- Stromy sa môžu chýtiť!

Ludia kričali a ukazovali smerom, kde sa dvihal k večernej oblohe vysoký požiar. Trubač už zvolával trúbkou hasičov k zbrojnici. Medzi prvými príbehom Martin a otvoril vráta, aby mohli chlapci vytisnúť striekačku.

- Kone! Zapriahnite a ideme!

- Hijooóo...!

Do hlasu trúbky zapukal bič a kone plným evalom ľahli striekačku hore dedinou.

- Pomalšie! Niečo na striekačke dolámeš! - volal Martin na kočišá.

- Stará je, ale ešte niečo vydrží! - tľapol striekačku jeden z hasičov. - Neboj sa o ňu, ako o svoj nový klobúk!

- Pozóór! - skríkol veliteľ, lebo striekačka sa naklonila na ľavú stranu a div sa i s hasičmi neprekotila do priekopy pri ceste.

Oheň plápolal stále vyššie, a keď kočiš na mieste pritiahol kone, jeho jazyky sa už dotýkalistromov.

- Rýchlo! - súril veliteľ. - Od lesa polievajte vedrami! - rozkázal chlapom, ktorí nemanipulovali so striekačkou.

- Hotovo! - skríkol na Martina podveliteľ.

- Zapni motor!

Martin skrútol páku a motor sa zlostne rovral. Hned' potom slabo pridal plyn a svojmu pomocníkovi prikázal: - Môžeš pustiť vodu!

- Idem! - prikývol pomocník a otvoril kľuku. Motor hrčal, lenže hadice ostali prázne. Striekačka, ako na potvoru neťahala vodu.

- Net'ahá! - kričal podveliteľ.

- Pustil si? - opýtal sa pomocníka Martin.

- Hej, naplno je otvorená!

Martin pobehával hore-dolu, pridával a odoberal plyn, krútil všetkým možným, ale striekačka s vodou, akoby sa bola spriečila. Ani za vedro jej z potoka nenasala a ešte menej vypustila zo seba. Aj hasiči sa museli prichytiť vedier a takto horiacu haluzinu uhasiť. Martin medzitým hľadal chybu.

- A či si už našiel, čo sa jej pokazilo? - zastavil sa pri ňom veliteľ, keď sa oheň utíšil.

- Tu sa pozrite, - vtlačil Martin veliteľovu hlavu celkom nad striekačku. - Tento rozdeľovník sa zlomil. Vodu nemalo čo v striekačke pridražať.

- Bude ju treba opraviť! - rozhodol i notár, ktorému sa tiež uráčilo prísť. - Teraz nesmie byť ani jedna striekačka v zlom stave. Až od ministra sme nedávno taký prípis dostali.

- To je i naša reč! - postavil sa k notároví veliteľ hasičov.

- Bez striekačky sme ako bez rúk. A ako sa vraví, bieda príde vtedy, keď ju nemáš čím

odohnať. Až sa bojím, aby do rána niekde nehorelo.

- Máme dat' postaviť stráže? - hned' sa ponúkol podveliteľ.

- Troch môžeš, - rozhodol veliteľ. - Čo keď niekde iskra odletela. A ty, Martin, hned' sa pust' do roboty. Diškrécia z hasičskej kasy ti nemenie!

- Ja to rád urobím i zadarmo, - ponúkol sa Martin, - lenže nemám na opravu inštrumenty. Do Štósu by ju bolo treba odviezť. Vo fabrike ju opravíme za poldeň.

- Nepôjde to tak ľahko, - pokrútil hlavou veliteľ. - Fabriku strážia teraz vojaci. Pred vojnou nám raz pomohli pri oprave, ale teraz neviem, - obrátil sa na notára.

- Ľahká pomoc! - usmial sa notár. - Pána fabrikanta i veliteľa vojakov poznám. Výnimka sa vybaví... Ráno ju tam treba odťahnuť a večer, keď bude opravená, priviezť.

- Už na obed bude hotová! - obtieral striekačku handrou Martin. - Pousilujem sa!

- Vidite, pán notár, akých máme fajernov! - po starom zasalutoval veliteľ. - Neráčia niečo z kasy spustiť?

- Bet'ári ste! - pohrozil notár, aby sa pred svetom ukázal, prisľúbil litrík. Hasicí sa ponáhali za ním, len Martin odskoločnil. Musí predsa striekačku na cestu do Štósu pripraviť, aby tam dlho nemuseli obstávať.

- Stát! - postavil sa vojak pred kone a zdvihol ruku. - Do fabriky nikto nesmie!

- Pán notár povedali, - stiahol Martin čiapku z hlavy, - že nás pustia. Pokazila sa nám striekačka, treba ju opraviť.

- Vy ste zo Smolníka? - vystrčil hlavu z okna vojenský veliteľ.

- Hej!

- Pust' ich! - rozkázal hned' vojakovi. - Nech si ju opravia!

- Ďakujem pekne! - zaďakoval Martin i kočiš naraz, lebo o všetkom boli dohovorení.

Zatiahli striekačku k zadnej dielni, a kym kočiš kŕmili kone, Martin ju začal pomaly rozoberať. Medzitým jastril očami na všetky strany, či niekde neuvídil Imerlera.

- Počkaj! Donesiem oleja... - Ked' pomaštíš, hned' to lepšie pôjde! - začul Martin za sebou známy hlas.

- Dobre by bolo, lebo nemáme...

- Donesiem, len daj kanvičku.

- Tu si zoberte! - podal Martin Imerlerovi kanvičku, v ktorej boli uložené letáky. - Veľa mi ani netreba, stačí do polovice!

- Neboj sa, neprelejem! - žmurkol Imerler na Martina a pomaly odchádzal.

Martin uspokojený, že sa prvá polovica roboty vydarila, začal skladáť rozobraté súčiastky zo striekačky.

- Už bude fungovať? - zastavil sa pri Martinovi majster a cez ruku mu pozeral, ako robí.

- Mala by, - utrel si zaoleskané prsty a bokom pozrel, či sa Imerler nevracia. - Dobre slúžila doteraz, nech nám ešte vydrží! K novej tak skoro neprídeme.

- Prázdná kasa?

- V kase by sa aj niečo našlo, lenže nie na striekačky, - usmial sa Martin, - ale na kanóny berú železo.

- Veru, veru, - prikývol majster a rýchlo sa porozhliadol okolo seba, či ich niekto nepočúva. Len potom sa naklonil nad kľačiaceho Martina a šeptom doložil: - Ja viem všetko. Vojaci pri bráne by vás mohli prezerat'... To, čo dnesie Imerler, daj do savice... Rozumel si?

- Hej, prikývol Martin, a skôr ako majstrovstvo mohol podľať za radu, ten sa stratil v dverách dielne. Okolo srdca sa mu rozhostila akási tichá radosť z toho, že aj tu, za fabrickými vrátkami, nie je sám, ale sú okolo neho ľudia, ktorí mu pomáhajú, aj keď mnohých z nich ani nepozná.

- Tu je olej! - postavil Imerler kanvičku vedľa Martina. - Rob tak, ako ti povedal majster, - zašeckal a pomohol mu pri skladaní striekačky. Netrvalo dlho a všetko bolo v poriadku.

- Ďakujem vám, - posadil sa Martin ku kočišovi.

- Hasičom vždy pomôžeme, - kývol mu Imerler rukou a oči mu zostali na savici, v ktorej boli stočené plány.

- Hijooóo...!

Striekačka zahrkotala po tvrdom dvore a kone onedľho zastali pred vojakmi pri bráne.

- Už je opravená? - opýtal sa vojak.

- Dali sme ju do poriadku! - usmial sa Martin.

- Musíš zísť dolu! - rozkázal iný vojak a z druhej strany zastal pri striekačke. - Pozrieme, či niečo nevezieš z fabriky von, čo sa nesmie!

- Ked' chcete, pozerajte si! - ledabolo povedal Martin a zišiel dolu. I ked' to nedal na sebe znať, od strachu, aby vojaci nenašli plány, mu srdce bilo až v hrdle.

Vojaci nakukli do vnútra striekačky, kde sa zberala voda, odkryli vrchnák na malej debničke, v ktorej Martin držal kliešte a skrutkovacie, ale nikde nič podozrivého nezbadali. Savice, ktoré boli pripevnené na ľavej i pravej strane, ani neprezreli. Žeby tam niekto mohol niečo odložiť, im ani na um neprišlo.

- Môžete ísť! - kývol starší z vojakov, keď skončili prehliadku. - A nech vám ju skoro treba, - zazdravkal Martinovi i kočišovi s plánym smiehom.

- Teba keby skôr odtiaľ čerti zobraли! - zahndrhal kočiš a šibol do koní. Cvalom ich hnali po ceste, kym sa nestratili za zákrutou.

- Zastav! - prikázal mu Martin. Zo skrýše v savici vybral stočené plány a skryl ich za košeľu. - Tako to bude lepšie. Ešte by sme ich mohli nakoniec stratiť!

- Toho sa už nebojím! - zaceril sa kočiš, a keď kone opäť popohnal do kroku, začal si pospevovať veselú pieseň. Po strachu aj jeho pochytila dobrá vôľa.

- Máš? - opýtal sa Kocher Martina krátko, keď sa stretli na dohovorenom mieste.

- Tu sú, - vytiahol plány a podal mu ich.

ZO ZASADANIA ÚV SSP

24. augusta sa v Krakove konalo plenárne zasadanie Ústredného výboru Spolku Slovákov v Poľsku, ktoré viedol predseda ÚV prof. Jozef Čongva.

Účastníci zasadania sa najprv oboznámili so správou tajomníka ÚV Ľudomíra Molitorisa o činnosti Spolku v uplynulom období, z ktorej vyplývalo, že prebieha v súlade so závermi posledného zjazdu SSP. K najvýznamnejším toročným podujatiám patrili: prehliadka divadelných krúžkov na Spiši, fašiangy-ostatki v Krempachoch, recitačná súťaž v Nedeci, deň slovenskej kultúry na Orave a prehliadka dychoviek v Podvuku. Aktívnejšia by však mala byť práca obvodov, najmä na Spiši. Úspešná je vydavateľská a tlačiarenská činnosť, ktorá je dnes významným zdrojom príjmov Spolku. K najdôležitejším úlohám v nastávajúcom období patrí o. i. dokončenie výstavby klubovne v Kacvíne a príprava k začiatiu výstavby krajanského kultúrneho centra na Orave.

Hodne pozornosti venovali členovia ÚV problematike našich študentov na stredných, odborných a vysokých školách na Slovensku, v tom ich štipendijnému zabezpečeniu. Medziiným rozhodli, že študentov, ktorým sa neušli štipendiá vlády SR, bude štipendiálne zabezpečovať ÚV SSP.

V tomto roku uplyva 50 rokov od vzniku Spolku Slovákov v Poľsku. V súvislosti s tým účastníci zasadania rozhodli, že oslavu tohto významného jubilea by sa mohli uskutočniť v období: koniec októbra - začiatok novembra t.r. Ich priebeh a program bude však závisieť od prostriedkov vyhospodárených na tento cieľ. O presnom termíne osláv budeme informovať.

Členovia ÚV sa tiež oboznámili so situáciou v redakcii Života. V tomto kontexte sa rozhodli zlepšiť podmienky ľažkej práce redaktorov zvýšením ich honorárov.

Na zasadanie Ústredného výboru SSP prišiel aj konzul SR vo Varšave Marián Baláž, ktorý dôkladne oboznámil krajanov s postupom pri vybavovaní preukazu zahraničného Slováka. Podrobnejšie informácie o tomto postupe uverejňujeme v tomto čísle na str. 11.

JÁN ŠPERNOGA

OPRAVA

V predošлом čísle Života, v článku Nový kostol na Spiši sme omylem uviedli, že drevený oltár zhotovil Jozef Jurgošian z Repíšk a Krížovú cestu rezbár Tomáš Vojtas z Jurgoša. Správne má byť: drevený oltár, malú kazateľnicu a drevený rám k hlavnému oltárneemu obrazu zhotovil Tomáš Vojtas z Jurgoša, ktorý Krížovú cestu zhotovil Jozef Jurgošian z Repíšk. Okrem toho sme medzi donátormi neuviedli Antona Mačičáka z USA a veriacich z Tribša a Krempáča. Uvedeným, ako aj čitateľom Života sa ospravedlňujeme.

Redakcia

DEŇ ÚSTAVY SR

1. septembra je na Slovensku štátny svätok, oslavovaný ako Deň Ústavy Slovenskej republiky. Práve v tomto roku pripadá 5. výročie schválenia tohto zákona, ktoré znamenalo významný krok na ceste Slovákov k osamostatneniu svojej krajiny a vzniku zvрchovanej, demokratickej Slovenskej republiky.

Pri tejto príležitosti veľvyslanec SR vo Varšave Marián Servátko usporiadal (4.9.1997) vo svojej rezidencii koktail, ktorého sa zúčastnili vysokí štátni predstaviteľia, poslanci Sejmu, senátori, členovia vlády, zástupcovia diplomatického zboru v poľskom hlavnom meste a významné osobnosti zo sveta kultúry, vedy, tlače a ďalší. Na koktaili boli prítomní aj predstaviteľia Spolku Slovákov v Poľsku - predseda ÚV Jozef Čongva, tajomník ÚV Ľudomír Molitoris a šéfredaktor Života Ján Špernoša. Deň predtým sa v Židovskom divadle vo Varšave uskutočnil koncert vynikajúceho slovenského uměleckého súboru Lúčnica za účasti významných predstaviteľov politického hospodárskeho a kultúrneho života.

J.Š.

ZOMRELA SVÄTICA 20. STOROČIA

5. septembra svet obehol smutná správa - vo veku 87 rokov v Kalkate zomrela predstavená Kongregácie Misionárok lásky a nositeľka Nobelovej ceny za mier z roku 1979 Matka Terézia.

Zosnulá Matka Terézia sa v skutočnosti volala Agnes Gonxha Bojaxhiuová. Narodila sa 27. júla 1910 v albánskej katolíckej rodine v hlavnom meste Macedónska - Skopje. Pod vplyvom učenia jezuitského knaza sa rozhodla stať sa mníškou a venovať sa misionárskej činnosti. Ako 18-ročné dievča vstúpila do mníškeho rádu Panny Márie Loretánskej a neskôr odcestovala do Indie. Spočiatku pôsobila ako učiteľka dejepisu a zemepisu v dievčenskej škole v Kalkate. Práve tu videla veľkú biedu a utrpenie ľudu. V roku 1946 cestou vlakom dostala vnuknutie, ktoré zmenilo jej doterajší život. Rozhodla sa venovať „najchudobnejším z chudobných“. Za súhlasu pápeža vystúpila z doterajšieho mníškeho rádu a po krátkej praxi v jednej z nemocníc začala na uliciach Kalkaty svoju misijnú činnosť. V roku 1950 založila Kongregáciu Misionárok lásky a stala sa jej predstavenou. Odvtedy rehoľné sestry Kongregácie obetavo pomáhajú chudobným, chorým, trpiacim a opusteným skoro po celom svete. V roku 1954 zriadili prvý Dom čistého srdca, potom postupne vznikali ďalšie strediská pre opustené deti, chorých a pod. V súčasnosti Kongregácia Misionárok lásky pôsobí takmer v 100 štátoch sveta.

Pohreb Matky Terézie sa konal 13. septembra v Kalkate. Na poslednej ceste ju sprevádzalo takmer milión trúchliacich, vtom via-

ceré korunované hlavy a vysokí štátni predstaviteľia.(jp)

POĎAKOVANIA

Foto: A. Bendíková

Výbor Miestnej skupiny Spolku Slovákov v Novej Belej touto cestou d'akuje vedeniu a členom urbárskeho spolku v našej obci za uhradenie nákladov na náhrobok Júlie Móšovej, matky bývalého novobel'ského farára. Slová vďaka patria tiež Františkovi Šeligovi, ktorého firma v Katoviciach zhotovala pamätný náhrobok.

MS SSP v Novej Belej

* * *

Ziaci zo základných škôl č. 1 v Malej Lipnici a č. 1 i 2 v Hornej Zubrici spolu so svojou učiteľkou slovenčiny Katarínou Reisovou srdečne d'akujujú ÚV SSP, MS SSP v Jablonke a R. Kulaviakovi za pekný vlastivedno-poznávací výlet na Slovensko. Na výleti sme o. i. Trstenú, Ružomberok, Drotárske múzeum v Budatíne, budovu Matice slovenskej a jej knižnicu v Martine. Na Národnom cintoríne sme položili kyticu kvetov. Všetkých nás uchvátil pohľad na Oravskú priehradu a Babiu horu. Domov sme sa vrátili plní nezabudnuteľných dojmov.

Sme šťastní, že sme mohli spoznať prírodné krásy a zaujímavé pamiatky aspoň neveľkej časti Slovenska. Už dnes sa tešíme na ďalší výlet a ešte raz zo srdca d'akujeme.

Žiaci oravských škôl

DARČEK REPIŠTIANKAM

Ako sme už písali v minulom čísle, na výstavbu kostola v Repískach-Brijovom Potoku významne prispeli aj tamojši krajania žijúci v Spojených štátach. Patrí k nim Irena Kuráková, ktorá sa zúčastnila aj posviacky nového kostola. Veľmi sa jej zapáčili najmä krásne kroje, ktoré si na slávnosť obliekli niektoré repišské ženy. Natoľko ju očarili, že im

darovala desať pekných šatiek, ktoré Repštankam urobili veľkú radosť. (jš)

JURGOVSKÉ DETI NA SLOVENSKU

Členské ústredie a Odbor mladých matičiarov pripravili v tomto roku pri príležitosti Svetového roka Slovákov letný detský tábor pre deti vo veku 8 až 15 rokov. Zúčastnili sa ho deti zo Spiša a Oravy, medzi nimi aj z Jurgova. Za dvojtýždňový pobyt platili rodičia 3100 Sk.

Deti sa vrátili domov zdravé, opálené a plné dojmov. Bývali v 4-lôžkových chatkách. Vo veľkej chate mali jedáleň, spoločenskú miestnosť a sociálne zariadenie. Kedže tábor sa nachádzal v Malej Fatre, program bol zamieraný na pobyt v prírode a výlety. Nezabudnuteľné boli najmä výlety na Šutovské vodopády, do Martina a na Kriváň. Netradičné hry v prírode, nočné expedície plné napäcia, zázraky a dobrodružstvá boli na dennom poriadku. Nechýbali ani posedenia s gitarou pri táboráku a diskotéky. Deti tvrdia, že to bol veľký zjazd čarodejníc a mágov Sargovej zeme.

Keby sa raz aj iní našli v tejto čarokrásnej krajinе, mali by poznáť hymnu Sargasovej zeme. Každý účastník ju dobré pozná. Preto záujemcom písem jej slová.

*Prišiel ten čas, všetko je iné,
ved' každý z nás v tábore žije.
Čary a kúzla - to je nás sen,
Zábavy kopec na každý deň.
Ref:*

*Tak sprav ten zázrak,
skús sa z chuti zasmiať,
smiech - s tým musíš rátať,
dnes sa nesmie plakať.
Pesnička táto nech zneje krajinou
ved' Sargasova zem je krajinou snov.*

Ref:

V mene jurgovských detí srdečne d'akujem vedúcim a organizátorom tábora za krásne chvíle strávené v Sargasovej zemi.

MÁRIA GŁODASIKOVÁ
učiteľka

POKAZENÁ...

DOKONČENIE ZO STR. 19

- Zajtra v noci ich pekne prerobia a potom sa musia dostať nazad do fabriky.

- Zasa pôjdeme opraviť pokazenú striekačku?

- Nie, - pokrútil hlavou Kocher. - Bolo by to podozrivé i nebezpečné. Dnu sa plány musia dostať iným spôsobom.

- Ako?

- Neviem, Martin, - usmial sa Kocher, kým ich ukrýval do bicyklovej rúry. - Iný niečo vymyslí, tak ako si ty vydumal pokazenú striekačku.

- Dedo Hubler mi pomohol. To bol jeho nápad...

- Tak vidíš, aj iní dajú hlavy dokopy.

- Bodaj by sa im tak darilo ako nám!

- Odovzdám pozdravenie, - rozlúčil sa Kocher s Martinom a sadol na bicykel. Zlăhka sa nohou odrazil a netrvalo dlho, keď v tme zanikol aj slabé šušťanie jeho kolies.

O niekoľko mesiacov, keď prišli na front nové kanóny, mnohé z nich boli ako trucovití

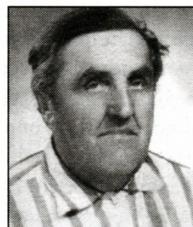
Jankovia. Nechceli strieľať, a aj keď vystrelili, strely z nich lietali všelijako. Dôstojníci si lámali hlavy, čo je to na príčine. Ved' všetky súčasťky do kanónov sa robia podľa presných plánov. Nevedeli a ani nikdy neprišli na to, že plány ktosi máličko prekreslil. A aby to mohol urobiť, museli hasiči pokaziť vlastnú striekačku. Tak sa i stará striekačka zúčastnila na veľkej vojne.

(*Z knihy Horňák - fajermanské prípovedky, Bratislava 1977*)

ODIŠLI OD NÁS

13. augusta 1997 zomrel v Kacvíne vo veku 73 rokov kraján

JAKUB MOLITORIS

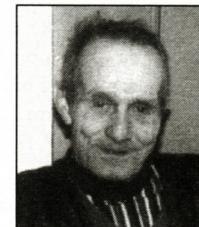
Zosnulý bol členom miestnej skupiny SSP v Kacvíne od jej založenia a dlhorčným čitateľom Života. Odišiel od nás vzorný kraján, dobrý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

MS SSP v Kacvíne

*

25. júla 1997 zomrel v Podviku vo veku 75 rokov kraján

JOZEF GRIBÁČ

Zosnulý bol odbojárom, účastníkom druhej svetovej vojny na fronte v Taliansku. Po návrate domov sa stal jedným zo spolu-zakladateľov nášho Spolku na Orave a miestnej skupiny v Podviku, v ktorej takmer 30 rokov (1964-1993) zastával funkciu predsedu. Bol viacnásobným delegátom na zjazdoch Spolku, dlhorčným členom Obvodného výboru SSP na Orave a aktívnym propagátorom, rozširovateľom a čitateľom Života, vyznamenaným za veľkú obetavosť v krajskej práci medailou Za zásluhy pre KSSČaS. Odišiel od nás vzorný a obetavý kraján, dobrý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji! Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS SSP v Podviku
ÚV a OV SSP na Orave
a redakcia Života

*

23. augusta 1997 zomrela v Harkabuze vo veku 83 rokov krajanka

HELENA BIELAKOVÁ

Zosnulá, jedna z najstarších krajaneiek v obci, bola členkou MS SSP v Harkabuze od jej vzniku. Odišla od nás dobrá krajanka, manželka, matka a babička. Nech odpočíva v pokoji!

MS SSP v Harkabuze

*

27. augusta 1997 zomrela v Novej Belej vo veku 86 rokov krajanka

ANNA JERDONKOVÁ

Zosnulá bola dlhorčnou členkou nášho Spolku a horlivou propagátorkou a čitateľkou Života. Odišla od nás vzorná krajanka, dobrá matka a babička. Nech odpočíva v pokoji!

MS SSP v Novej Belej

*

26. júna 1997 zomrela v Nižných Lapšoch vo veku 59 rokov krajanka

MÁRIA KANIUCHOVÁ

Zosnulá bola dlhorčnou členkou nášho Spolku a horlivou čitateľkou Života. Odišla od nás dobrá krajanka a starostlivá manželka. Nech odpočíva v pokoji!

Krajani Františkovi Kaniuchovi, predsedovi MS SSP v Nižných Lapšoch, vyjadrujeme v súvislosti s úmrtím manželky hlbokú sústrast'.

MS SSP v Nižných Lapšoch
a redakcia Života

ČAS NA HUBY

Aj keď jeseň už pokročila a polia obelievajú od mrázikov, ešte je vždy čas na prechádzku vlnkým lesom a to nielen za účelom oddychu, ale aj pre zber hub. Najvhodnejšou dobu tejto vychádzky je skoré ráno. Len čo sa spoza kopčekov lenivo vykotúľa teplé slniečko, aby svojimi lúčmi zohrialo studenú zem, hubári vchádzajú do lesa.

Sv. Peter a Pavol sejú huby

- povie si nejeden hubár. Totiž v ich sviatok, pripadajúci na 29. júna, obyčajne prší ako z kŕhly. Možno, že pranostika hovorí pravdu, keďže o niekoľko dní sa za teplého a vlnkého počasia pod kríkmi a stromami objavujú prvé hríby. Ešte pred niekoľkými rokmi sa do lesa chodilo s veľkými košmi a taškami. V súčasnosti v prírode nastali obrovské zmeny, ktoré, ako sa predpokladá, dosť obmedzili rast hub. Zistili sme tiež, že niektoré huby ako napríklad dubáky a oranžové kuriatka skoro zmizli. Je ich veľmi ľahké nájsť. Hovorí sa, že bezprostrednou príčinou tohto javu je nepriaznivé počasie, najmä nepravidelnosť zrážok počas ich vegetácie. Ďalším faktorom, ktorý treba spomenúť, je rozvoj priemyslu, nadmerné znečisťovanie ovzdušia, vôd a pôdy. Nezanedbateľným činiteľom ovplyvňujúcim rast hub, je pochopiteľne sám človek, ktorý z nevedomosti ničí ich podhubie a tým bráni produkciu výtrusov - rozmnožovacích teliesok. V tejto súvislosti by sa ochrancovia prírody mali vážne zamyslieť a vypracovať konkrétny program, ktorý by podobne, ako je to v prípade ostatných rastlín a živočíchov, chránil tiež hríby.

Vo svete hub

Človek sa o huby zaujímal už od ranných dôb svojho vývoja. Najstaršími zachovanými dôkazmi o tom sú nástenné jaskynné maľby z mladšej doby kamenej na Čukotke. Huby

poznali tiež niektoré staroveké národy. Spomínajú sa v súbore staroindických náboženských hymien - rigvéde. Huby ako drogy používali niektoré indiánske kmene z územia dnešného Mexika. Prvé písomné zmienky o hubách nájdeme v diele Aristotelovho žiaka Theophrasta (372-287 p.n.l.), ktorý ich vo svojich spisoch uviedol pod názvami „mykes“ a „hydnon“. Veľký rozkvet mykológie, čiže náuky o hubách, sa začal koncom 17. a začiatkom 18. storočia po vydaní diel K. Linného „Systema naturae“ a „Species plantarum“, v ktorých autor položil základy triedenia rastlinnej ríše. Éru vedeckej mykológie však otvorilo až dielo Christiana Hendrika Perssona - „Synopsis methodica fungorum“. Poznamenajme, že Slováci, podobne ako iné slovanské národy, zbierali a používali huby na prípravu jedál od nepamäti.

Podľa najnovších poznatkov mykológie, v našej zemepisnej šírke rastie takmer 1000 druhov jedlých hub, z toho však len 30 druhov povolila štátna norma na predaj. Pravdou je tiež, že mnohí hubári na Spiši či Orave majú skromné vedomosti z oblasti hub. Všeobecne zbierajú - dubáky, kozáky, masliaky, kuriatka jedlé, bedle, plávky, šampióny, rýdziky a pod. Ešte pred niekoľkými rokmi sa zber hub, najmä rýdzikov a podpňoviek, vyplácal. Lesné plody totiž nakupovalo nákupné družstvo „Las“. Ako dnes sa pamätá, že takéto stredisko sa nachádzalo aj v Kacvíne u J. Pacygu. Čerstvo nazbierané huby kacvínskym mládencom zavárali vo veľkých kotloch dlho do noci. O niekoľko dní vo veľkých sudech putovali k spotrebiteľovi. Okrem hub J. Pacyga vykupoval aj lesné maliny. Je to veru škoda, že dnes družstvo nefunguje. Preto huby zbierame len pre vlastné potreby.

Jedlé a nejedlé huby

Kto má skúsenosti so zbieraním hub, vie už na prvý pohľad rozlíšiť, ktorá huba je je-

dlá. Skutočne, treba sa v nich dobre vyznať, mnohé sa na seba veľmi podobajú a ich rozlišovanie je možné len podľa určitých znakov a vlastností. Tým, ktorí majú ľahkosť pri rozoznaní jedlých a nejedlých hub odporúčame, aby si so sebou brali príručku hubára. Určite v mnohých situáciach pomôže a odstráni naše pochybnosti. Jej prostredníctvom tiež spoznáme ďalšie vzácne jedlé huby.

Z hľadiska výživy obsahujú huby len málo výživných látok. Ich bohatstvom je predovšetkým chut' a ľahká strávitelnosť. Niet vari domácnosti na Spiši a Orave, kde by sa huby nezbierali. Naše gazdinky skutočne vedia, ako pripraviť tieto chutné lesné plodiny. Najľahším spôsobom je hned' po zbere huby očistiť a pokrájať. Neskôr ich treba uložiť na vzdušnom mieste, aby vyschli. Po vyschnutí ich môžeme zabaliť do jemného papierového sáčka. Na suchoom mieste ich potom uschováme aj dlho do zimy. Pripomeňme, že na sušenie sa najlepšie hodia takmer všetky suchohríby a hríby. Ďalším, náročnejším spôsobom úschovy hub, je ich zaváranie. Na zaváranie sa v podstate hodia všetky druhy hub. Sáčky a zaváracie pocháre potom otváramo až v zázračný deň, akým je Štedrý večer, keď rozvoniacajú po celej kuchyni. Chcú nám, zberačom hub, pripomenúť uplynulé leto a jeseň.

Pripravil: JOZEF PIVOVARČÍK

ZAOSTRENÉ NA...

DOKONČENIE ZO STR. 7

že jeho a „delegáciu gazdov“, ktorí žiadali o pripojenie Spiša a Oravy k Poľsku, samotní poľskí predstaviteľia na mierovej konferencii v Paríži vtedy považovali za „szkodników dla Cieszyna“ (škodcov pre vec Tešínska), čo pripisuje (s. 220) na konto „nieśmiałości a nieudolności dyplomacji ojczystej“ (nesmelosti a neschopnosti našej diplomacie).

Ako som už povedal, Slovensko v tomto spore utrpelo úbytok obyvateľstva a straty časti svojho historického územia (a nijaké územné zisky na Tešínsku ich v dlhodobej perspektíve pre Slovensko nevyvážili; česká strana sa v tejto veci správala k Slovensku ako k svojej kolónii). Ani po časovom odstupe českí historici a publicisti nie sú schopní to zhodnotiť historicky objektívne. Ak Valenta sa vo svojich článkoch na

spomenutý postup usiluje hľadať aspoň „habit „nevyhnutného kompromisného a zdôvodnitelného riešenia, Ján Rychlík v článku *Ako to bolo s 26 dedinami na Orave a Spiši?* (Mosty 1993/17, s.5) považuje slovenské stanovisko k nespravidľovo vytýčenej hranici za „opisané z písaciek ľudáckych pseudohistorikov a publicistov a nemá nijaký reálny podklad“. Myslím, že takéto „argumenty“ poklesnutej úrovne samy diskvalifikujú autora. A ten ďalej dodáva: „...z hľadiska medzinárodného práva je celá vec vlastne irelevantná. Slovenská republika nemôže žiadat nijaké kompenzácie od Českej republiky a nemohla by tak urobiť ani v prípade, ak by skutočne vtedajšia československá vláda vymenila Oravu a Spiš za Tešínsko, lebo vtedy ešte ani ČR, ani SR neexistovali. Československo bolo jednotným subjektom medzinárodného práva a jeho územie bolo tiež jednotné.“ Treba pripomenúť, že tieto „chytré“ zlodejské bezcivosti tvrdí historik, ktorý pred rozdelením

česko-slovenskej federácie arrogante vypisoval v českej tlači, aby si Česká republika nechala - čiže otvorene povedané ukradla (tak ako sa to neskôr stalo s federálnou zástavou a.i.) - celý názov Československo.

Ved' práve o to ide, že časti slovenských severných území aj s obyvateľstvom sú preč a Slovensko nemá z Tešínska ani Čechmi predstieraný prospech (!). Áno, Slovensko má plné morálne právo, aby za odstúpené časti Spiša a Oravy žiadalo od českej strany odškodné. Kým prospech Českej republiky zo získaného územia Tešínska nadľa pokračuje, ne-prospech Slovenskej republiky zo straty severných území sa nadľa zvyšuje. Za dnešnej situácie v Európe uvažovať o zmene hraníc je neúnosné a nereálne.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

VLASTIMIL KOVALČÍK
Literárny týždenník č. 31-32/1996

Z KALENDÁRA NA OKTÓBER

Zeleninári

Je to mesiac s typickým jesenným počasím, chladným a nezriedka daždivým. V zeleninovej záhradke treba teraz nutne dokončiť zber poslednej úrody a pôdu pripraviť na prezimovanie. Zo záhonov zberáme neskorú kapustu na uskladnenie i na kvasenie. Uskladňujeme len zdravé, pevné hlávky, kym poškodené určíme na rýchly konzum bud' spracovanie. Do pivnice ukladáme koreňovú zeleninu - mrkvu, petržlen, ba aj karfiol (s koreňom) a ďalšie. Keď je pivnica suchšia, korene zasypávame pieskom. Taktôľ zeleninu udržíme čerstvu dlhšie obdobie. Optimálna teplota na uskladňovanie je od 2 do 4°C a relativná vlhkosť 85 %. Kto nemá vhodné uskladňovacie priestory v pivnici, môže zeleninu uskladňovať aj do hroblí v záhrade. Rajčiaky zberáme všetky, aj zelené. Keď ich odložíme na svetlejšom mieste v stredne teplej miestnosti, všetky dozrejú. Výhodne je vybrať z pôdy celé rastliny rajčiakov aj s plodmi a zavesiť na suchom mieste. Chceme ešte pripomenúť, že niektoré druhy zeleniny, ako napr. pôr, môžeme nechať zimovať na hriadele, vydrží aj mrazy. Do pivnice ukladáme len časť pôrov určenú na konzum.

Na začiatku mesiaca môžeme ešte vysadzovať jesenný cesnak, ktorý samozrejme pred výsadbou moríme. Všetky uvoľnené záhony po zbere treba zrýľovať a tak pripraviť na zimovanie. Dobre je pred zrýľovaním rozhoďť na záhony maštaľný hnoj alebo kompost.

Ovocinári

Október je mesiac hlavnej oberačky zimných odrôd jabĺk a hrušiek. Toto ovocie nemôžeme oberať predčasne, preto je dôležité správne zistenie jeho zrelosti a teda aj obdo-

bia zberu. Tak napr. šupka dozrievajúcich jabĺk sa pokrýva jemným voskom a súčasne mení sa ich zelené sfarbenie do žltkastej, belavej až pomarančovej. Hned po obrati treba ovocie triediť a to najzdravšie ukladať v uskladňovacích priestoroch (drobné a najväčšie plody sa na uskladňovanie nehodia). Október je vhodným obdobím na sadenie ovocných stromkov a krov. Sadíme ich do vopred prípravených jám alebo do zriegolovanej pôdy. Pred sadením stromky treba na niekoľko hodín namočiť a zahlaďiť rezné plochy na koreňoch. Ináč koreňovú sústavu šetríme a zbytočne neskracujeme. Stromčeky štopené na typových podpniakoch sadíme tak, aby miesto očkovania bolo 5-10 cm nad zemou. Samozrejme po zasadení treba stromky výdatne zaliať a zabezpečiť proti ohryzu zverou (drôtené pletivo, papier, chrániče z plastických hmôt a pod.). Prati zimným mrazom je účelné novovysadené stromky zakopcovat'.

Chovateľia

by svoju pozornosť v tomto období mali venovať mladým sliepkam, ktoré cez leto vyrástli, a začať ich pripravovať na znášku. V tomto kontexte chceme pripomenúť, že aj keď hmotnosť vajec závisí v značnej miere od toho, k akému plemenu sliepky patria, možno to určitými opatreniami ovplyvniť. Tak napr. keby sme intenzívnejšou výživou skrátili čas potrebný na dosiahnutie pohlavnnej doспelosti a tak vyvolali „predčasné“ znášku, znesené vajcia budú mať menšiu hmotnosť ako vajcia starších sliepok. Preto keď spozorujeme, že mladé sliepočky pohlavnne dospejvajú (tvarovanie a vyfarbenie hrebeňov, lalokov, chvostov a pod.), musíme zmeniť krmnú

dávkou tak, aby obsahovala viac bielkovín (aj živočíšnych), minerálnych látok, najmä vápnika a vitamínov, čím dospejanie spomalime.

Pre chovateľov husí je už teraz najvyšší čas vybrať vhodných jedincov pre budúci chov. Treba teda vybrať nielen husi, ale aj nového gunára, ktorý musí byť v kŕdli skôr, než sa husi začnú páriť, lebo by sa mohlo stať, že ho husi neprijmú. Keď je teplá jeseň, možno husi v prvej polovici októbra tretí raz podsklbať.

Včelári

V minulom čísle sme písali o potrebe čo najrýchlejšieho podávania včelstvám zimných zásob. Kto to neurobil v septembri, musí to urobiť najneskôr na začiatku októbra. Za priznivého počasia včelstvá ešte využívajú každú príležitosť na prelety prípadne zbieranie peľu. Najmä mladé včely robia orientačné prelety, pričom sa zbavujú nestratiteľných látok nahromadených v ich výkalových vakoch. V tomto období práce vo včelnici ubúda. Treba však skontrolovať letáčové otvory, či niekde nie sú diery, cez ktoré by sa mohli dostať do úľa myši alebo piskory. Otvory sa zužuje na výšku ok. 7 mm. Koncom mesiaca, keď sa v dôsledku nižšej teploty včely lepšie stiahnu do chumáča, takže ich už v podmetoch niesie, vkladá sa do podmetu pod plást nepieskovanú lepenku. Keď je však vtedy teplejšie počasie a včely v podmete visia, treba túto prácu odložiť na neskôr. Nesmie sa však na to zabudnúť. Ide o to, že na jar vytiahnutím a vyčistením podložky ušetríme včelám veľa práce. Nemusia totiž vynášať mŕtvolky uhynutých starších včiel a melivo. Okrem toho podľa stavu na podložke sa včelár môže dozvedieť, ako včelstvo zimovalo, kol'ko včiel uhynulo, ba dokonca aký je jeho zdravotný stav. (jš)

ZBIERAME BYLINY

Dnes si porozprávame o rastline, ktorú všetci poznáme ako obyčajnú burinu rastúcu na našich poliach, lúkach, v kroviskách a pri cestách. Roľníci ju sústavne plenia a vyhádzajú, často spaľujú, lebo sa rýchlo rozmnožuje. Ide o PÝR OBYČAJNÝ (lat. *Elytrigia repens*, pol. perz), známy už v staroveku, ktorý - o čom málokto vie - má vzácne liečebné účinky.

Predmetom zberu je podzemok, teda korene, nezriedka dosť dlhé, ale bez drobných bočných korenkov. Zber sa robí na jar (marec-apríl), ale väčšinou na jeseň (september-október). Ľahko ho možno získať napr. po oraní a bránení. Po zozbieraní treba pýr otriasaním zbaviť zeminy, dobre preprat' vo vode, zbaviť bočných korenkov, stielok a pod. Vyberajú sa iba žlté, nie odumierajúce a hnedasté podzemky, ktoré potom sušíme na dobre vetraných miestach v tenkej vrstve pri teplote ok. 40°C. Materiál nemá pach, chutí sladka-

sto a skladuje sa dobre zatvorený, lebo ľahko vlhne.

Pýr obsahuje značné množstvo rozpustného fruktózantu triticinu a iné cukry, ďalej gumovité látky, sliz, vanilínový glukozid, kárvón a silicu, ktorá sa asi z 95 % skladá z antibakteriálneho agropyrénu.

Pýr sa všeobecne považuje za veľmi vhodnú náhradku za cudzokrajný sarzaparilový koreň niektorých lián. Využíva sa napr. do mierne močopudných, potopudných, hließnotvorných a metabolických čajovín a slúži aj na vyvolávanie hnačiek. V zmesiach s inými vhodnými drogami zvyšuje vylučovanie moču pri reumatických ochoreniach, spolu-pôsobí pri metabolickom ochorení kľbov, chrobáč močového mechúra, pri piesku v močových cestách a pri ťažkostach žľžníka, slezinu a pečene. Dáva sa tiež do čajovinových zmesí pri cukrovke. Obvyklá dávka je 3 až 10 g podzemku v odvare, v čaji, denná dávka dosahuje niekedy až 100 g. V homeopatii sa esencia z čerstvých podzemkov používa hľavne pri chorobách močových ciest.

Podzemky pýru sa oddávna využívali v ľudovom liečiteľstve aj pri kataroch priesiek a na odhlieňovanie dýchacích ciest. (jš)

MARTIN MADAČOV

PRAVDA A LOŽ

Z mesta do mesta, z dediny do dediny putuje Pán Ježiš so svätým Petrom a všade sa im vodí rovnako: všade odmieňajú štedrých ľudí a tressú lakových, všade odmenia ľudí, čo milujú pravdu a tressú tých, ktorí klamú.

Ako tak putujú, ide im naproti tesár a v tanistre na chrbte si nesie zarobené peniaze. Pán Ježiš chce vyskúšať, či povie pravdu, preto sa pýta:

- Syn môj, čo to nesieš v tej tanistre?
- Čože by som niesol? Trochu triesok do pece.
- Keď triesky nesieš, triesky nes!

Tesár sa usmieva, že oklamal pútnikov, ale doma mu je do plácu, keď namiesto peňazí vysype z tanistry len ívery.

Tak Pán Ježiš potrestal klamárskeho te-

sára a odvtedy vraj majú tesári vždy viac triesok ako peňazí.

Putujú ďalej, až vojdú do biednej chalúpky, kde býva chudobná matka s drobnými deťmi, ale nemá im čo dať jesť, čo ako pýtajú, čo ako plačú od hladu.

Chce ich ako-tak utísť, nuž berie kus hliny, hnetie z nej posúch a kladie ho do horúceho popola. Chúdatá deti si myslia, že je to naozajstný posúch, prestávajú plakať a ticho čakajú, kým sa upečie.

Pán Ježiš chce skúsiť, či povie pravdu a pyta sa:

- Čože to pečeš, dcéra moja, v popole?

- Čože by som piekla, hlinený posúch, lebo múky už nemáme, ani čo by za necht vošlo.

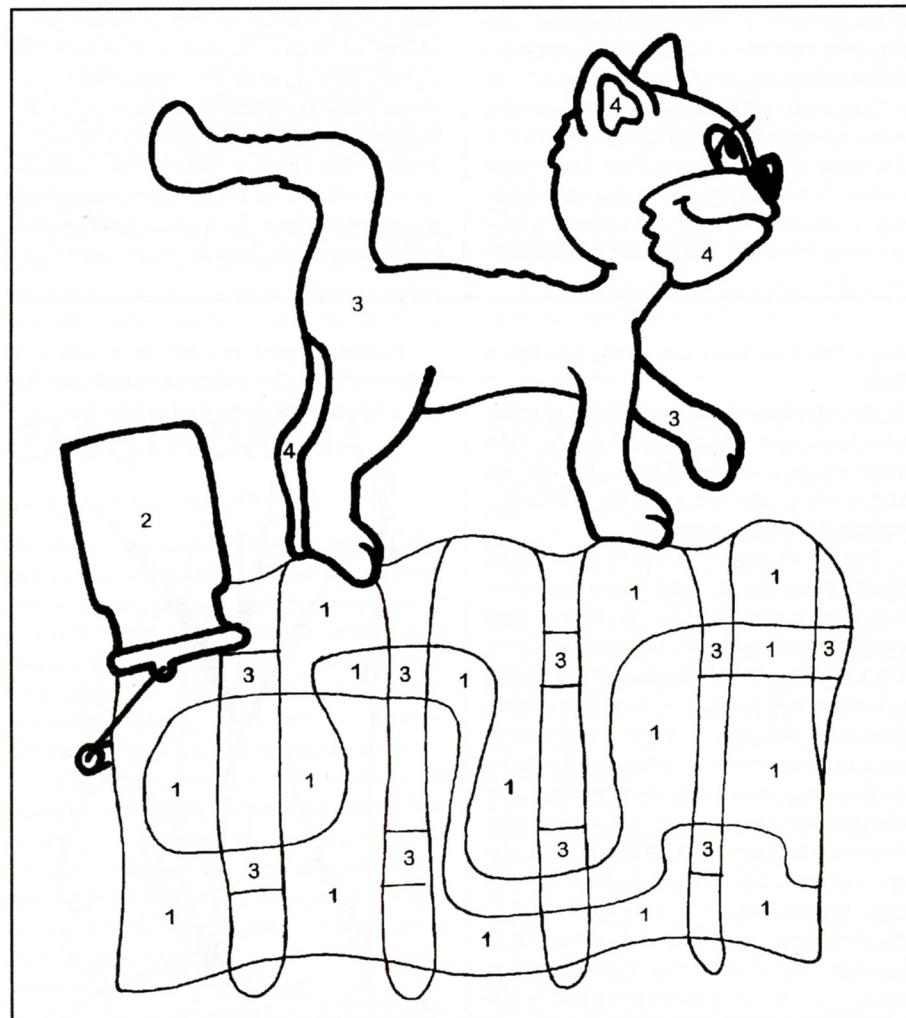
- Keď je hlinený, nech bude pšeničný a nech vám z neho nikdy neubudne!

A hľa, hlinený posúch sa naozaj premenil na pšeničný chlieb a čo kolko jedli, nikdy im z neho neubudlo, kým deti nedorástli a kým si samé nevedeli na chlieb zarobiť.

MALUJTE S NAMI

Ako myslíte, na čom sa nachádza mačka. Dozviete sa to, keď vymaľujete nás dnešný obrázok. Odporúčame nasledujúce farbičky: 1 - modrá, 2 - zelená, 3 - hneda, 4 - ružová. Prajeme vám príjemnú zábavu. Knihy vyžrebovali: Tomasz Augustyn z Varšavy, Margita Radecká z Kacvína a Gabriela Zgámová z Jablonky.

JÁN NAVRÁTIL

PREČO JE PEKÁR ZAMÚČENÝ

Pekár pracuje dlho do noci. Pozerá oknom na mesiac a podľa neho robí rožky. Mesiac sa čuduje, že ho vie tak dobre napodobniť, a spustí sa po svojich lúčoch ako na lanovke pekárovi na stôl. Dopadne tak prudko, že rozvíri v pekárni všetku múku a pekára zamúči.

Pekár zamieša mesiac medzi ostatné rožky a dá ho do pece upiecť. V peci je tma a v tme je mesiac majstrom. Len čo sa trošku zohreje, vyletí komínom ako z dela. Naberie výšku a ponáhľa sa zapadnúť. Tesne nad obzorom sa opráší. Lieta z neho toľko múky, že začne svítať. Keď pekár rožky vylahúje z pece, počítia ich a vždy mu jeden chýba.

„To iste tá maškrtná záhradníkova koza. Aj včera som ju videl s rožkami. Ved' sa raz popálil! Alebo že by boli v peci myší?“

Ani jedno, ani druhé sa mu nepozdáva. Aby pekára každodenné počítanie rožkov, a tým aj remeslo neomrzelo, mesiac občas dorastie na bochník a pomieša sa mu medzi chleby. Preto vidíme na oblohe raz rožok a raz bochník chleba.

Svoje šibalstvá opakuje mesiac každú noc. Preto je pekár zamúčený. Keby raz zapchal v komíne dieru, iste by sa mohol niekto na druhý deň pochváliť, že zjedol mesiac.

VESELO SO ŽIVOTOM

- Petrík, prečo sa toľko smeješ? - páta sa matka prvého z dvojčiat.

- Lebo otecko už druhý raz bije Paľka a hovorí: - Tu máš! Petrík už svoje dostal.

***

Mamička, kúp mi také zuby, ako má starý otec! - žiada Miško.

- Načo by ti boli umelé zuby?

- Keď ma budú bolieť, môžem si ich vložiť do pohára.

***

- Mami, Lubka spadla do rieky.

- Dúfam, že ju spolužiaci zachránili.

- Pravdaže.

- Aj ste jej dávali umelé dýchanie?

- Chceli sme, ale odbehla domov.

***

Synček hovorí mamičke:

- Mami, snívalo sa mi, že sme spolu hrali futbal. A čo sa snívalo tebe?

- Mne sa nesnívalo nič, - odpovedá matka.

- Ááále, neklam, ved' sme ten futbal hrali spolu!

RUDOLF DOBIÁŠ DOMOV

Aká je to vôňa?
Taká... Ako doma.
Sladká vôna chlebová -
to je vôňa domova.

Aká je to vôňa,
ktorou domov vonia?
Taká, čo sa nikdy neminie,
ako sladké srdce mamine.

Aká je to vôňa?
Taká... Ako doma.
Smäď uhasí, nachová.
To je vôňa domova.

MÁRIA TOPOĽSKÁ LASTOVIČKA

Zo strnísk už fúka vietor,
z ulíc lístie vymetá.
Prečo, keď sa končí leto,
letíš od nás do sveta?

Vieš, aká je zima biela?
Vieš, že je sneh biely prach?
Však si ešte nevidela
sedieť deti na saniach?

ZO STARÝCH MÚDROSTÍ

Kto druhému jamu kope,
sám do nej padá.

Dotial'sa chodí s džbánom po vodu,
kým sa nerozbije.

Cím vyššie vyjdeš,
tým ďalej dovidíš.

Sľubuje ti hory-doly,
a nedá ti pohár vody.

ČO JE TO?

Vlasy nemá,
hrebeň nosí.
Ostrôžky má,
chodí bosý.
Ostrôžky má,
neštrngá si,
miesto toho
zaspieva si.
Čo je to?
(túhok)

Pri potoku
z každej strany
rastú prúty
s pišťalkami.
Kto má nožik,
kto to vie,
pesničku si
odreže.
Čo je to?
(abírV)

Milí mladí čitatelia!

Redakcia Život v spolupráci so Slovenským inštitútom vo Varšave a základnými školami na Spiši a Orave vypisuje pre vás novú

VÝTVARNÚ SÚŤAŽ ŽIVOTA '97

pod názvom

MÔJ VYSNÍVANÝ DOM

Nie je to náročná téma, stačí sa len dôkladnejšie prizrieť - zvonka a zvnútra - väšmu domu. Možno objavíte niečo zaujímavé vo vašej záhradke. Sme si istí, že si predsa všimnete niečo, čo by ste nám chceli ukázať. Pre istotu vám ponúkame niekoľko pomocných námetov, ktoré vám môžu prácu uľahčiť:

- ako vyzerá váš dom,
- ako vyzerá vaša detská izba, čo by ste v nej zmenili,
- najzaujímavejšie zákutie vo vašom dome,
- najkrajší zážitok vo vašom dome (oslava menín, narodenín, vianočných a iných sviatkov),
- zariadenie a technika vo vašom dome,
- najkrajší dom vo vašom okolí,
- ako vyzerá v súčasnosti vaša ulica a váš dom v nej,
- vaša domáca záhradka, čo by ste v nej zmenili,
- ako si predstavujete váš dom v budúcnosti.

Súťaže sa môžu zúčastniť všetci mladí záujemcovia zo základných škôl, ak nám pošlú aspoň jednú prácu na uvedenú tému. Pevne veríme vo vašu fantáziu a nápaditosť. Pri práci môžete používať ľubovoľné techniky - ceruzku, temperu, textil, drevo, papier a pod.

Každá práca musí obsahovať tieto údaje: názov (titul), meno a priezvisko, vek, školu, triedu a presnú adresu.

Svoje práce nám posielajte na adresu redakcie v Krakove najneskôr do 19. decembra 1997.

Najlepšie a najkrajšie práce získajú hodnotné odmeny a budú uvarenené v Živote.

Srdečne pozývame!

Ohlas

ANDREJ SLÁDKOVIČ - JÁN LEVOSLAV BELLA

Velebne

I. Slo - ven-ský brat! ob - jín si mat', l'ub ver - ne ob - ja - tú:
zem sloven - ská je tvo - ja mat', mi - luj zem tú svä - tú!
Zem tá je krá - sna slá - vna časť v sveta de - sa - ti - ne:
2. Nuž, povd'ačné k Bohu oko a modlitbu svätú!
slovenskú zem, tú svoju mať žehnaj, l'uby bratu!
Šíreho sveta ona je slávna desatina:
trpieť môže, lež zhynút' nie slovenská rodina!

RÝCHLA AKO BLESK

Skončila sa atletická sezóna, preto si dnes pohovoríme o najväčšom tohoročnom objave v ľahkej atletike, mladej americkej šprintérke Marion JONESOVEJ.

Je zaujímavé, že ešte pred rokom známy tréner z Jamajky T. Graham hovoril o nej, že nemá ani potuchy o rýchлом behaní. Vraj všetko robí zle: zle drží hlavu, nevie preberať nohami, zle pracuje rukami, príliš sa nakláňa dopredu, skrátka behá ako basketbalistka, ktorej sa zdá, že je šprintérka. Tieto kritické pripomienky mali isté opodstatnenie. Aj keď bola neobykle rýchla, ved' už ako 15-ročná žiačka zabehl 100 m za 11,15 sek. a 200 m za 22,58 sek., čo dnes nemôže dosiahnuť žiadna poľská šprintérka, jednako svoj prirodzený bežecký talent nevyužívala v ľahkej atletike, ale... v basketbale. Stala sa členkou basketbalového tímu University of North Carolina, kde sa čoskoro ukázala ako veľmi talentovaná rozohrávačka. Za univerzitu hrala celých päť rokov. Počas tohto obdobia si dvakrát zlomila ľavú nohu a neverdomky si osvojila návyk dosť škaredého, basketbalového behania (o čom spomíнал T. Graham), ktorého sa vlastne podnes nezbavila.

Systém hľadania mladých talentov sa v Spojených štatoch už dávno osvedčil. Preto neprekvapuje, že tréneri si ju všimli už ako 13-ročnú žiačku, keď ľahúčko vyhrala so svojimi rovesníčkami. K ničomu ju nenutili, len čakali, keď podrastie. Hoci ju viac tešil basketbal, predsa len roku 1991 vyštartovala na majstrovstvách USA v ľahkej atletike, ale na sve-

tový šampionát sa ešte nekvalifikovala. Navyše mala smolu. Totiž o rok neskôr bola vo vynikajúcej forme a mala šancu zúčastiť sa OH v Barcelone ako členka štafety, ale vedenie dalo prednosť inej, skúsenejšej šprintérke. Preto sa opäť vrátila k basketbalu. Potom boli Olympijské hry v americkej Atlante (1996), lenže M. Jonesová pre spomínanú zlomeninu nemohla na nich štartovať a olympijské zápolenie sledovala z tribúny. Vtedy azda prvýkrát lutovala, že nie je medzi šprintérkami. Ešte si krátky čas myslala, že sa jej podarí spojiť obe športové disciplíny, ale keď to nešlo, definitívne sa s basketbalom rozlúčila.

Na výsledky nebolo treba dlho čakať. Celú minulú zimnú sezónu intenzívne trénovala a jej hlavným cieľom bol štart na augustových majstrovstvach sveta v Aténach. Došla sa skutočne do vysokej formy, čoho dôkazom bol fakt, že pred spomínaným šampionátom v Aténach zabehl stovku šestkrát pod 11 sekúnd. Stala sa tiež majsterkou Spojených štátov v behu na 100 m a v skoku do diaľky. Tlač sa začala široko rozpísovať, že sa objavila nová Wilma Rudolphová (trojnásobná zlatá medailistka OH v Ríme, 1960), aj keď ju s ňou spájala iba rovnaká výška (178 cm) a farba kože. W. Rudolphová totiž behala krásne a ľahúčko ako gazela, kým beh M. Jonesovej je akýsi siláčky, aj keď skutočne veľmi rýchly.

Do Atén išla ako favoritka celej Ameriky a nesklamala. Kvalifikačnými behami v stovke prešla ako búrka a vo finále, aj keď na štarte trochu „zaspala“, presvedčivo zvíťazila. Druhú zlatú medailu vybojovala v štafetovom behu 4 x 100 m. Práve vďaka nej americká štafeta nielenže vyhrala, ale dosiahla čas blízky svetovému rekordu.

Tréneri a športová tlač vidia v 24-ročnej Marion Jonesovej budúcu svetovú rekordérku nielen na 100 a 200 m, ale aj v skoku do diaľky. Podľa viacerých môže byť kýmsi v podobe slávneho Carla Lewisa, ibaže v ženskom vydani. Niektorí dokonca uvádzajú konkrétné časy, aké onedlho dosiahne. Napr. v stovke na budúci rok 10,70, v 1999 - 10,50 a v roku 2000 svetový rekord. V dvojstovke by sa mala stat rekordérkou už na budúci rok, podobne ako v skoku do diaľky, keďže sa do nich - napriek dobrým výsledkom - doteraz ešte poriadne nepustila. V budúcnosti, pred tridsiatkou, ako sama hovorí, sa pokúsi štartovať aj na 400 m, ako to voľkedy robila I. Szewińska. Noviny písia o nej, že behá ako blesk. Iste oprávnené, o čom sa diváci mohli viackrát presvedčiť.

J.Š.

Hviezdy svetovej estrády

MARIAH CAREY

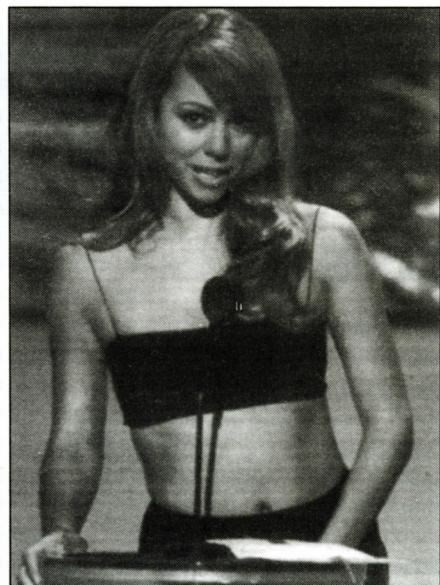
Hovorí sa o nej, že je najpredávanejšou speváčkou na svete. Ide samozrejme o počet jej predaných platní, ktorý doteraz dosiahol závratnú výšku - 80 miliónov výliskov. Je jedinou spievajúcou ženou, ktorej vyšli zaradom tri platne vo vyše osem miliónovom náklade. Nejde pritom len o kvantitu, ale aj o kvalitu, čoho dôkazom je fakt, že v historickej stovke najlepších pesničiek časopisu Billboard debutovalo doteraz na prvom mieste len šest skladieb. Tri z nich zložila a zaspievala práve Mariah.

Tridsaťročná M. Carey vyrastala v hudobnom prostredí. Jej matka bola opernou speváčkou v New Yorku. Preto neprekvapuje, že budúca hviezda pop si vlastne od malíčka pospevovala skladby S. Wondera či A. Franklinovej. Mala však nielen spevácky talent. Už ako štvorročné dieťa sama zložila prvú skladbičku. Spevácku a skladateľskú

kariéru však začala robiť až v roku 1990, kedy jej vyšiel prvý album *Mariah Carey*, ktorý obsahoval tak veľké hity, ako *Vision Of Love*, *Love Takes Time*, *Someday* alebo *Don't Wanna Cry*. Nečudo, že sa pre ňu - ako z vreca - začali sypať rôzne prestížne ceny, vtom dve ceny Grammy za najlepší debut a pre najlepšiu speváčku pop.

Väčšinu pesničiek si Mariah skladá sama. Niektoré, ako spomína, zložila ešte v škole, neskôr ich len trochu upravila a nahrala. Práve tak vznikol jej druhý album *Unplugged*, ktorý nahrala za jednu noc. Podobne bolo aj s albumom kolied *Merry Christmas*, ktoré si vlastne pospevovala po celý život. V roku 1992 vydala Mariah študijný album s titulným megahitom *Emotions*, za ktorý dostala ďalšie dve ceny Grammy, vtom jednu ako producentka. Najväčší úspech mala jej platňa z r. 1993 *Music Box* s takými hitmi ako *Dreamlover* a *Hero*, ktorú predala v úctyhodnom náklade 24 mil. výliskov. Tri ďalšie - *Daydream*, *One Sweet Day* a *Merry Christmas* vyšli v 8-miliónových nákladoch. Posledný

album M. Carey *Butterfly* vyšiel len nedávno, 15. septembra t.r. Očakáva sa však, že bude rovnako dobrý a úspešný, ako predošlé. (jš)

UPLEŤME SI PULÓVER

Máme už polovicu jesene a chladnejšie dni, počas ktorých sa naše deti potrebujú teplejšie obliecte. Preto dnes prinášame model pekného detského pulóvrika, ktorý si sami môžete upiesť. Naše údaje sú na veľkosť 116/122 a 126/134. Údaje na veľkosť 126/134 sú uvedené v zátvorkách.

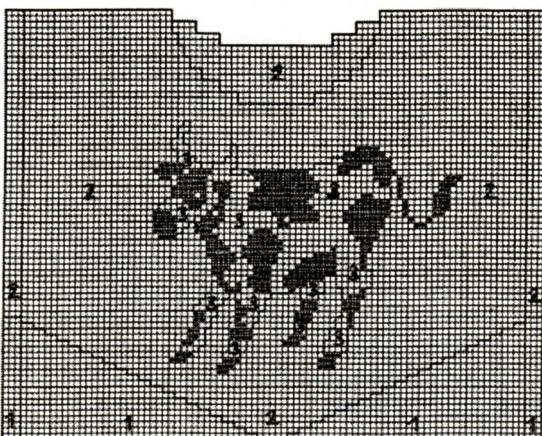

Spotreba materiálu: 150 (200) g zelenej vlny, 150 (200) g sivej vlny, trochu bielej, antracitovej a žltej. Ihlice č. 3 a 4, okrúhla ihlica č. 3.

Jednotlivé vzory: **okrajový vzor** - 1 očko hladko, 1 očko obrátene; **džersejový vzor** - lícová strana hladko, rubová obrátené; **motív kravičky a húsky** - vpletáte džersejovým vzorom podľa pripojených predlôh: kravičku na predný diel pulóvra a húsky na rukávy. Jednotlivé farby sú označené takto: 1 - sivá, 2 - zelená, 3 - biela, 4 - antracitová, x - žltá.

Skúška očiek: 22 očiek a 29 riadkov = 10 x 10 cm.

Schéma, podľa ktorej vpletáte na predný diel motív kravičky

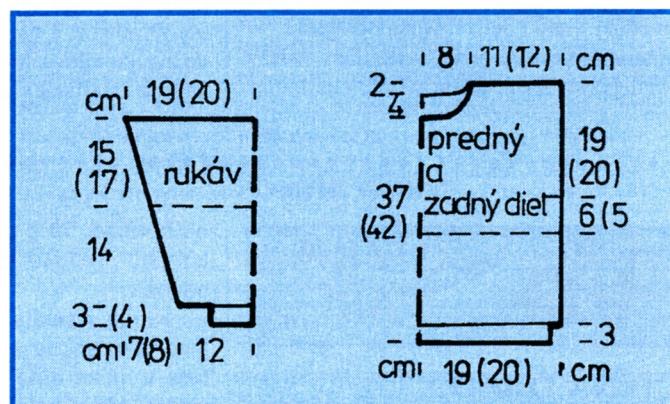
Predný diel: Na ihlice č. 3 nahodíte sivou vlnou 85 (91) očiek a pletiete okrajovým vzorom 3 cm. V práci pokračujete na ihliciach č. 4 džersejovým vzorom. Vo výške 18 (23) cm od začiatku práce začnete vpletať podľa pripojenej predlohy zelenou vlnou sedlo a do sedla motív kravičky. Vo výške 37 (42) cm od začiatku práce uzavrite prostredných 13 očiek na priekrčník. Ďalej pletiete každú stranu zvlášť. Na priekrčník uzavriete ešte v každom 2. riadku na obidvoch stranach 2 x 3, 1 x 2 a 3 x 1 očko. Vo výške 43 (48) cm od začiatku práce uzavrite naraz plecia.

Zadný diel: Pletiete tak isto ako predný aj so zeleným sedielkom, ale bez motívku kravičky. Vo výške 41 (46) cm od začiatku práce uzavriete prostredných 19 očiek na priekrčník. Ďalej pletiete každú stranu zvlášť. Na priekrčník uzavriete ešte v každom 2. riadku na obidvoch stranach 2 x 4 očká. Plecia uzavriete ako na prednom diele.

Rukáv: Na ihlice č. 3 nahodíte zelenou vlnou 55 očiek a pletiete okrajovým vzorom 3 (4) cm. V práci pokračujete džersejovým vzorom na ihliciach č. 4. Na rozšírenie rukáva pridávate v každom 6. riadku na obidvoch stranach 6 x 1 očko. Súčasne vo výške 17 (18) cm od začiatku práce začnete pliesť sivou vlnou trojuholník, do ktorého vpletáte podľa pripojenej predlohy motív húsky. Vo výške 32 (35) cm pletenie naraz uzavriete.

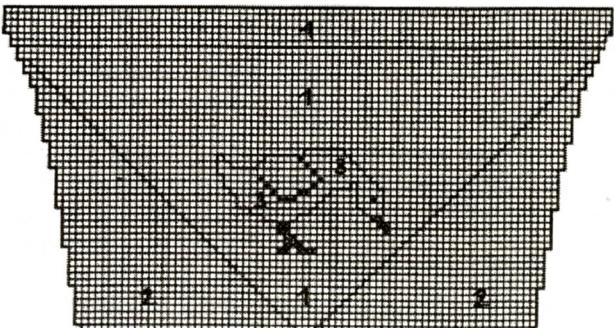
Vypracovanie: Zošijete plecia, označíte si stred rukáva a prišijete 19 (20) cm k prednému a 19 (20) cm k zadnému dielu. Zošijete boky pulóvra a rukávov. Na okrúhlu ihlicu č. 3

Schéma strihu pulóvra

naberiete okolo priekrčníka 114 očiek a pletiete okrajovým vzorom zelenou vlnou 6 riadkov. Teraz dovyšívate obrubu okolo sedielka na prednom a zadnom diele a trojuholníka na rukávoch antracitovou vlnou retiazkovým vzorom. Potom žltou a bielou vlnou vyšijete na plecia pulóvra po 4 kvietky a okolo motívov kravičky a húsky drobné kvietky. Stred bieleho kvietku je žltý a naopak stred žltého kvietku je biely. Nakoniec prišijete kravičke na obojok zvonček.

Schéma, podľa ktorej vpletáte na rukávy motív húsky

CHOROBY WYMIENIA KRÓW

Przekrwienie wymienia - występuje szczególnie często u krów wysokomlecznych. Spowodowane jest zwiększym dopływem krwi do wymienia wskutek rozpoczęcia wydzielania mleka. Skóra na wymieniu jest wtedy zaczerwieniona, samo wymię obrzękłe a przy dojeniu w mleku pojawia się krew. Jeśli w oborze jest zimno, a także przy trzymaniu krów na betonowej podłodze bez dostatecznej ilości ściółki, a do tego jeżeli są zranienia na wymieniu, obrzęk może przemienić się w ropień lub może powstać zapalenie wymienia. Wymię jest powiększone, przy obmacywaniu twarde, a skóra zaczerwieniona. Mleko ma zabarwienie jasnoróżowe lub czerwone. Przy takich objawach trzeba poprawić warunki utrzymania: dać więcej ściółki i cieplejsze pomieszczenie, odjąć pasze treściwe, dawać tylko pasze objętościowe z niewielką ilością wody do picia i zapewnić zwierzęciu ruch na powietrzu. Chatego wymienia nie masować, można natomiast zrobić okłady z chłodnej wody z octem. W zapobieganiu - w ostatnim miesiącu przed ocieleniem należy zmniejszyć dawki pokarmowe, odejmując

pasze soczyste i treściwe, a zwiększać je powoli dopiero po porodzie.

Obrzęk wymienia. Na krótko przed porodem lub bezpośrednio po nim następuje zwykle obrzęk wymienia. Obrzęk obejmuje jedną ćwiartkę lub całe wymię. Strzyki nie obrzękają, ale stają się jakby krótsze, gdyż są zasłonięte przez obrzękłe wymię. Obrzęk może objąć również podbrzusze. Przy naciśku palcem w wymieniu tworzy się dolek, który powoli zanika. Wymię więc nie jest twarde, w przeciwieństwie do przekrwionego. Zdajane mleko nie jest zmienione i nie zawiera krwi. Do czasu ustąpienia obrzęku należy krowie zmniejszyć o połowę dzienną dawkę paszy, a zwłaszcza odjąć zielonki i okopowe oraz zmniejszyć ilość podawanej wody. Wymię trzeba codziennie masować a krowę wypuszczać z obory. Konieczne jest także podwiązywanie wymienia czystą płachtą z otwarami na strzyki. Dwa rogi płachty wiążą się na grzbicie a trzeci przeprowadza się obok ogona.

Rany na wymieniu. Jeżeli uszkodzeniu ulegnie tylko skóra wymienia, rana goi się na ogół łatwo. Trzeba ją obmyć czystą wodą a następnie opłukać różowym roztworem nadmanganianu potasowego. Rany strzyków i głębokie rany wymienia są niebezpieczne, ponieważ mogą łatwo spowodować zapalenie wymienia, a tym samym przyczynić się do zaniku mleka. Może też powstać przetoka (nie zarastający otwór), przez który wy-

cieka mleko. W wypadku takich ran lepiej jest wezwać lekarza.

Słuczenia wymienia. Słuczenia spowodowane są uderzeniami nie powodującymi przerwania skóry, ale przyczyniającymi się do wylewu krwi pod skórę wskutek pęknięcia naczynów krwionośnych. Przy słuczeniach powstaje niewielkie obrzmienie i pojawiają się fioletowe plamy, wraz z mlekiem wypływa czasem nieco krwi. Na takie wymię należy zrobić okład z lodu lub zimnej wody albo polewać je co pewien czas zimną wodą. Mleko należy zdjąć powoli i ostrożnie. Po 2-3 dniach można lekko wetrzeć w wymię maść ichtiolową lub kamforową.

Brodawczyna wymienia. Przyczyna jej powstawania nie jest dotychczas wyjaśniona. Pewne jest natomiast, że trzymanie krowy w brudnej oborze, na brudnej ściółce, zadrapania i zranienia skóry ułatwiają powstawanie brodawek na strzykach i wymieniu. Utrudniają one dojenie, wskutek czego wydzielanie mleka jest zmniejszone aż do stopniowego zaniku. Leczenie powinien prowadzić lekarz.

Zatrzymanie mleka - następuje przeważnie u krów płożliwych, nerwowych lub wtedy, gdy dojenie sprawia krowie ból. Mleko zostaje zatrzymane w jednej ćwiartce lub całym wymieniu. Postępowanie uzależnione jest od przyczyny zatrzymania mleka. Przed wszystkim nie wolno takiej krowy bić ani krzyczeć na nią. Dojenie musi się odbywać o

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

BUDVARSKÁ ROŠTENKA. 4 plátky roštenky, 60 g masti, 1 cibuľa, voda, 1 vrchovatá lyžica hladkej múky, mleté čierne korenie, 3 dl hovädzieho vývaru, 1 dl Budvaru 12° (môže byť aj iné svetlé pivo).

Roštenky naklepeme, osolíme, okoreníme, narežeme na okrajoch, aby sa nekrútili, vložíme do hrnca s nadrobno pokrájanou cibuľou spnenou na mase, podlejeme horúcou vodou a dusíme do mäkká. Mäkké vyberieme a odložíme na teplé miesto, šťavu vydusíme na tuk, zaprášíme múkou, popräzíme, zalejeme vývarom a varíme, až sa štava začne oddeľovať od tuku. Potom ju zalejeme pivom a povaríme. Roštenky vložíme do hrnca, zalejeme precedenou šťavou a povaríme. Podávame s dusenou ryžou alebo knedlami.

KURČA PO ŠPANIELSKY. 1 kurča, 50 g masla, 20 g múky, paprika, soľ, čier-

ne korenie, 50 g cibule, 3 lyžice rajčiakového pretlaku, 1 dl červeného vína, cesnak.

Kurča nakrájame na porcťe, posolíme, okoreníme a popaprikujeme, obalíme v múke a na horúcom masle opečieme. Vo výpeku oprážime pokrájanú cibuľu, pridáme kurča a dusíme do mäkká. Keď je mäkké, pridáme rajčiakový pretlak, rozotretý cesnak, víno a ešte chvíľu dusíme. Podávame so zemiakmi buď ryžou.

MUSAKA Z KYSLEJ KAPUSTY. 800 g kapusty, 2 vajcia, 2 dl kyslej smotany, 700 g bravčového mäsa, soľ, masť, voda, 2 cibule, mleté čierne korenie.

Na masti speníme cibuľu. Kapustu prepláchneme studenou vodou, sedíme a spolu s jednou cibuľou dusíme do mäkká. Očistené mäso zomelieme a s druhou pokrájanou cibuľou udusíme na masti do mäkká. Potom pridáme do mäsa soľ, vajce, korenie a dobre premiešame. Na vymastený pekáč dávame striedavo vrstvu kapusty a vrstvu mäsa. Navrch dáme kapustu. V smotane zmiešame vajce a štipku soli, nalejeme na kapustu a dáme zapieciť do rúry.

KYSLÁ HUBOVÁ POLIEVKA. 120 g čerstvých hub, 20 g masti alebo oleja, 40 g cibule, 1/4 l kyslého mlieka, 40 g hladkej múky, voda, soľ, bobkový list, ocot, červená paprika.

Očistené a umyté huby pokrájame a dáme na posekanú cibuľu zapenenú na masti. Pridáme červenú papriku, bobkový list, soľ, podlejeme vodou a dusíme. Do mlieka zamiešame múku, prilejeme k hubám a spolu povaríme. Nakoniec okyslíme.

MÚČNIKY

ANGLICKÉ SUŠIENKY. 200 g ovocných vločiek, 200 g hladkej múky, 1 balíček prášku do pečiva, 120 g práškového cukru, 120 g masla, 1 vajce, štipka soli, lyžica mlieka, tuk na mastenie plechu.

Vločky zomelieme na mlynčeku na mak, pridáme múku, roztočené maslo, vajce, soľ, mlieko. Zamiesíme cesto a vyvalkáme ho na pomúčenej doske na hrúbkou 2 až 3 mm. Formičkami povykrajujeme rôzne tvary a uložíme na vymostený plech. Popicháme vidličkou a upečieme vo vyhriatej rúre.

tej samej porze, a przed dojeniem trzeba wymię wymasować od góry do dołu. Doi się dokładnie, żeby nie sprawiać krowie bólu.

Mlekotok. Schorzenie to polega na stałym wyciekaniu mleka kroplami wskutek schorzenia mięśnia zamkającego ujście strzynka. Schorzenia tego nie można całkowicie wyleczyć. Można na strzyk nakładać opaskę gumową niezbyt silnie ścisającą lub zmniejszyć otwór operacyjnie.

Brak mleka. Nieraz mimo prawidłowego porodu i urodzenia zdrowego cielaka krowa nie daje mleka, albo też daje go bardzo mało. Najczęściej zdarza się to u pierwiastek. Przyczyny tego mogą być różne: złe żywienie krowy jeszcze we wczesnej młodości lub też podczas ciąży, niedostateczne rozwinięcie wymienia, zwłaszcza u zbyt wcześnie zacielanej krowy. Jeżeli wymię jest zbyt mięsiste lub ołuszczone, to wydzielanie mleka jest także słabe, a wymię w takich wypadkach jest małe. W postępowaniu trzeba brać pod uwagę przyczyny schorzenia. Przede wszystkim trzeba krowie dawać pasze mleko-pędne, pójla z maki i siemienia Indianego, otrąb pszennych, makuchy. Wymię parę razy dziennie trzeba masować i lekko wcierać w nie spirytus kamforowy. Jeżeli zabiegi te nie pomogą, należy wezwać lekarza, który ustali przyczynę i doradzi, czy warto taką krowę leczyć.

HENRYK MĄCZKA

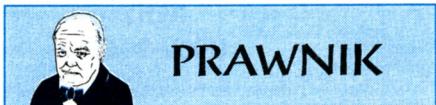
TAŠKY ZO ZEMIAKOVÉHO MÄSA. 500 g zemiakov, 30 g hladkej múky, 150 g vareného údeného mäsa, 10 g masla, soľ.

Očistené zemiaky uvaríme v slanej vode, precedíme a prerieme. Potom k nim pridáme múku, zamiesime cesto, ktoré vyvalkáme na hrúbku pol centimetra a ostrôžkou pokrájame na obdĺžniky. Na každý dáme kôpku posekaného údeného mäsa, preložíme napoly, potrieme roztočeným maslom a v horúcej rúre upečieme doružova.

MLADÝM GAZDINÁM

- jedlo neodkladajme v tej nádobe, v ktorej bolo uvarené. Preložme ho do inej nádoby, čím zabráníme, aby sa prichytilo.

- ak jedlo odložíme na druhý deň, obyčajne zhustne, najmä prívarok alebo polievka, takže pri ďalšom podávaní treba jedlo riediť. Nerobme to na stúeno, ale polievku alebo prívarok nechajme najprv zovrieť a až potom prilejme potrebnú tekutinu, napr. vodu či mlieko a ešte raz prevarmo.

DLA POWODZIAN

Indywidualni właściciele mieszkań i domów, zniszczonych podczas powodzi, mogą starać się o pożyczkę na ich remont. Maksymalna kwota pożyczki na mieszkanie - 5 tys. zł, na dom - 8 tys. zł. Jeżeli wymagają one całkowitej odbudowy, właściciel ma prawo do pożyczki pokrywającej cały koszt. Odszkodowanie z firmy ubezpieczeniowej zostanie o tę kwotę pomniejszone. Pożyczki na remont lub odbudowę (oprac. - 2 proc. rocznie) spłaca się w ciągu 5 - 10 lat. Przy terminowym spłaceniu 90 proc. pożyczki, reszta może być umorzona.

UBEZPIECZENIA W RODZINIE

Członkowie rodziny osób, które prowadzą działalność gospodarczą, obecnie mogą być zgłoszeni do ubezpieczenia jako pracownicy. Przepis ten obejmuje tylko tych członków rodziny, którzy nie pozostają we wspólnym gospodarstwie domowym z osobą prowadzącą taką działalność oraz pracującą na podstawie zawartej umowy o pracę. Osoba prowadząca działalność składa wniosek o ubezpieczenie w podległym oddziale ZUS. Objęcie ubezpieczeniem może nastąpić od chwili spełnienia wspomnianych powyżej warunków, ale nie wcześniej niż od 24 sierpnia 1995 roku, czyli od dnia wejścia w życie nowelizacji przepisów. Sprawy te reguluje ustanawa z 22 czerwca 1995 roku (Dz. U. Nr 85, poz. 426).

DLA BEZROBOTNYCH

Szkolenia bezrobotnych, organizowane przez rejonowe urzędy pracy, przeznaczone są przede wszystkim dla osób bez zawodu. Maksymalny czas szkolenia wynosi 6 miesięcy, ale w przypadkach uzasadnionych - nawet 12. Podczas bezpłatnych szkoleń bezrobotny otrzymuje zasiłek szkoleniowy w wysokości 115 procent zasiłku dla bezrobotnych. Osoba, która z własnej winy nieukończy szkolenia, musi zwrócić urzędowi pracy jego koszty (chyba, że powodem przerwania kursu jest podjęcie pracy).

DNI WOLNE DLA OJCA

Zgodnie z kodeksem pracy (art. 188, 189) prawo do dwóch dni wolnych (płatnych) w ciągu roku na opiekę nad dzieckiem do lat 14 ma również ojciec. Dni te przysługują niezależnie od tego, czy mamy jedno dziecko, czy też więcej dzieci w wieku do lat 14. Jeżeli z tego uprawnienia skorzysta ojciec, matka nie ma już do tego prawa. Natomiast w przypadku, gdy matka jest na urlopie wychowaw-

czym i nie korzysta z przysługujących jej wolnych dwóch dni, wówczas może z nich skorzystać ojciec (oczywiście, jeśli pracuje).

BADANIA W CIAŻY

Chcemy przypomnieć, iż zgodnie z kodeksem pracy pracodawca zobowiązany jest udzielić kobiecie w ciąży zwolnień na badania lekarskie. Może ona wcześniej wyjść z pracy pod warunkiem, że badania te zlecił lekarz (nieważne, czy z publicznego zakładu opieki zdrowotnej, czy ze spółdzelnii) i że nie ma możliwości odbycia ich po godzinach pracy. Jeśli kobieta nie okaże skierowania, pracodawca nie ma obowiązku udzielania zwolnień. Gdy zaś jej stan zdrowia wymaga natychmiastowej pomocy lekarskiej, wówczas skierowanie nie jest poprzezne.

W DRODZE DO PRACY

Wypadek w drodze do pracy lub z pracy definiowany jest jako nagłe zdarzenie, wywołane w tym czasie przez zewnętrzną przyczynę. Droga do pracy i z pracy musi być najkrótsza i nie przerwana. Przerwy w drodze można uwzględnić, jeśli były one konieczne i nie trwały dłużej niż było to niezbędne (np. przerwa na zakupy w drodze z pracy do domu). Uznawane są również takie sytuacje, gdy droga nie była wprawdzie najkrótsza, ale ze względu na połączenia komunikacyjne, okazała się najwygodniejsza. Reguluje to rozporządzenie z 17 października 1975 roku (Dz. U. nr. 36, poz. 199).

POMOC GMINY

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, pomocy najbardziej potrzebującym, w zakresie zapewnienia schronienia, posiłku oraz niezbędnego ubrania, obowiązane są udzielić władz gminy. Zapewnienie schronienia to przyznanie tymczasowego miejsca noclegowego w domach dla bezdomnych, noclegowych i innych. Przyznanie ubrania to dostarczenie bielizny, odzieży, obuwia. Gmina jest też zobowiązana do zapewnienia jednego gorącego posiłku dziennie takiej osobie, która sama nie jest w stanie tego załatwić (Ustawa o pomocy społecznej z 29.11.1990 r., z póź. zmianami. Dz. U. z 1993 r. nr. 13, poz. 60).

NOWE GWARANCJE

Przypominamy, że od początku tego roku obowiązują nowe przepisy dotyczące gwarancji na zakupione towary. Jej termin określa karta gwarancyjna i w każdej karcie (na różne towary) może być inny. Jeżeli termin nie jest podany, to gwarancja trwa rok. Termin ten przedłuża się o okresy napraw gwarancyjnych. Warto więc pilnować, by w karcie były daty przyjęcia rzeczy do naprawy i usunięcia wady. Gdy naprawa trwa długo, klient może żądać wydania towaru bez wad. Gwarancja oznacza odpowiedzialność producenta, sprzedawcy i importera za wady towaru.

HVIEZDY O NÁS

ŠKORPIÓN (24.10.-22.11.)

Nerob si zbytočné starosti, ber všetko len spolovice tak vážne ako doteraz a uvidíš, že život môže byť oveľa príjemnejší. Stále t'a zaťažujú nevyriešené problémy. Musíš ich rozhodne zvládnut', lebo ináč sa nezbavíš starostí. Nervózne ovzdušie ti nepomôže. Pamäтай, že najprv treba pomyšľieť a až potom konat', nikdy naopak.

STRELEČ (23.11.-21.12.)

Istá záležitosť, ktorá t'a už dlhší čas trápi, sa konečne definitívne vyrieši, a to v tvoj prospech. To však neznamená, že so starosťami bude koniec. Len politikou malých ústupkov si budeš môcť vybojať lepšie postavenie. Zachovať pokoj - to je teraz pre teba najdôležitejšie, aj v osobnom živote.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Usiluješ sa byť vždy objektívny a bez závažných príčin na nikoho neútočiš, čím si vo svojom okolí získal veľa sympatie. Nevystavuj sa teraz nebezpečenstvu, že ju stratíš. Ked' sa dokážeš ovládnuť v t'ažkých situáciach, upevníš si postavenie. V drobných sporoch nemá význam, kto má pravdu. Venuj radšej pozornosť svojim úlohám a povinnostiam.

VODNÁR (21.1.-18.2.)

Pozor! Za tvojím chrbotom sa čosi deje, o čom nemáš ani potuchy. Bolo by dobre si všetko všimnúť, lebo to môže mať pre teba veľký význam. Nie je vylúčené, že narazíš na odpor tam, kde si to najmenej očakával. Rýchlo sa však dozvieš, komu a čomu za to vďačíš. Pomôže ti to účinne prekonať t'ažkosti.

RYBY (19.2.-20.3.)

Zdá sa, že tvoje záľuby začínajú byť príliš nákladné. Hierarchiu potrieb si totiž postavil úplne hore nohami. Tvoji najbližší očakávajú, že konečne splníš dávne sľuby a začneš myslieť aj na iných, nielen na seba. Keď splníš ich očakávania, obzor sa vyjasní. Nesmieš však príliš dlho otáľať, lebo premeškáš tú najvhodnejšiu chvíľu a potom už na akúkoľvek naprávu môže byť neskoro.

BAREN (21.3.-20.4.)

Pravdepodobne onedlho poznáš zaujímavé podrobnosti, týkajúce sa istých udalostí z tvojho okolia. Teraz sa snaž zotaviť a nabrať nových síl. Čaká t'a totiž dôležité a t'ažké rozhodnutie, ktoré - či chceš alebo nechceš - musíš urobiť. V tvojej situácii bude mať veľký význam vyriešenie osobných problémov, ale aj finančných otázok, ktoré ti v poslednom období robili problémy.

BÝK (21.4.-20.5.)

Už dlhší čas pocit'uješ obavy, že nebudeš mať dostatok síl a energie, aby si uskutočnil svoje plány. Nie je to dostatočný a zásadný argument. Obyčajný čakaním predsa nič nedosiahneš. Len dobre premyslené a rozhodné konanie ti môže priniesť úspech. Nezabúdaj, že sa vždy môžeš spoľahnúť na radu kompetentných osôb, ako aj na pomoc najbližšieho okolia.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Zdá sa, že ľudí z tvojho okolia nehniodnotíš správne, v súvislosti s čím tvoje predstavy sú od základov chybne. Musíš zmeniť takтиku. Tí, s ktorými chceš spolupracovať, musia vyhovovať určitým podmienkam. Neobracaj sa k ľuďom chrbotom, ale dobre si premysli, komu môžeš dôverovať. Koncom mesiaca t'a čaká rozhovor, ktorý vyjasní mnoho pochybností a pomôže ti vybrať správnu cestu.

RAK (22.6.-22.7.)

Pravdepodobne v najbližšom čase sa ti naskytne príležitosť, aby si splnil svoje dávne túžby. Tvoje návrhy a koncepcie sa stretnú s priaznivým priatím. Teraz bude veľa závisieť od tvojej aktivity a dôslednosti v realizovaní navrhnutých podujatí. Snaž sa sústredit' všetky sily, lebo taká šťastná zhoda okolností sa už nemusí vyskytnúť.

LEV (23.7.-23.8.)

Všetko nasvedčuje tomu, že tvoja trpezlivosť bude čoskoro vystavená asi na dosť t'ažkú skúšku. Keď ju však úspešne prejdeš, všetko sa môže obrátiť k lepšiemu. Získaš oveľa lepšiu náladu a zbabíš sa neustálych obáv a podozrení, ktoré sú zväčša neopodstatnené. Takto sa s novým elánom budeš môcť sústrediť na to, čo si už dávno užnal za najdôležitejšie.

PANNA (24.8.-23.9.)

Je to dosť nervózne obdobie, obviňuješ totiž celý svet, že zavinil tvoje posledné neúspely. Porozmýšľaj, či náhodou tvoje konanie bolo vždy správne, alebo či príliš nepodliehaš vplyvom svojho okolia? Najprv sa rozhoduješ, potom opäť cúvaš... Prestaň váhať a sám sa rozhodni. Nemusíš predsa vždy počúvať rôznych našepkávačov, o ktorých úprimnosti nie si plne prevedčený.

VÁHY (24.9.-23.10.)

Najbližšie obdobie bude pre teba veľmi sľubné. Čakajú t'a nové zaujímavé známosti a možno aj nové priateľstvá. Konečne sa zbabíš istej rezervovanosti voči ľuďom, ktorá je pre teba dosť typická. Zapamätaj si, že nemôžeš byť vždy len divákom, lebo bez opätovania nevydrží dlho ani to najlepšie priateľstvo. Pouvažuj a vydov' správne závery. (js)

NÁS TEST

Veríš v nadprirodzené javy?

1. Veštkaňa t'a vystríhalo, aby si v najbližšom čase neletel lietadlom.
Ako zareaguješ?
a/ Zdá sa mi to smiešne - 1; b/ Som prekvapený - 5; c/ Znepokoju ma to - 8.
2. Čo v takejto situácii urobíš?
a/ Nepoletím lietadlom - 8; b/ Poletím, ale budem sa báť - 4; c/ Poletím a zabudnem na veštbu - 0.
3. Kedysi veštkaňa v Delfách poznala budúcnosť. Keby žila dnes, obrátil by si sa na ňu?

- a/ Áno - 8; b/ Nie - 0; c/ Nie je vylúčené - 4.
 4. Aký pocit vzbudzuje v tebe staroveké umenie a architektúra?
 a/ Vzrušenie - 8; b/ Záujem - 5; c/ Som ľahostajný - 0.
 5. Ktosi ti povedal, že v istom starom dome straší. Čo si o tom myslíš?
 a/ Neverím tomu - 0; b/ Nie je vylúčené - 8; c/ Je to asi príliš bujná fantázia - 4.
 6. Ako by si sa cítil, keby si v noci musel prejsť okolo toho domu?
 a/ Bál by som sa - 8; b/ Nevadilo by mi to - 0; c/ Závisle od momentálnej nálady - 4.

VÝSLEDKY

1-16 bodov: Veštby a horoskopy t'a nezaujímajú. Osoby, ktoré kupujú týždenníky len preto, aby zistili svoj horoskop, sú podľa teba

- V poriadku, môžeš odletieť...

Hovorí malý Jožko Zdenke:

- Predstav si, keď sa do speli chcú vidieť holí, musia ísť na neprístupný film.

***

- Čo si taká smutná?

- Lebo mám primladých rodičov.

- ???

- Stále sa niekde potíka jú a nechcú mi strážiť deti.

***

Aký je rozdiel medzi manželkou a kvalifikovanou sekretárkou?

- Neviem.

- Nájst kvalifikovanú sekretárku je oveľa ľahšie.

***

- Ešte sme svoji len týždeň, - stažuje sa Erika, - a ty si každú chvíľu v krčme...

- Ale, drahá, - odpovedá novomanžel, - musíš predsa kamarátom podrobne vysprávať, akí sме spolu šťastní!

***

K benzínovému čerpadlu prichádza staré auto:

- Priateľko, pomôž, - obacia sa šofér k pumpárovi.
- Nemám ani groš, benzín je na dne a ja sa musím do stat čo najskôr do Fridmana.

- Dobre, nalejem vám zopár litrov.

- Počúvaj, a nemôžeš mi to dať v hotovosti? Za rohom predávajú lacnejší benzín.

***

- Tak vy sa chcete dať rozviesť a vravíte, že sa to s manželom už nedá vydržať, ale ja si myslím, že by ste mu mali občas vyjst v ústrety.

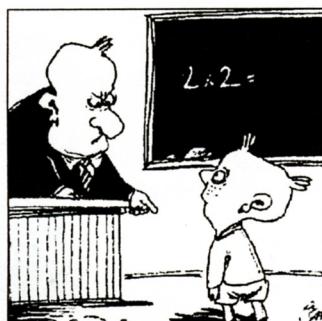
- Ale ved to robím, pán sudca! Vždy keď má výplatu, mu chodím naproti.

***

Otec skúša syna z domácej úlohy a aby mu zrozumiteľnejšie vysvetlil isté fyzikálne javy, spýta sa:

- Vieš, prečo vychádz para z hrnca, keď vrie voda?

- Prirodzene, otecko. Preto, aby mohla mama otvárať tvoje listy.

- Ferko, prázdniny sa už skončili...

poľutovania hodné. Keď sa im veštba splní, pomyslíš si, že je to náhoda. Niektory sa ti však stáva, že máš pochybnosti, či sa všetko dá vysvetliť rozumom.

17-32 bodov: Všetky povery prijímaš s rezervou. Neberieš ich vážne a neradiš sa podľa toho, čo si prečítas v horoskope. Nikdy sa však nehádaš, keď niekto povie, že v tom niečo môže byť. Pre každý prípad, trochu zo žartu - ako tvrdíš - nosíš so sebou nejaký talisman alebo čítaš horoskopy.

33-48 bodov: To, čo všetci známi považujú za povery, berieš ako dokázané faktky. Totiž vychádzaš z predpokladu, že aj keď sa mnoho nadprirodzených javov dá vysvetliť a zdôvodniť, jednako existuje hodne záhad, ktoré rozumom nemožno pochopiť. Nezostáva teda nič iné, len veriť v tajomnú silu trinástky, čiernej mačky bud' komínára. (jš)

MENO VEŠTÍ

F R A N T I Š K A - teplé, pokojné a úprimné meno, dnes neveľmi populárne. Väčšina osôb s týmto menom je najčastejšie strednej alebo vyššej postavy. Františka je obyčajne štíhla, najmä v mladosti, ale so sklonom k obezite. Má rovné, čierne alebo tmavogaštanové vlasy, okrúhlú tvár s rovným pekným nosom a vysokým, mysiacim čelom. Celkove má bezvadnú postavu, je veľmi pekná, nielen v mladosti, ale aj v zrejom veku, keď trochu priberie. Jej krásu sa však niektorým zdá byť trochu chladná.

Pochádza najčastejšie z viacernej roľníckej alebo robotníckej rodiny a býva najstaršia medzi súrodencami. V detstve je otcovým miláčikom a často dedí po ňom aj niektoré povahové črty - pracovitosť, dôslednosť, vytrvalosť a pod. Má teda nezriedka okrem typických ženských aj niektoré povahové vlastnosti mužov, napr. manuálne či technické schopnosti. Niektorým sa zdá byť trochu záhadná.

Františka býva dosť ambiciozna, čestná a hrdá. Navonok sa zdá byť trochu nepristupná, ale v podstate je ľudom naklonená a v srdci má večný oheň. Niektory má sklon k exaltácii a mysticizmu. Oblieka sa skromne, ale pekne. V styku s ľuďmi je trochu zdržanlivá, akoby nedôverčivá, a snáď aj preto si priateľky a priateľov vyberá veľmi starostlivo. Jej priateľstvo je však trvalé a pretrvá všetky krízy.

Dá sa povedať, že Františka je priemerné nadaná. Najčastejšie končí len základné vzdelanie, prípadne stredné. Je pracovitá, dôkladná a zodpovedná, preto sa medzi spolupracovníkmi teší všeobecnej úcte. Dokáže bezchybne hodnotiť ľudí a mákokedy sa myli. Je založená trochu romanticky, ale stojí pevne na zemi. Neznáša falosť, nezdvorilosť, lenivosť a vulgárnosť. V porovnaní s priateľkami sa vydáva skoro vždy neskoršie, dostáva však obyčajne dobrého, múdreho a majetkove stabilizovaného muža. Mávajú väčšinou dve alebo tri deti, obyčajne dcéry. Františka je starostlivou matkou a dobrou, lojalnou manželkou. Domácnosť udržiava vždy vo vzornom poriadku. Dožíva sa vysokého veku. (jš)

S N Á R

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snívalo:

Mlátit obilie - veľa námahy, málo úspechov; prázdnu slamu - úspech v povolaní.

Mlynské koleso počuť klopať - rýchlo získať peniaze; pod neho sa dostať - niekto ďa podvádzia; otáčať sa vidieť - stálosť v láske.

Močarínu vidieť - veľa práce, slabé výsledky.

Mokrý byť - niekto ďa ohovára.

Monogram vlastný vidieť - zažiješ niečo pekné; háčkovať, kresliť ho - nová láska; cudzí vidieť - musíš prejavíť svoje schopnosti.

More, tiché a pokojné vidieť - spokojný život.

Morský prístav vidieť - čaká ďa pocta.

Most vidieť - štastie v obchodoch; prechádzať cez neho - vzdaj sa svojich zámerov; vidieť padat - trpiť pre neveru; popod ním prechádzať - onedlho dojdeš do cieľa.

Motyku ležiacu vidieť - čaká ďa štastie.

Mŕtvolu v dome - skorá svadba; balzamovaná - neprijemné prekvapenie; zapáchajúca - starosti; skladaná do hrobu - budeš mať bohatú ženu (muža); viac ich vidieť - pozvanie na rodinnú slávnosť.

Mrzáka vidieť - neočakávaná pomoc; byť ním - budeš mať štastie.

Mrzutosti mať - onedlho ďa čakajú hádky.

Mydlo - usporiadať svoje záležitosti; kupovať - dobrá domácnosť; používať - blúdiš po nebezpečných cestách.

Mydlové bubliny - prezrieš krátke nešťastie. (jš)

PLNÍ PREDSUDKOV. Troch najslávnejších tenoristov na svete spája - okrem sklonu k mladým ženám - ešte jedna črta: všetci sú poverčiví a súčasne verní spomienkam z detstva. Tak napr. 61-ročný Luciano Pavarotti spieva len vtedy, keď má v rukách bielu hodvábnu vreckovku. Nikdy necestuje trinásťeho a v hoteloch (ked' už v nich býva) si objednáva vždy tú istú izbu. Stále sa bojí, aby nesklamal otca, ktorý zbožňoval slávneho tenoristu Carusa a chce, aby sa mu syn vyrovnal. Druhý z trojice José Carreras nezačne spievať, kým z diaľky nepočuje matkin hlas

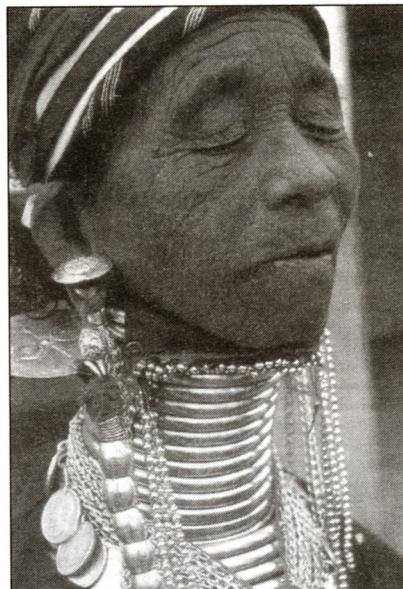
šepkajúci mu do ucha: „Narodil si sa, aby si spieval. Raz budeš kýmsi“. Naproti tomu Plácido Domingo, kým vykročí na scénu (vždy ľavou nohou!), prosí o pomoc sv. Cecíliu, patrónku hudby, a modlí sa k sv. Blažeji, ktorý bdie nad stavom hrdla. Vždy spieva najprv pre svoju matku, ktorá bola kedysi vynikajúcou interprétkou španielskych lyrických drám a je podnes jeho kritičkou. Na snímke zľava: Domingo, Carreras a Pavarotti.

SLĽUB DODRŽAL. Bývalý prezident USA George Bush splnil svoj slľub až po päťdesiatich dvoch rokoch. Počas druhej svetovej vojny musel ako mladý vojak zoskočiť s padákom zo zostreleneho bombardovacieho lietadla. Prežil skutočne veľa strachu. Často zranený pristál na mori, kde ho po naháňačke s japonskou vojnovou loďou zachránila americká ponorka. Vtedy sa Bush rozhodol, že vybieje klin klinom a zaprisahal sa, že strach zo skákania prekoná. Podarilo sa mu to až prednedávnom, vo veku sedemdesiatva rokov. Bývalý prezident zoskočil z lietadla nad arizonskou púšťou z výšky 3800

metrov a šťastne pristál na zemi. Svoj zoskok takto komentoval: „Som nový muž“. Na snímke: G. Bush počas zoskoku.

ŽIRAFIE KRÁSKY. Nedaleko hranice medzi Barmou a Thajskom sa nachádza dedina Panphe, sídlo Padaungov. Obec je zaujímava o.i. tým, že v nej žijú - dalo by sa povedať - žirafie ženy. Názov je výstižný - tamojšie ženy majú badateľne dlhšie šije ako v susedných obciach, lenže nie od prírody, ale od bronzových špirálov, ktorími im ich od detstva naťahujú. Domorodky veria, že ich bronzové

prstence ochránia pred tigrom. Preto ich nosia nielen na šiji, ale aj na rukách a nohách. Prvé krúžky im na šiju kmeňové čarodejnice založia pri splne mesiaca už ako päťročný deťom a potom im postupne pridávajú ďalšie a ďalšie. Nezbavia sa ich už do smrti. Síce v poslednom čase - keďže nová doba predsa len preniká aj tam - si ich niektoré ženy zložili, ale dlhá šija im ostala. Kedysi sa ženám krúžky snímali len v jednom prípade - za trest cudzožstva. Podľa tamojších povier hlava sa im vtedy mala na krku - steble prevážiť a zlomiť ho, čo mal byť trest pre vinníčku. Na snímke: Papaudanka s módou dlhou šijou.

ROZPRÁVKOVÝ LABYRINT. V Reignac-sur Indre (Francúzsko) sa nachádza zaujímavý park nazvaný Labyrithe. Tvorí ho vlastne šesť osobitných labyrintov zhotovených zo živého plota. Majú rôznu veľkosť a rozmanitý stupeň obľažnosti. Najznámejší z nich a súčasne najväčší na svete je bludiskom, ktorého cestičky majú celkovú dĺžku 4 km. Park je veľmi populárny, každý deň ho navštevujú

stovky turistov, ktorí sa pokúšajú zdolať aj to najťažšie bludisko. Komu sa to nepodarí, pomáhajú mu pracovníci parku, ktorí „zabloudilca“ rýchlo nájdú s pomocou televíznych kamier, ktorými je park vybavený. Dodajme, že v labyrinte sa nachádzajú živé sochy - ľudia preoblečení za rôzne rozprávkové bytosti, napr. Čarodejnicu z Oz, valibuka a pod. Na snímke - pohľad na labyrinth.

LEN PLUTVY. Vedci zistili, že žraloky, veľké obávané morské dravce, nikdy nemajú rakovinu. Keďže najviac proteínu sa nachádza v ich plutvách, mnohí ľudia si - najmä v prímorských krajinách d'alekého východu - oblúbili polievku práve z tejto časti tela. Získavanie plutiev je však veľmi drastické. Vzhľadom na to, že žraloče mäso nie je príliš chutné, rybári odrezávajú žralokom len plutvy a ich krvácajúce telá hádžu naspäť do mora. V Japonsku, Číne a na Tchaj-wane sa polievka zo žraločej plutvy považuje za elixír zdravia. Možno ju dostať nielen v exkluzívnych reštauráciach, ale aj v pouličných stánkoch rýchleho občerstvenia.

Z JAPONSKÉHO DVORA. V Japonsku sa v súčasnosti veľmi živo klebetí o tom, či princezná Masako je gravídna alebo nie. Táto otázka zaujíma Japoncov dokonca viacej, ako politické udalosti v d'alekej Európe alebo Amerike. Totiž prešli už štyri roky od veľkolepej svadby japonského následníka trónu Naruhito so slečnou Masako Ovadou, ale cisársky párs je nadálej bezdetný. A to ohrozenie nepretržitosť cisárskeho rodu.

Prednedávnom navštívil Japonsko nemecký prezident Herzog. Na slávnosti spojenej s návštavou tak významného hosta chýbala tenoraz manželka následníka trónu, čo sa nezhodovalo s diplomatickým protokolom. Podľa oficiálnej verzie vraj bola chorá. Tlač si však pripomenula podobný prípad spred 37 rokov, kedy svoju neúčasť na oficiálnej slávnosti manželka vtedajšieho cisára Michiko ospravedlnila prechladnutím. Neskôr však vysvetlo, že bola tehotná. Japonci teda predpokladajú, že aj Masako môže byť tehotná, tým viac, že v poslednom čase namiesto ihličiek nosí topánky na nízkom opätku. Nuž čože, uvidíme. Na snímke: japonský cisár s manželkou. (js)

Veľvyslanec M. Servátko so spolupracovníkmi víta krajanskú mládež

NAŠA MLAĐ VO VARSĀVE

Foto: J. Šperma

Druhý tajomník A. Suško sprevádza na harmonike spievajúcu mládež

Čo si len vybrať?

Na pamiatku snímka s varšavskou sirenkou

Počas prijatia na veľvyslanectve SR

Mladí krajania na stretnutí v rezidencii

Riaditeľ Slov. inštitútu A. Budziňák víta krajanov. Foto: J. Krištofek

Na výhľadovej terase medzinárodného letiska Okęcie

Z prírodných krás severného Spiša (pri Bialke v Novej Belej). Foto: J. Pivočarčík

DRUKARNIA TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE

WYKONUJE:

jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości
w formatach A2 i B3
(prospekty, etykiety, ulotki, akcydensy, książki itp.)

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE:

Biuro Zarządu Głównego TSP
ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków
tel.: 632-66-04, 633-09-41, tel./fax: 634-11-27
nr konta: BDK w Lublinie II/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.I</i> , (rocznik), Kraków 1993	3,00 zł
Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.III</i> , (rocznik), Kraków 1995	3,50 zł
J. Ciągwa, J. Szpernoga, <i>Słowacy w Powstaniu Warszawskim</i> , Kraków 1994	2,50 zł
Zbigniew Tobijański, <i>Czesi w Polsce</i> , Kraków 1994	5,00 zł
J. Ciągwa, <i>Dzieje i współczesność Jurgowa</i> , Kraków 1996	5,00 zł